

Publikatieblad

van de Europese Gemeenschappen

ISSN 0378-7079

C 124

33e jaargang

21 mei 1990

Uitgave
in de Nederlandse taal

Mededelingen en bekendmakingen

Nummer	Inhoud	Bladzijde
	I <i>Mededelingen</i>	
		
	II <i>Vorbereidende besluiten</i>	
	Economisch en Sociaal Comité	
	Zitting van maart 1990	
90/C 124/01	Advies over de ontwerp-resolutie van de Raad betreffende de verbetering van de preventie en de behandeling van acute vergiftigingen bij de mens	1
90/C 124/02	Advies over het voorstel voor en beschikking van de Raad inzake een financiële actie van de Gemeenschap met het oog op de uitroeiing van infectieuze hematopoiëtische necrose (IHN) bij zalmachtigen in de Gemeenschap . . .	3
90/C 124/03	Advies over het voorstel voor een Verordening (EEG) tot vaststelling van veterinairerechtelijke voorschriften voor de opruiming en verwerking van dierlijke afval, voor het in de handel brengen van dierlijke afval en ter voorkoming van de aanwezigheid van ziekteverwekkers in diervoeding . . .	4
90/C 124/04	Advies over het voorstel voor een Verordening (EEG) van de Raad betreffende vlees van wild en konijnenvlees	7
90/C 124/05	Advies over het Voorstel voor een Verordening (EEG) van de Raad tot vaststelling van veterinairerechtelijke voorschriften voor het intracommunautaire handelsverkeer in en de invoer uit derde landen van vers vlees van pluimvee en gekweekt vederwild	12
90/C 124/06	Advies over het voorstel voor een Verordening (EEG) van de Raad houdende algemene gezondheidsvoorschriften inzake de productie en het in de handel brengen van producten van dierlijke oorsprong en specifieke gezondheidsvoorschriften voor bepaalde producten van dierlijke oorsprong	15

<u>Numer</u>	Inhoud (<i>vervolg</i>)	Bladzijde
90/C 124/07	Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad inzake de onderlinge erkenning van bewijzen van bevoegdheid voor burgerluchtvaartpersoneel . . .	18
90/C 124/08	Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad tot wijziging van Richtlijn 84/647/EEG betreffende het gebruik van gehuurde voertuigen zonder bestuurder voor het vervoer van goederen over de weg	20
90/C 124/09	Advies over industriezones met afnemende economische activiteit	22
90/C 124/10	Advies over het voorstel voor een beschikking van de Raad tot vaststelling van een specifiek programma voor onderzoek en technologische ontwikkeling op het gebied van het vervoer (EURET) 1990-1993	26
90/C 124/11	Advies inzake het voorstel voor een beschikking van de Raad tot goedkeuring van het communautair actieprogramma voor de ontwikkeling van de voortdurende scholing (FORCE)	31
90/C 124/12	Advies over: — het voorstel voor een verordening van de Raad betreffende het statuut van de Europese vennootschap, en — het voorstel voor een richtlijn van de Raad tot aanvulling van het statuut van de SE met betrekking tot de plaats van de werknemers in de SE . . .	34
90/C 124/13	Advies over de uitbreiding van het gebruik van landbouw- en bosbouwprodukten in de non-food-sector en de energiesector: door onderzoek en technologische innovatie geboden vooruitzichten	47
90/C 124/14	Advies over de economische betrekkingen van de Europese Gemeenschap met de Oosteuropese landen	58

II

(Voorbereidende besluiten)

ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ

Advies over de ontwerp-resolutie van de Raad betreffende de verbetering van de preventie en de behandeling van acute vergiftigingen bij de mens⁽¹⁾

(90/C 124/01)

De Raad heeft op 3 november 1989 besloten, overeenkomstig de bepalingen van artikel 198 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité om advies te vragen over het bovengenoemd ontwerp.

De Afdeling voor milieu, volksgezondheid en consumentenvraagstukken, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 6 maart 1990 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Gomez Martinez.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 275e zitting (vergadering van 28 maart 1990) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

1. Algemene opmerkingen

1.1. Het grote aantal algemeen gebruikte, natuurlijke en door de mens vervaardigde chemische stoffen en stoffenmengsels leidt tot een gestadige toename van het aantal vergiftigingen op mondiaal niveau⁽²⁾, als gevolg van het gebruik van dergelijke stoffen in huis, in de industrie en in de gezondheidszorg/geneeskunde. Het is dus duidelijk dat programma's voor toezicht op vergiftigingen (toezicht, behandelingen en preventie op toxicologisch gebied) niet alleen in de verschillende lidstaten, maar ook op internationaal niveau van groot belang zijn.

1.2. Het Comité stelt vast dat de ontwerp-resolutie het volgende ten doel heeft:

- harmonisatie van het verzamelen en beknopt samenvatten van de gegevens,

- samenwerking tussen de vergifcentra in de grensgebieden van de lidstaten,
- verbetering van de beschikbaarheid van tegengiften,
- evaluatie op communautair niveau van de op het gebied van preventie van acute vergiftigingen genomen maatregelen.

Het beschouwt de verwezenlijking van deze doelstellingen als een noodzakelijke fase die aan het vaststellen van programma's voor toezicht op vergiftigingen vooraf dient te gaan.

1.3. Het Comité is het eens met de in het commissievoorstel genoemde doelstellingen, daar het erkent dat de infrastructuur voor toxicologie in de diverse lidstaten duidelijk verschilt (aantal centra en kwaliteit hiervan, toegankelijkheid voor het publiek, beschikbare informatie, communicatiestructuren, beschikbare financiële middelen, enz.); het stemt daarom in met de initiatieven, die tot een grotere homogeniteit van de informatie en van de behandeling van vergiftigingen kunnen leiden. Adequate preventieve maatregelen dienen voort te bouwen op de positieve resultaten van de eerder genomen initiatieven.

1.4. Het Comité acht het een goede zaak dat in de vijfde overweging van het voorstel wordt verwezen naar het communautair systeem EHLASS (communautair informatiesysteem over ongevallen waarbij gebruiks- en verbruiksprodukten zijn betrokken.) Alleen op basis van dergelijke informatie kan worden besloten welke maatregelen er moeten worden genomen.

⁽¹⁾ PB nr. C 294 van 22. 11. 1989, blz. 10.

⁽²⁾ Dat het aantal vergiftigingen van chemische aard — die nog bij de vergiftigingen met een natuurlijke oorzaak komen — gestadig toeneemt, wordt bevestigd in het rapport over de vergifcentra dat door het internationale programma voor chemische veiligheid, de Commissie van de Europese Gemeenschap en het Wereldverbond van vergifcentra in onderlinge samenwerking werd opgesteld (*Report of the Survey of Poison Control Centres and Related Toxicological Services 1984-1986, in Journal de toxicologie chimique et expérimentale* — 1988 nr. 5).

2. Bijzondere opmerkingen

2.1. Terwille van de doeltreffendheid van de resolutie dringt het Comité erop aan dat onderstaande maatregelen getroffen worden.

2.2. De huidige vruchtbare samenwerking met de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) dient voortgezet en verder ontwikkeld te worden.

2.3. Ook is het bijzonder nuttig dat de contacten met de lid-staten van de Europese vrijhandelsassociatie (EVA) en met de landen in Midden- en Oost-Europa onderhouden en uitgebreid worden.

2.4. De lid-staten dienen de nodige middelen beschikbaar te stellen om de infrastructuur voor toezicht en preventie op het gebied van toxicologie (centra, laboratoria, databanken) op te kunnen zetten die nodig is om een doeltreffende en snelle identificatie van toxische agentia mogelijk te maken.

2.5. Er dienen doeltreffende systemen te worden uitgewerkt om ervoor te zorgen dat tegengiften beschikbaar zijn en dat tussen de distributienetwerken in de lid-staten adequaat wordt samengewerkt, ten einde de nodige communicatie tussen aan elkaar grenzende gebieden tot stand te brengen.

2.6. Het is noodzakelijk erop toe te zien dat de lijst van beschikbare tegengiften steeds bijgewerkt wordt.

2.7. Bevorderd zou moeten worden dat een databank met specifieke gegevens over in de handel zijnde chemische produkten wordt opgericht en dat daarin naast de handelsnaam van het produkt ook vermeld wordt uit welke stoffen dit is samengesteld; deze databank dient ter beschikking te staan van de centra waarvan in de onderhavige Resolutie sprake is.

Een soortgelijke databank is nodig voor toxische agentia van natuurlijke oorsprong.

2.8. Ook zou er een met het bestaande systeem voor verplichte etikettering van gevaarlijke preparaten⁽¹⁾ vergelijkbaar systeem moeten worden ingevoerd voor rechtstreekse informatie van de bevolking over de risico's van vergiftiging en de in dat geval te nemen maatregelen. Deze informatie dient in de taal van het betrokken land te zijn gesteld en dient in het bijzonder op de problemen van de grensgebieden te zijn afgestemd.

Ondernemingen en sectorale ondernemersorganisaties moeten, in samenwerking met de vergifcentra, ten behoeve van de eindverbruiker kaarten met „veiligheidsinformatie” vervaardigen, bijwerken en in omloop brengen.

2.9. Verder dient de consument over dit onderwerp beter te worden voorgelicht, zowel ter snelle behandeling van ernstige vergiftigingen als ter preventie ervan.

Ook verdient het aanbeveling, de consumentenvoorlichting op school te stimuleren, ten einde ongevallen te voorkomen en fundamentele EHBO-kennis te verspreiden.

De bevolking dient voldoende informatie over de vergifcentra te krijgen (telefoonnummers, adres, e.d.).

2.10. Aangezien de in de onderhavige ontwerp-resolutie voorgestelde maatregelen een eerste stap vormen in de richting van een beleid ter preventie van acute vergiftigingen onder de bevolking, en met name onder de werknemers, verzoekt het Comité de Commissie bijzonder nauwlettend toe te zien op de tenuitvoerlegging van de resolutie in de lid-staten.

2.11 In de Spaanse versie van het Commissievoorstel wordt op blz. 3 en 5 (blz. 10 en 11 van PB nr. C 294 van 22. 11. 1989) de term „Decision” (besluit) in plaats van „Resolution” (Resolutie) gebruikt.

⁽¹⁾ PB nr. L 187 van 17. 7. 1988.

Gedaan te Brussel, 28 maart 1990.

De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité
Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor en beschikking van de Raad inzake een financiële actie van de Gemeenschap met het oog op de uitroeiing van infectieuze hematopoïetische necrose (IHN) bij zalmachtigen in de Gemeenschap ⁽¹⁾

(90/C 124/02)

De Raad heeft op 14 november 1989 besloten, overeenkomstig artikel 198 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité om advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor landbouw en visserij, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden van het Comité was belast, heeft haar advies op 9 maart 1990 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Silva.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 275e zitting (vergadering van 28 maart 1990) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd:

1. Inleiding

1.1. IHN komt voor bij zalmachtigen in viskwekerijen en in vrije wateren.

1.2. Dit virus is in 1953 voor het eerst in de VS waargenomen en bestaat in de huidige vorm sinds 1960. Het komt vooral voor aan de westkust van de VS en Canada.

1.3. In 1987 is de ziekte ook in de Gemeenschap geconstateerd. Uit de weinige beschikbare gegevens blijkt dat zij tot nu toe in viskwekerijen in twee lidstaten is voorgekomen.

1.4. Er bestaat momenteel geen behandeling voor de ziekte. De overlevende besmette vis blijft drager van het virus en kan de ziekte zo verspreiden. De ziekte kan ook via een andere weg, bijvoorbeeld door vogels, overgedragen worden.

2. Algemene opmerkingen

2.1. Het Comité gaat akkoord met het voorstel van de Commissie om een epidemiologisch onderzoek in te stellen, ten einde voldoende gegevens bijeen te krijgen om een uitroeiingsprogramma te kunnen opstellen. Het acht het echter niet uitgesloten dat sommige lidstaten middelen te kort zullen schieten om dit onderzoek op grote schaal uit te voeren, zodat de resultaten ook inderdaad representatief zijn. In het totaal gaan het nl. om 12 000 visbedrijven.

2.2. Dit is volgens het Comité bijzonder belangrijk, omdat zelfs in de lidstaten waarin IHN voorkomt zowel over het virus zelf als over de omvang en de ernst van de aandoening nog maar weinig bekend is.

2.2.1. Bovendien lijkt uit wetenschappelijke studies te kunnen worden opgemaakt dat ook andere soorten wellicht gevoelig zijn voor dit virus.

2.3. IHN heeft voor zover bekend geen gevolgen voor de menselijke gezondheid, maar kan wel ernstige economische gevolgen hebben voor viskwekerijen van zalmachtigen en daarmee voor degenen die hiervan leven.

3. Bijzondere opmerkingen

3.1. Artikel 1

3.1.1. De voorgestelde termijn (1 januari 1990) moet worden gewijzigd.

3.2. Artikel 2

3.2.1. In dit artikel wordt verwezen naar definities in een verordening die nog in voorbereiding is.

3.2.2. Het Comité behoudt zich daarom het recht voor, eventueel een ander advies uit te brengen wanneer zij in het bezit van deze definities is.

3.2.3. In ieder geval moet het handelsverkeer in dieren en produkten van viskwekerijen onder streng veterinair toezicht komen te staan.

3.2.4. Aangezien de voornaamste besmettingshaarden van IHN buiten de Gemeenschap liggen, moet bijzonder worden gelet op de invoer van zowel levend materiaal als gameten en eieren uit derde landen.

3.3. Artikel 3, punt 4

3.3.1. Het Comité stelt voor, het aantal te nemen monsters niet uitsluitend aan de dierziektesituatie te relateren, maar ook uit te gaan van de produktiemethode.

3.3.2. In de tekst moet duidelijk worden bepaald dat de monsters door officiële gezondheidsinspectiediensten moeten worden genomen.

3.3.3. Voorts zouden de lidstaten ook monsters van in het wild levende vissen moeten laten nemen.

⁽¹⁾ PB nr. C 327 van 30. 12. 1989, blz. 59.

3.4. Artikel 3, punt 5

3.4.1. Het Comité stelt voor, de term „erkend laboratorium” uit te breiden tot „erkend openbaar of particulier laboratorium”. Deze laboratoria behoeven niet noodzakelijkerwijs in de betrokken lid-staat gevestigd te zijn.

3.5. Artikel 5

3.5.1. De tekst van dit artikel zou als volgt moeten luiden:

„De actie in het kader van deze beschikking komt in aanmerking voor adequate financiële steun van de Gemeenschap”.

3.5.2. Het rapport met de resultaten van die onderzoek zou aan de Raad, het Europese Parlement en het Economisch en Sociaal Comité moeten worden voorgelegd.

3.6. Artikel 12

3.6.1. Het Comité stelt voor, in de eerste alinea „programma's met het oog op de uitroeiing” te vervangen door „onderzoekprogramma's”.

3.7. Artikel 13

3.7.1. Om de viskwekers ertoe aan te zetten, ziektegevallen ook inderdaad te melden, zou een financiële tegemoetkoming moeten worden geboden aan degenen die vissen moeten vernietigen. Dit zou tevens bijdragen tot het welslagen van de uitroeiprogramma's.

Gedaan te Brussel, 28 maart 1990.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een Verordening (EEG) tot vaststelling van veterinairrechtelijke voorschriften voor de opruiming en verwerking van dierlijke afval, voor het in de handel brengen van dierlijke afval en ter voorkoming van de aanwezigheid van ziekteverwekkers in diervoeding⁽¹⁾

(90/C 124/03)

De Raad heeft op 14 november 1989 besloten, overeenkomstig de bepalingen van artikel 198 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité om advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor landbouw en visserij, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 9 maart 1990 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Wick.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 275e zitting (vergadering van 28 maart 1990) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

1. Algemene opmerkingen.

1.1. Het Comité is het eens met het voorstel om de voorschriften voor de opruiming van kadavers, slachtafval en ander dierlijk afval te harmoniseren. Daardoor wordt de verspreiding van ziekteverwekkers in het milieu en in de dierlijke produktieketen tegengegaan. Bovendien wordt het vrije verkeer van ongevaarlijk dierlijk afval in de Gemeenschap mogelijk gemaakt.

1.2. Het Comité gaat ervan uit dat de voorgestelde criteria met strenge normen overeenkomen. Op die manier is ook de bescherming van de consument voldoende gewaarborgd.

1.3. Het Comité vraagt zich in dit verband af, hoe het toepassingsgebied van de voorgestelde regeling reikt, en zij vindt dat dit toepassingsgebied breed genoeg moet zijn. Daarom wordt voorgesteld, de rechtsgrondslag voor dit voorstel nog eens te toetsen.

⁽¹⁾ PB nr. C 327 van 30. 12. 1989, blz. 76.

1.4. Het Comité wijst erop dat de veiligheidsbepalingen voor werknemers in de bedrijven eveneens moeten worden geharmoniseerd. Hiermee is niet alleen het belang van de werknemers, maar ook dat van de bedrijven gediend.

2. Bijzondere opmerkingen

2.1. Hoofdstuk 1, artikel 2, eerste alinea

2.1.1. Dierlijke afval

2.1.1.1. Het Comité spreekt zich ervoor uit dat dierlijke uitwerpselen in combinatie met afgekeurde darmpakketten eveneens onder het toepassingsgebied van de verordening vallen. Het is in de praktijk onvermijdelijk dat afgekeurde darmen en maag- en darminhoud in een verwerkingsbedrijf terecht komen.

2.1.2. Verwerkingsbedrijf

2.1.2.1. Volgens het voorstel geldt de verordening slechts voor verwerkingsbedrijven die sterilisatie toepassen. Bedrijven die andere procédés gebruiken, zoals diervoederfabrieken, zouden worden uitgesloten, b.v.:

- bedrijven die pasteurisatie toepassen,
- bedrijven die een combinatie van warmtebehandeling (beneden sterilisatietemperatuur) en chemische behandeling toepassen,
- bedrijven voor het bakken en extruderen van afval,
- bedrijven die voor de diervoederfabriek bestemde produkten bewerken en opslaan.

2.1.2.2. Het Comité stelt voor, alle verwerkingsbedrijven ongeacht de toegepaste procédés bij de regeling te betrekken, en bijlage 2 dienovereenkomstig te wijzigen.

2.1.2.3. Het Comité wil duidelijk zien dat met verwerkingsbedrijven geen bedrijven voor de vervaardiging van voeder voor gezelschapsdieren overeenkomstig bijlage 3 worden bedoeld.

2.1.3. Voeder voor gezelschapsdieren

2.1.3.1. Het Comité wijst erop dat voeder voor gezelschapsdieren ook uit andere delen van het karkas, met toevoeging van vlees en slachtbijprodukten, zoals bloed en koppen van pluimvee, wordt toebereid. Dit procédé dient ook in de toekomst te worden toegestaan.

2.1.3.2. Verder wijst het Comité erop dat in het voorstel één enkel begrip dient te worden gebruikt. In de Duitse versie is zowel sprake van „Haustierfutter” als van „Heimtierfutter”.

2.2. Hoofdstuk II, artikel 3, eerste en tweede alinea

2.2.0. Het Comité is ertegen gekant dat het verbranden of begraven van hoog-risicomateriaal als een met de ongevaarlijke destructie in een verwerkingsbedrijf gelijkstaande methode wordt toegestaan. Het acht het gevaar voor een verspreiding van ziekten te groot. Bovendien kunnen ook andere negatieve bijwerkingen optreden. Zo kan niet worden uitgesloten dat het grondwater besmet raakt. Daarom mogen afwijkingen slechts in noodgevallen (b.v. bij mond- en klauwzeer of varkenspest) worden toegestaan; om misbruik te voorkomen, dient hierop echter toezicht te worden gehouden.

2.2.1. Artikel 3, lid 1 e)

2.2.1.1. Het Comité neemt kennis van de verklaring van de Commissie dat onderbenen van runderen tot de niet onder de regeling vallende delen van dieren worden gerekend.

2.2.2. Artikel 3, lid 1 f)

2.2.2.1. Volgens het Comité moet duidelijk worden gesteld dat de term „bedorven” betrekking heeft op vlees, vlees van pluimvee, vis, visprodukten, wild en vleesprodukten, welke niet voor menselijke consumptie geschikt zijn.

2.2.3. Artikel 7, eerste lid

2.2.3.1. Het Comité wil duidelijk gesteld zien dat bij het gebruik in de genoemde gevallen uitsluitend ongevaarlijke stoffen worden gebruikt.

2.2.4. Artikel 7, lid 1 ii)

2.2.4.1. Volgens het Comité dienen als gebruiksdier gehouden honden, met inbegrip van jachthonden, eveneens in de uitzonderingsbepalingen te worden opgenomen.

2.2.5. Artikel 9, vierde gedachtenstreepte

2.2.5.1. Het Comité stelt vast dat het bij continuproduktie niet mogelijk is om de precieze produktiedatum van een verzonden partij vast te stellen. De verzonden partijen kunnen evenwel b.v. van een doorlopende nummering worden voorzien.

2.2.6. Artikel 10, lid 1

2.2.6.1. Het Comité gaat ervan uit dat de details van de geplande „met geregelde tussenpozen (verrichte) inspecties en op ... steekproeven gebaseerde controles” nog worden vastgelegd.

2.2.7. Artikel 13

2.2.7.1. Het Comité neemt kennis van het feit dat de genoemde verordening van de Raad in december 1989

is goedgekeurd, en dat het nummer van de verordening nog in het voorstel zal worden opgenomen.

2.3. Hoofdstuk III

2.3.0. Het Comité wijst erop dat voor diervoeders specifieke richtlijnen inzake de produktie en het in de handel brengen gelden of gepland zijn. Het acht het daarom niet juist dat diervoedergrondstoffen van plantaardige oorsprong ook onder deze verordening vallen. Het Comité stelt daarom voor, de artikelen 14 en 15 dienovereenkomstig te wijzigen.

2.3.1. Artikel 14

2.3.1.1. Het Comité vestigt er de aandacht op dat het bij de bedoelde controles van essentieel belang is dat het eindprodukt in micro-biologisch opzicht in orde is.

2.3.2. Artikel 15, lid 2

2.3.2.1. Het Comité stelt voor, de details van de controle in een voor de gehele Gemeenschap geldende beroepscode vast te leggen, zodat kan worden gegarandeerd dat de controle in alle lid-staten gelijk is.

2.3.3. Artikel 15, lid 2, derde gedachtenstreepje

2.3.3.1. Het Comité wijst erop dat ingeval van besmetting vooral de oorzaak hiervan moet worden vastgesteld, om zo vlug mogelijk maatregelen te kunnen nemen.

2.3.4. Artikel 16

2.3.4.1. Het Comité spreekt zich ervoor uit dat de betrokken bedrijfstak bij het uitwerken van een aanbeveling met richtsnoeren voor het op hygiënische wijze bereiden van diervoeders wordt ingeschakeld.

2.4. Bijlage I

2.4.1. Punt 1

2.4.1.1. Het Comité neemt bij de formulering „op passende wijze zijn afgedekt” aan dat de vaten en vervoermiddelen volledig waterdicht zijn, d.w.z. dat er geen vloeistof uit kan lekken en dat er ook geen regenwater kan binnendringen.

2.4.2. Punt 3

2.4.2.1. Het Comité acht het aanbevelingswaardig dat de documenten gedurende een voldoende lange periode worden bewaard.

2.5. Bijlage II

2.5.1. Hoofdstuk II, punt 6 b)

2.5.1.1. Het Comité is van mening dat procédés en micro-biologische normen onder toezicht van de bevoegde diensten moeten staan. De belangrijkste parameters dienen met behulp van betrouwbare methodes onafgebroken te worden geregistreerd. Daarbij moet men vermijden dat alleen de zogenaamde warmtebehandeling aan bod komt. Overeenkomstig de in artikel 21 genoemde procedure kunnen in ieder geval duur en temperatuur van de warmtebehandeling worden vastgesteld. Daarbij moet ervoor worden gezorgd dat ook zeer warmteresistente verwekkers van dierziekten bij het verhittingsprocédé worden gedood. Er dienen evenwel ook andere methodes, die niet minder doeltreffend zijn, te worden toegelaten.

2.5.2. Hoofdstuk III, punt 1

2.5.2.1. Het Comité wijst erop dat de overwogen methode bijzonder duur is. Gezien de onevenredig hoge kosten, dient er te worden nagegaan of deze methode werkelijk noodzakelijk is.

Gedaan te Brussel, 28 maart 1990.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een Verordening (EEG) van de Raad betreffende vlees van wild en konijnenvlees⁽¹⁾

(90/C 124/04)

De Raad heeft op 16 november 1989 besloten, overeenkomstig de bepalingen van artikel 198 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité om advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor landbouw en visserij, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 9 maart 1990 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Murphy.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 275e zitting (vergadering van 28 maart 1990) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

INLEIDING**1. Het voorstel van de Commissie**

- a) Dit voorstel, dat is gebaseerd op artikel 43 van het Verdrag, heeft tot doel de voorschriften op het gebied van volksgezondheid en gezondheid van dieren die betrekking hebben op vlees van wild en konijnenvlees te harmoniseren, waarbij met een rationele ontwikkeling, de produktie en de produktiviteit in de betrokken sector rekening wordt gehouden en de intracommunautaire handel wordt gestimuleerd. Onder vlees van wild wordt verstaan vlees van vrij en gekweekt wild, vederwild inbegrepen.
- b) De voorschriften m.b.t. de handel in vers vlees en vlees van pluimvee (waaronder geïmporteerd vers vlees valt) zijn van toepassing op vlees van wild en konijnenvlees. De lid-staten zijn verplicht, op geïmporteerd vlees voorschriften toe te passen die in overeenstemming zijn met de bepalingen in het voorstel, totdat specifieke communautaire voorschriften worden vastgesteld. Voorstellen m.b.t. gezondheidsvoorschriften inzake invoer uit derde landen zijn momenteel in voorbereiding.
- c) Het voorstel is van toepassing op de nationale produktie en is bedoeld om concurrentiedistorsies tussen producenten te voorkomen, zonder dat de communautaire voorschriften over de bescherming van wild worden aangetast.
- d) Aangezien op mensen en huisdieren overdraagbare ziekten door vlees van wild en konijnenvlees kunnen worden verspreid, zijn voorschriften opgenomen om dergelijke risico's te beperken, om voor hygienische behandeling en verwerking van deze vleessoorten te zorgen ten einde infecties via voedsel te voorkomen, en ook om veterinaire controles mogelijk te maken. Tevens wordt voorzien in controles ter plaatse door veterinaire deskundigen van de Commissie.
- e) Er moet toezicht gehouden worden op en onderzoek verricht worden naar de gezondheidstoestand van vlees van wild en konijnenvlees, ten einde besmettelijke ziekten en residuen op te sporen. Momenteel

zijn gezondheidsvoorschriften m.b.t. vlees-produkten op basis van vlees van wild en konijnenvlees in voorbereiding. Controle zal ook worden uitgeoefend op de uitrusting van bedrijven die vlees van wild en konijnenvlees verwerken

- f) Er kan een uitzondering worden gemaakt voor plaatselijke verkoop van kleine hoeveelheden.
- g) Er dienen bepalingen ter uitvoering van deze voorgestelde verordening te worden vastgesteld overeenkomstig de voorgeschreven procedures en in overleg met het Permanent Veterinair Comité (PVC).
- h) Voorgesteld wordt dat de verordening op 1 april 1990 in werking treedt.

2. Algemene goedkeuring — Kanttekeningen

2.1. Het Comité is het in het algemeen eens met de voorgestelde verordening, maar brengt in de hieronder volgende algemene en bijzondere opmerkingen toch commentaar en aanbevelingen naar voren.

3. Algemene opmerkingen

- a) Uit het Commissievoorstel blijkt een schrijnend gebrek aan kennis van de praktische problemen in verband met het jagen op wild.
- b) Het Comité vindt dat het realistischer zou zijn meer onderscheid te maken tussen „vrij” en „gekweekt” wild. Volgens het Comité zouden de volgende beginselen praktischer en meer aanvaardbaar zijn
 - i) Al het voor de intracommunautaire handel bestemde wild moet voldoen aan de hygiënevoorschriften inzake rood en wit vlees en moet van een keurmerk voorzien zijn.
 - ii) Er dient een afwijking te worden vastgesteld waarbij de lid-staten de verkoop kunnen toestaan van op traditionele wijze gehangen en bewerkte konijnen, hazen en vogels die als vrij wild geschoten zijn

⁽¹⁾ PB nr C 327 van 30 12 1989, blz 40

- iii) De karkassen van geschoten wilde herten die ter plaatse geweid zijn, dienen in twee instantie in de bewaarruimte te worden gekeurd, en mogen niet in het introcummunautaire handelsverkeer worden gebracht. (De keuring van herten op de plaats waar zij geschoten worden, gebeurt door degelijk opgeleide jachtwachters, en dat moet ook in de toekomst toegestaan blijven).
- c) Al het gekweekte wild moet worden verwerkt overeenkomstig de desbetreffende richtlijnen inzake rood en wit vlees en moet van een adequaat keurmerk worden voorzien.
- d) De onderhavige verordening behoort tot een reeks onvolledige maatregelen met betrekking tot de nationale en de intracommunautaire handel en de invoer uit derde landen. Of de voorgestelde verordening op juiste en doeltreffende wijze ten uitvoer kan worden gelegd, is afhankelijk van een aantal andere voorstellen⁽¹⁾, waarover het Comité reeds advies heeft uitgebracht. Een aantal van deze voorstellen is niet goedgekeurd en geen ervan is al officieel als wetgeving gepubliceerd. Het effect van de nog niet goedgekeurde communautaire wetgeving — incl. gezondheidsvoorschriften — waarmee dit voorstel verband houdt, is nog niet volledig duidelijk⁽²⁾.
- e) Ook is de voorgestelde verordening afhankelijk van de toepassing van basisdefinities en van een groot aantal voorschriften inzake gezondheid, veterinaire controle en hygiëne, welke zijn opgenomen in twee richtlijnen⁽³⁾ die overeenkomstig recentere voorstellen⁽⁴⁾ op 1 januari 1993 in hun geheel komen te vervallen. Nog afgezien van de definities zijn er in het onderhavige voorstel zeven artikelen die verband houden met ten minste zestien reeds geldende voorschriften. Het voorstel bevat geen duidelijk „overhevelings”-artikel zoals artikel 18 in doc. COM(89) 673.
- f) Via het onderhavige voorstel (artikel 4, lid 1 b)⁽⁵⁾ wordt gepoogd een ander voorstel voor wetgeving in toepassing te brengen, hetgeen een voorbarige maatregel lijkt; ook lijkt het een aanvulling te vormen op het (in voorbereiding zijnde en nog niet gepubliceerde) voorstel inzake de bestrijding van de ziekte van Newcastle, aviaire influenza, enz. De ziekte van Newcastle behoort tot groep 1. Dit is een besmettelijke ziekte die bij pluimvee en vederwild voorkomt. De ziekte wordt door de Commissie beschouwd als een ernstige bedreiging van de economie van de Gemeenschap. In het document van de Commissie over „Verwezenlijking van de interne markt op het gebied van levende dieren, dierlijke

produkten en produkten van dierlijke oorsprong” wordt de ziekte in groep 1 ingedeeld. De bestrijdingsmaatregelen die nodig zijn om de „bedreiging van de communautaire economie” door de ziekte van Newcastle, enz. uit de weg te ruimen, zijn evenwel nog niet uitgewerkt of vastgesteld, en het onderzoek ernaar is nog niet afgerond. Dit vraagstuk zal op een ander tijdstip aan de orde komen. Om deze redenen is de toepassing van een deel van artikel 4, lid 1 b), van het voorstel in de huidige vorm voorbarig.

- g) Artikel 36 van het Verdrag onderbouwt de behoefte aan veiligheidsmaatregelen ter bescherming van gezondheid en leven van mens en dier — mits deze geen willekeurige of verkapte handelsbelemmeringen tussen lid-staten vormen — als volgt:

„De bepalingen van de artikelen 30 tot en met 34 vormen geen beletsel voor verboden of beperkingen van invoer, uitvoer of doorvoer, welke gerechtvaardigd zijn uit hoofde van bescherming van de openbare zedelijkheid, de openbare orde, de openbare veiligheid, de gezondheid en het leven van personen, dieren of planten, het nationaal artistiek, historisch en archeologisch bezit of uit hoofde van bescherming van de industriële en commerciële eigendom. Deze verboden of beperkingen mogen echter geen middel tot willekeurige discriminatie noch een verkapte beperking van de handel tussen de lid-staten vormen”⁽⁶⁾.

Goederen, produkten en dieren mogen alleen binnen de interne markt in het verkeer worden gebracht als zij veilig zijn.

- h) De burgers in de Gemeenschap zijn zich er in toenemende mate van bewust dat het zaak is te zorgen voor voldoende veilige EG-voorschriften uit hoofde van de volksgezondheid en de gezondheid van dieren, en voor middelen om tot dergelijke voorschriften te komen en ze toe te passen, terwijl ook de bezorgdheid hierover groeit. De voltooiing van de interne markt moet een tweevoudig doel ten goede komen: ten eerste strenge gezondheidsvoorschriften, om ervoor te zorgen dat alleen veilige goederen (met inbegrip van dieren en produkten van dierlijke oorsprong) in het vrij verkeer komen; en voorts moet ook de invoer uit derde landen aan deze voorschriften voldoen. Alle partijen die bij de verwezenlijking van de interne markt zijn betrokken, dienen zich ervoor in te zetten dat de bevolking vertrouwen heeft in de gezondheidsvoorschriften⁽⁷⁾.
- i) In het voorstel is een nieuwe tijdelijke veiligheidsmaatregel opgenomen m.b.t. de invoer van vlees van wild en konijnvlees uit derde landen. Hierbij

⁽¹⁾ Doc. COM(89) 503 def.

⁽²⁾ Doc. COM(89) 383 def., doc. COM(89) 9 def., Richtlijn 88/409 (ten dele), gezondheidsvoorschriften.

⁽³⁾ Richtlijn 64/433/EEG en Richtlijn 71/118/EEG.

⁽⁴⁾ Doc. COM(89) 668 def. en doc. COM(89) 673 def.

⁽⁵⁾ Doc. COM(89) 507 def.

⁽⁶⁾ N.B.: artikel 36 is bij artikel 100 A gewijzigd.

⁽⁷⁾ Doc. COM(89) 493 def.

dienen de lid-staten voor die invoer bepaalde specifieke voorwaarden toe te passen, in afwachting dat de in voorbereiding zijnde (of voorgestelde) communautaire wettelijke voorschriften⁽¹⁾ ter zake gaan gelden.

j) Het Comité is het in het algemeen eens met o.m. de voorstellen:

- i) waarin wordt bepaald dat — met het oog op de voltooiing van de interne markt — voor de intracommunautaire handel in vlees van wild (en konijnvlees) adequate voorschriften m.b.t. de gezondheid van dieren gelden die ook van toepassing zijn op het intracommunautaire handelsverkeer in vers vlees (incl. veterinaire controles);
- ii) m.b.t. de toepassing op invoer uit derde landen van de bepalingen die voor het binnenlandse (en intracommunautaire) handelsverkeer gelden, incl. overgangsbepalingen;
- iii) m.b.t. controles ter plaatse door veterinaire deskundigen van de Commissie;
- iv) m.b.t. specifieke proeven op vlees van vrij wild en als gevolg daarvan eventuele beperking van het gebruik van dergelijk vlees;
- v) m.b.t. de opsporing van gebieden waarin contaminanten, zoals residuen en schadelijke stoffen enz., voorkomen;
- vi) m.b.t. het maken van een uitzondering door de lid-staten voor kleine hoeveelheden vlees van gekweekt en vrij wild en konijnvlees die door de producent (jager) rechtstreeks aan de consument worden verkocht;
- vii) m.b.t. regelmatig toezicht op de gezondheids-toestand van vlees van wild en konijnvlees;
- viii) m.b.t. voorschriften inzake de hygiënische omstandigheden tijdens de verwerking en het vervoer.

k) Het Comité wijst op het belang van veterinaire controles. Het is noodzakelijk, op invoer uit derde landen de gezondheidsvoorschriften en andere bepalingen toe te passen die voor de binnenlandse en intracommunautaire handel gelden. De totale waarde van door de Gemeenschap uit derde landen ingevoerd vlees van wild bedroeg in 1988 meer dan 248 miljoen Ecu.

l) Als de onderhavige voorstellen zijn goedgekeurd en vastgesteld, kan worden overwogen of er voorstellen moeten worden voorbereid voor afzonderlijke gezondheidsvoorschriften inzake rood en wit vlees van wild.

4. Bijzondere opmerkingen

a) Artikelen 2, 6, 7, 8, 9, 11 en 13

Verschillende in deze artikelen genoemde, reeds geldende definities, voorschriften en voorwaarden zijn vervat in richtlijnen die overeenkomstig recentere voorstellen op 1 januari 1993 komen te vervallen. Het Comité vraagt zich af of (en in hoeverre) de in de onderhavige verordening genoemde definities en overige maatregelen na 1 januari 1993 van toepassing zullen blijven, aangezien het onderhavige voorstel geen „overhevelings”-bepaling bevat. Het Comité heeft daarom aanbevolen, in artikel 22 een dergelijke bepaling op te nemen.

b) Artikel 2 (Definities):

- i) Voor vrij wild, binnen een omheining gehouden wild, gekweekt wild en als huisdier gehouden wild zijn uitgebreidere en duidelijkere definities nodig.
- ii) Verder merkt het Comité op dat de definitie van „officiële dierenarts” moet worden gehandhaafd, maar dat er in een aantal in voorbereiding zijnde wettelijke voorschriften een herziene definitie wordt voorgesteld voor „assistenten” (m.b.t. specifieke functies)⁽²⁾.

Het Comité vraagt zich af of (en in hoeverre) de in de onderhavige verordening genoemde (en eventueel op te heffen) definities en maatregelen na 1 januari 1993 van toepassing zullen blijven.

- iii) De term „milieu” in artikel 5 dient adequaat te worden omschreven, aangezien het bij het „jachtgebied” ook om het milieu kan gaan.

c) Artikel 3, eerste lid

i) Eerste alinea:

De betekenis van de term „systematisch” in dit artikel is niet duidelijk; deze term dient te worden vervangen door „op strategisch gekozen gezette tijden”.

- ii) De tweede alinea dient als volgt te worden gewijzigd:

„Daartoe wordt, ..., een officiële centrale dienst of ...”.

(Voorgesteld wordt, het woord „officieel” in te voegen overeenkomstig definitie nr. 10 in artikel 2).

⁽¹⁾ Artikel 20.

⁽²⁾ Gedefinieerd in artikel 2 van Richtlijn 71/118/EEG.

- iii) In de Engelse versie van de tekst dient de term „admitted levels” te worden vervangen door „permitted levels”.

(Dit is een redactionele wijziging).

d) *Artikel 4*

De verwijzende bepalingen zijn onduidelijk en voor verschillende uitleg vatbaar.

- i) Artikel 4, eerste lid, dient als volgt te luiden:

„1. Voor het intracommunautaire handelsverkeer in vlees van wild gelden de desbetreffende veterinaire-rechtelijke voorschriften voor het intracommunautaire handelsverkeer in vers vlees (of vers vlees van pluimvee) als bedoeld in ...” (de rest van de tekst blijft ongewijzigd).

- ii) Er dient een bepaling te komen waarin de toepassing van de onderhavige verordening op gekweekt veldwilt wordt uitgesteld totdat de (nog niet gepubliceerde)⁽¹⁾ maatregelen ter bestrijding van de ziekte van Newcastle, enz. van kracht zijn, aangezien de bepalingen in de onderhavige verordening hiervan afhankelijk zijn.

- e) i) Artikel 6, tweede lid (vlees van gekweekt wild)

De Afdeling stelt vast dat het hierbij om een tijdelijke bepaling gaat, in afwachting van de goedkeuring van gezondheidsvoorschriften⁽²⁾ voor vlees dat voor de binnenlandse markt bestemd is. De bepaling regelt het slachten van wild en het verwerken en opslaan van vlees van wild in inrichtingen die door de nationale autoriteiten zijn erkend, op voorwaarde dat het vlees niet in het intracommunautaire handelsverkeer wordt gebracht. Hieruit kan worden geconcludeerd dat bepaalde autoriteiten moeten vaststellen wat adequate omstandigheden zijn.

- ii) Artikel 6, derde lid

Krachtens dit artikel mag de officiële veterinaire dienst toestaan dat gekweekt wild onder uitzonderlijke omstandigheden (indien het niet kan worden vervoerd zonder risico's, enz.) wordt geschoten. Het dient met het oog op de praktijk als volgt te worden gewijzigd:

„Eventueel kan het wild worden verdoofd alvorens te worden geschoten (of gedood)”.

- f) *Artikel 8, lid 1d)*

Na het woord „officiële dierenarts” dient te worden ingevoegd: „of rechtstreeks onder zijn gezag staande assistenten”.

- g) *Artikel 9, lid 1d)*

Na „officiële dierenarts” dient te worden ingevoegd: „of door rechtstreeks onder zijn gezag staande assistenten”?

- h) *Artikel 13, lid 4*

In de tweede zin na „de officiële dierenarts” dient te worden ingevoegd: „of zijn assistent”.

- i) *Artikel 15*

Het Comité heeft op 14 december 1988⁽³⁾ advies uitgebracht over het in dit artikel bedoelde voorstel voor een verordening.

- j) In het advies van het Comité van 14 december 1988 inzake veterinaire controles in het intracommunautaire handelsverkeer in het vooruitzicht van de totstandbrenging van de interne markt, wordt o.a. het volgende, ook hier geldende punt onderstreept:

„De verordeningen gaan voorbij aan te veel praktische problemen m.b.t. gezondheidscontrole. Zolang de EG nog niet heeft besloten welke strategie zij t.a.v. veterinaire controle in het kader van de Europese Akte gaat uitstippelen of welke maatregelen zij hiertoe moet nemen, zijn voorstellen m.b.t. controles bij vervoer voorbarig”.

T.a.v. het onderhavige voorstel zou ongeveer hetzelfde kunnen worden opgemerkt, aangezien ervan uitgegaan wordt dat het mogelijk is, doel en effecten van maatregelen voor toezicht op vervoer en gezondheidsfactoren op de interne markt te evalueren alsof deze maatregelen reeds als wettelijke voorschriften zijn vastgesteld.

- k) Bovendien is een correcte en doeltreffende tenuitvoerlegging van het voorstel voor een verordening afhankelijk van een aantal andere voorstellen waarover het Comité reeds advies heeft uitgebracht⁽⁴⁾. Sommige hiervan zijn nog niet goedgekeurd (en geen ervan is reeds als wetgeving gepubliceerd). Doelstelling en effect van in voorbereiding zijnde communautaire wetgeving, waarmee dit voorstel verband houdt, zijn nog niet volledig duidelijk.

⁽¹⁾ Toelichting bij doc. COM(89) 496.

⁽²⁾ Richtlijn 88/409/EEG.

⁽³⁾ PB nr. C 56 van 6. 3. 1989.

⁽⁴⁾ Doc. COM(88) 383 en doc. COM(89) 9 def.

l) *Artikel 17* (Door de lid-staten toegestane afwijkingen)

- i) De Afdeling beveelt aan dat de lid-staten nog andere afwijkingen mogen toestaan in verband met plaatselijke, van oudsher bestaande gebruiken, op voorwaarde dat het betrokken vlees van het wild niet in het intracommunautaire verkeer wordt gebracht. Er zouden dan ook nieuwe punten aan artikel 17, lid 1, moeten worden toegevoegd:

„d) voor konijnen, hazen en vlees van gekweekt wild,

- e) voor karkassen van geschoten wilde levende herten die ter plaatse worden geveid, mits deze in de bewaar ruimte worden gekeurd.”

Vlees van wild dat voor het intracommunautaire handelsverkeer bestemd is, dient echter door de veterinaire en gezondheidsdiensten te worden gekeurd en te voldoen aan de voorschriften inzake het (de) keurmerk(en), overeenkomstig de Richtlijnen 64/233/EEG en 71/118/EEG en de wijzigingen daarop.

- ii) Met het voorstel om de plaatselijke verkoop van kleine hoeveelheden te vergemakkelijken, wordt ingestemd. Het Comité gaat ervan uit dat hiermee een uitzondering wordt gemaakt voor de plaatselijke traditionele verkoop (of handel), waarbij een meer nauwkeurige definitie van het gebied waar de verkoop van „kleine hoeveelheden” plaatsvindt, niet nodig wordt geacht. Aangezien het evenwel om een voorstel voor een verordening gaat, zou de term „eindverbruiker” zeer beperkt kunnen worden opgevat, en zou daarbij eventueel niet overeenkomen met de plaatselijke traditionele verkoop aan b.v. hotels of restaurants. Daarom dient dit punt om praktische redenen te worden verduidelijkt. Aanbevolen wordt een ongeveer als volgt luidend lid 3 aan dit artikel toe te voegen:

„3. In dit artikel vallen onder

- a) „eindverbruiker” ook „plaatselijke restaurants of hotels”, en onder
b) „kleine hoeveelheden” ook „stukken van wild”.

m) *Artikel 20*

Dit artikel dient te worden gewijzigd:

- i) Via dit artikel dienen de lid-staten te worden verplicht, de Commissie onmiddellijk op de hoogte te stellen van voorwaarden die zij toepassen op de invoer van vlees van wild en konijnenvlees uit derde landen.
- ii) In de Engelse versie dient „apply to those” te worden vervangen door: „shall apply” (redactionele wijziging).

n) *Artikel 22*

- i) in dit artikel dient een als volgt luidende „overhevelings”-bepaling te worden opgenomen: „Deze verordening laat de goedgekeurde uitvoeringsbepalingen in Richtlijn 64/433/EEG en Richtlijn 71/118/EEG onverlet.”
- ii) 1 april 1990 is niet realistisch als datum voor de inwerkingtreding van de verordening.

5. *Aanvullende bijzondere opmerkingen*

Aangezien wetgeving m.b.t. de bescherming van de volksgezondheid en de gezondheid van dieren slechts doeltreffend kan worden toegepast indien voldoende gekwalificeerd personeel ter beschikking staat om controles uit te voeren en toe te zien op naleving van de gezondheidsvoorschriften, kan het handelsvoordeel dat van de verwezenlijking van de interne markt wordt verwacht slechts worden bereikt als tegelijk toereikende financiële middelen ter beschikking worden gesteld.

BIJLAGE 1

Hoofdstuk II (Keuring na het slachten bij konijnen):

Voorschrift 8 dient als volgt te worden gewijzigd:

„De keuring na het slachten moet bij toereikende verlichting (b.v. ten minste 240 lux) worden verricht door de officiële dierenarts of door gekwalificeerde assistenten⁽¹⁾ die rechtstreeks onder zijn gezag staan.”

BIJLAGE 2

Hoofdstuk I

Voorschrift 2

„Handelaren in wild” dienen net als „jagers” te worden verplicht, ongewone omstandigheden en anomalieën aan de veterinaire inspecteur te melden.

Hoofdstuk IV (Het aanbrengen van een keurmerk bij vrij wild):

- a) Voorschrift 16, eerste zin:

Na de woorden „wordt aangebracht” dient te worden toegevoegd: „door de assistent van de officiële dierenarts onder de verantwoordelijkheid ...”.

⁽¹⁾ Wijzigingsvoorstel van technische aard. Artikel 11 bevat een bepaling m.b.t. „assistenten”.

- b) Aan het einde van punt 19 dient te worden toegevoegd:

„Uitgesneden en verpakte delen van wild moeten

worden voorzien van een duidelijke aanduiding m.b.t. het deel waarvan zij afkomstig zijn”.

(Dit is een aanvullende veiligheidsmaatregel).

Gedaan te Brussel, 28 maart 1990.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een Verordening (EEG) van de Raad tot vaststelling van veterinaire voorschriften voor het intracommunautaire handelsverkeer in en de invoer uit derde landen van vers vlees van pluimvee en gekweekt vederwild⁽¹⁾

(90/C 124/05)

De Raad van de Europese Gemeenschap heeft op 14 november 1989 besloten, overeenkomstig de bepalingen van artikel 198 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité te raadplegen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor landbouw en visserij, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 9 maart 1990 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Murphy.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 275e zitting (vergadering van 28 maart 1990) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

1. Inleiding

Voor haar voorstel heeft de Commissie als rechtsgrondslag artikel 43 van het Verdrag gekozen. Het voorstel behelst onder meer:

- a) de aanpassing van de veterinaire voorschriften voor het intracommunautaire handelsverkeer in vers vlees van pluimvee en gedomesticeerde vogels (kippen, kalkoenen, parelhoenders, eenden, ganzen) en van gekweekt vederwild;
- b) de toepassing van een aantal veterinaire voorschriften ter bescherming van de gezondheid van mens en dier op uit derde landen ingevoerd vers vlees van pluimvee en vers vlees van gekweekt vederwild;
- c) de te volgen procedure voor verwerkt vers vlees afkomstig uit een door een verbodsbepaling getroffen bedrijf of gebied; het kan voor „andere doeleinden” worden gebruikt, mits het van een speciaal merkteken wordt voorzien.

Tevens wordt in het voorstel bepaald dat:

- d) de kennis omtrent de gezondheidstoestand van vogels waarvan het vers vlees voor verzending naar een andere lid-staat is bestemd, zal worden verbeterd;

- e) de Commissie ter plekke autonome inspecties zal kunnen uitvoeren;

- f) de (voorgestelde) verordening volgens de voorgeschreven procedures en met raadpleging van het permanent veterinaire comité ten uitvoer zal worden gelegd;

- g) de voorgestelde verordening op 1 november 1990 van kracht zal worden.

2. De voorgestelde maatregelen zijn:

- a) de bevordering (op korte termijn) van de bestrijding van besmettelijke ziekten in de Gemeenschap, de Newcastle disease⁽²⁾ en aviaire influenza;
- b) een onderzoek naar het mogelijke gevaar van besmetting met de Newcastle disease via vers vlees van ingeënt pluimvee;
- c) veterinaire controles in het intracommunautaire handelsverkeer, met het oog op de voltooiing van de interne markt;

⁽¹⁾ PB nr. C 327 van 30. 12. 1989, blz. 72.

⁽²⁾ COM(89) 507 def.

- d) controles op de naleving van veterinaire rechtelijke voorschriften door derde landen, waartoe de Commissie tevens ter plaatse controles kan verrichten;
- e) richtsnoeren voor veterinaire controles met betrekking tot produkten uit derde landen;
- f) beperking van de invoer van vers vlees uit derde landen: invoer wordt slechts toegestaan wanneer aldaar geen aviaire influenza of Newcastle disease is vastgesteld;
- g) evaluatie van het functioneren van de (ontwerp-) verordening voor 31 december 1991.

3. Algemene opmerkingen

- a) Uit de toelichting van de Commissie⁽¹⁾ op de (ontwerp-)verordening blijkt dat het voorstel geen haast heeft. Het „onderzoek” op basis waarvan het voorstel inzake de „bestrijdingsmaatregelen” moet worden uitgewerkt, zal waarschijnlijk meer dan zes maanden vergen en is nog niet afgerond.
- b) Voorts heeft het Comité zich in zijn adviezen nooit voor een versoepeling van de EG-gezondheidsvoorschriften ter wille van de totstandbrenging van de interne markt uitgesproken. Integendeel, het Comité heeft nog op 19 december 1989, nadat het onderhavige voorstel reeds was ingediend, gepleit voor verscherping van de veterinaire gezondheidsvoorschriften.
- c) In deze situatie dient een nadere beschouwing van het voorstel — vooralsnog — te worden uitgesteld, totdat daarvoor voldoende informatie beschikbaar is. Daarmee zal de inwerkingtreding van de ontwerp-verordening niet worden vertraagd. Het voorstel kan dan immers tegelijk met de in te dienen voorstellen voor controlemaatregelen ter bestrijding van de Newcastle disease worden bestudeerd.
- d) Het Comité staat volledig achter de initiatieven van de Commissie om de intracommunautaire handel te bevorderen en tegelijkertijd de bescherming van de gezondheid van mens en dier op het vereiste hoge niveau te garanderen.
- e) Aangezien bijvoorbeeld ten aanzien van het vochtgehalte in diepgevroren vlees van pluimvee niet in alle lid-staten dezelfde regels gelden, kunnen onafhankelijke controles door de Commissie voor meer veiligheid zorgen. De Commissie is terecht bezorgd over het mogelijke gevaar van besmetting met de Newcastle disease via vers vlees van ingeënt pluimvee. Met deze factoren moet bij de plannen voor ziektebestrijding terdege rekening worden gehouden.
- f) Het op 20 oktober 1989⁽²⁾ gedateerde Commissievoorstel blijkt praktisch gezien een secundaire dan wel aanvullende maatregel bij het op dat tijdstip reeds ingediende algemene voorstel inzake maatregelen ter bestrijding van besmettelijke dierziekten in de Gemeenschap (met name de Newcastle disease) en aviaire influenza. Newcastle disease is een „Groep 1”-ziekte die pluimvee en vederwild treft en die door de Commissie wordt gezien als een serieuze bedreiging van de economie in de Gemeenschap. In haar beleidsoriëntatie (intern document, vert.) over de verwezenlijking van de vrije interne markt voor de handel in levende dieren, dierlijke produkten en produkten van dierlijke oorsprong classificeert de Commissie deze ziekte onder „Groep 1”. Om het gevaar van deze ziekten voor de bedrijven en voor de EG-economie in haar geheel af te wenden, zijn doeltreffende bestrijdingsmaatregelen noodzakelijk.
- g) Artikel 36 van het Verdrag onderbouwt de behoefte aan veiligheidsmaatregelen ter bescherming van gezondheid en leven van mens en dier — mits deze geen willekeurige of verkapte handelsbelemmeringen tussen lid-staten vormen — als volgt:

„De bepalingen van de artikelen 30 tot en met 34 vormen geen beletsel voor verboden of beperkingen van invoer, uitvoer of doorvoer, welke gerechtvaardigd zijn uit hoofde van bescherming van de openbare zedelijkheid, de openbare orde, de openbare veiligheid, de gezondheid en het leven van personen, dieren of planten, het nationaal artistiek, historisch en archeologisch bezit of uit hoofde van bescherming van de industriële en commerciële eigendom. Deze verboden of beperkingen mogen echter geen middel tot willekeurige discriminatie noch een verkapte beperking van de handel tussen de lid-staten vormen”⁽³⁾.

Goederen, produkten en dieren mogen alleen binnen de interne markt in het verkeer worden gebracht als zij veilig zijn.
- h) De burgers in de Gemeenschap zijn zich er in toenemende mate van bewust dat het zaak is te zorgen voor voldoende veilige EG-voorschriften uit hoofde van de volksgezondheid en de gezondheid van dieren, en voor middelen om tot dergelijke voorschriften te komen en ze toe te passen, terwijl ook de bezorgdheid hiervoor groeit. De voltooiing van de interne markt moet een tweevoudig doel ten goede komen: ten eerste strenge gezondheidsvoorschriften, om ervoor te zorgen dat alleen veilige goederen (met inbegrip van dieren en produkten van dierlijke oorsprong) in het vrije verkeer komen; en voorts moet ook de invoer uit derde landen aan deze voorschriften voldoen. Bovendien zijn de „bestrijdingsmaatregelen” waarmee de „bedreiging van de economie in de Gemeenschap” door de Newcastle disease moet worden afgewend, nog niet goed-

⁽¹⁾ Doc. COM(89) 507 def., toelichting, derde alinea, tweede zin.

⁽²⁾ COM(89) 507 def.

⁽³⁾ N.B.: artikel 100 A wijzigd artikel 36.

gekeurd of zelfs maar uitgewerkt. En het uit de aard der zaak daaraan voorafgaande „onderzoek” is nog niet afgesloten. (Op 20 oktober 1989 zei de Commissie dit onderzoek „te willen laten uitvoeren”.)

- i) Zonder kennis van de (nog in te dienen) voorstellen van de Commissie inzake toekomstige maatregelen ter bestrijding van de Newcastle disease in de Gemeenschap, lijkt het erop dat de ontwerp-verordening afbreuk zou kunnen doen aan de bestaande en reeds door het Comité onderschreven veterinaire-rechtelijke voorschriften.
- j) Er zij hier nogmaals gewezen op het feit dat het Comité in zijn advies van 14 december 1988⁽¹⁾ over veterinaire controles in het intracommunautaire handelsverkeer met het oog op de voltooiing van de interne markt o.m. op het volgende heeft gewezen:

„De verordeningen gaan voorbij aan te veel praktische problemen m.b.t. gezondheidscontrole. Zolang de EG nog niet heeft besloten welke strategie zij t.a.v. veterinaire controle in het kader van de Europese Akte gaat uitstippelen of welke maatregelen zij hiertoe moet nemen, zijn voorstellen m.b.t. controles bij vervoer voorbarig.”

Voor het onderhavige voorstel zou hetzelfde kunnen gelden. Om een gefundeerd oordeel te kunnen vellen, moet dan wel voldoende bekend zijn over de doelstellingen en de effecten van de nog niet ingediende en dus ook nog niet geldende maatregelen ter bestrijding van de Newcastle disease (en andere aviaire ziekten) in de interne markt.

- k) Bovendien is een correcte en doelmatige tenuitvoerlegging van de ontwerp-verordening afhankelijk van een aantal andere voorstellen waarover het Comité zich heeft uitgesproken. Een aantal daarvan is nog niet goedgekeurd (en nog geen van de voorstellen heeft al kracht van wet). Evenzo is het nog niet geheel te overzien, wat de doelstellingen en effecten zullen zijn van de nog niet goedgekeurde EG-wetgeving⁽²⁾ waarop in het onderhavige voorstel wordt voortgebouwd.

⁽¹⁾ PB nr. C 56 van 6. 3. 1989, blz. 20, paragraaf 1.4.

⁽²⁾ PB nr. C 194 van 31. 7. 1988.

Dit geldt o.m. voor de sanitaire voorschriften met betrekking tot pluimvee en broedeieren die in de intracommunautaire handel worden gebracht of uit derde landen worden ingevoerd.

- l) Dit voorstel kan niet los worden gezien van de nog goed te keuren maatregelen tegen genoemde ernstige aviaire ziekten. Ook een eventueel voorstel om Richtlijn 71/118 door een „richtlijn houdende sanitaire voorschriften voor vlees van pluimvee” te vervangen, kan slechts in dit verband tegen deze achtergrond worden beoordeeld.
- m) Er bestaat steeds behoefte aan snelle actie om verspreiding van nieuwe ernstige vogelziekten of epidemieën van bestaande vogelziekten te voorkomen. Het Permanent Veterinair Comité (PVC) dient de hiervoor vereiste bevoegdheden te krijgen.

4. Bijzondere opmerkingen met betrekking tot het voorstel

Op het ogenblik geen bijzondere opmerkingen.

5. Conclusies

Het zou onverstandig zijn (en ook als zodanig worden opgevat) bijzondere opmerkingen over deze ontwerp-verordening naar voren te willen brengen, zolang niet duidelijk is welke gevolgen de niet-gepubliceerde voorstellen ter bestrijding van de Newcastle disease voor het onderhavige voorstel zullen hebben. Dit is eens te meer het geval nu het onderhavige voorstel blijkt voort te vloeien uit het in te dienen voorstel over de Newcastle disease, of althans een aanvulling daarop blijkt te zijn.

Het Comité behoudt zich dan ook voor, een aanvullend advies op te stellen zodra — na afronding van de door de Commissie opgezette studies — de overwogen maatregelen ter bestrijding van aviaire ziekten (met name de Newcastle disease) worden gepubliceerd. De Afdeling verwacht dat ten volle met de in dit advies opgenomen algemene opmerkingen rekening zal worden gehouden.

Gedaan te Brussel, 28 maart 1990.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een Verordening (EEG) van de Raad houdende algemene gezondheidsvoorschriften inzake de produktie en het in de handel brengen van produkten van dierlijke oorsprong en specifieke gezondheidsvoorschriften voor bepaalde produkten van dierlijke oorsprong

(90/C 124/06)

De Raad heeft op 22 november 1989 besloten, overeenkomstig de bepalingen van artikel 198 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité om advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor landbouw en visserij, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 9 maart 1990 opgesteld. Rapporteur was de heer Gardner.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 275e zitting (vergadering van 28 maart 1990) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

1. Inleiding

1.1. Het onderhavige voorstel heeft betrekking op gezondheidsvoorschriften voor levensmiddelen van dierlijke oorsprong. Bovendien wordt een voor de gehele Gemeenschap geldend systeem voorgesteld voor het geval er gezondheidsproblemen in verband met dergelijke produkten optreden.

1.2. Het Comité is het in principe eens met het voorstel, maar acht een aantal detailwijzigingen noodzakelijk.

2. Algemene opmerkingen

2.1. Het voorstel vertoont een aantal belangrijke gebreken:

2.1.1. Het is onvolledig. Het bevat summiere algemene gezondheidsvoorschriften m.b.t. produkten waarvoor reeds communautaire voorschriften bestaan, en ook gedetailleerde gezondheidsvoorschriften en regels voor het uit de markt nemen voor de overige produkten.

2.1.2. Het Comité heeft echter geen lijst van de al dan niet hieronder vallende produkten onder ogen gekregen, hoewel is vernomen dat een dergelijke lijst bestaat. Als zo'n lijst niet in het document wordt opgenomen voordat de verordening van kracht wordt, zullen de regeringen noch de bevolking weten op welke produkten deze voorschriften van toepassing zijn.

2.1.2.1. Zie ook paragraaf 4.1.

2.1.3. Het voorstel is niet afgestemd op en zelfs ten dele in strijd met de richtlijnen over de „Officiële controle op levensmiddelen” (14 juni 1989) ⁽¹⁾ en over „Vermeldingen op merktekens die het mogelijk maken de partij waartoe een levensmiddel behoort te identificeren” (14 juni 1989) ⁽²⁾. Het dient daarom dusdanig te worden gewijzigd dat het met deze richtlijnen in overeenstemming is.

2.1.4. Het voorstel bevat geen voorschriften voor de scholing van landbouwers, bedrijfsleiders en werknemers m.b.t. gezondheidsmaatregelen. Adequate opleiding en scholing vormen een voorwaarde voor een doeltreffende tenuitvoerlegging van de verordening.

2.1.5. Zie ook paragraaf 3.3 en paragraaf 6.3.4.

2.1.6. Het voorstel ontkracht de algemene richtlijn over gezondheidsvoorschriften m.b.t. levensmiddelen die momenteel door de Commissie wordt voorbereid.

2.1.7. Het Comité zou daarom graag zien dat dit voorstel blijft liggen totdat de in de paragraaf 2.1.1 en 2.1.2 genoemde lijst beschikbaar is en de richtlijn over gezondheidsvoorschriften is vastgesteld. De onderstaande bijzondere opmerkingen staan los van dit algemene standpunt.

3. Bijzondere opmerkingen

3.1. Artikel 1

- a) Er wordt een verordening voorgesteld, terwijl het om een voorstel voor een richtlijn zou moeten gaan. Ten aanzien van de volksgezondheid en de bescherming hiervan bestaat reeds een aanzienlijk pakket nationale wettelijke voorschriften, die op zeer verschillende manieren het gewenste resultaat hebben opgeleverd. Ook de wijze van tenuitvoerlegging verschilt: in sommige lid-staten is deze gecentraliseerd, in andere lid-staten zijn de plaatselijke autoriteiten ten volle bevoegd.

Een richtlijn is gemakkelijker aan de nationale rechtsstructuur aan te passen.

Zie ook opmerkingen in paragraaf 3.5.

b) Artikel 1, lid 1

Om de doelstelling van het voorstel te verduidelijken, dient de tekst achter de twee streepjes als volgt te worden aangevuld:

„... produkten van dierlijke oorsprong, zoals gedefinieerd in bijlage 2 bij artikel 38 van het Verdrag.”

c) Artikel 1, lid 2

Wat de hangende algemene richtlijn inzake gezondheidsvoorschriften betreft, zie opmerkingen in paragraaf 2.1.6 en 2.1.7.

⁽¹⁾ PB nr. L 186 van 30. 6. 1989, blz. 23.

⁽²⁾ PB nr. L 186 van 30. 6. 1989, blz. 21.

3.2. Artikel 2

3.2.1. Produkten zoals gelatine voor industrieel gebruik en in diepgevroren of gekoelde toestand verkochte diervoeders die van dezelfde kwaliteit als produkten voor menselijke consumptie moeten zijn omdat zij zonder verdere verwerking in de keuken kunnen worden gebruikt, dienen ook onder een regeling te vallen. De definitie van „produkten van dierlijke oorsprong” dient daarom als volgt te worden aangevuld:

„... al dan niet verwerkt, en al dan niet bestemd voor menselijke consumptie;”.

3.2.2. Een groot aantal van de gedetailleerde voorschriften in het voorstel is weliswaar uiterst wenselijk, maar kan in veel kleine landbouwbedrijven, winkels, restaurants en ambachtelijke bedrijven niet worden toegepast. De definitie van „inrichting” dient daarom in die zin te worden gewijzigd.

3.3. Artikel 4

3.3.1. Uit dit artikel blijkt het belang van scholing en opleiding. Risico-analyse op kritieke, controle behoevende punten (HACCP) is een belangrijk begrip in de moderne levensmiddelen technologie, maar vereist veel scholing, aangezien dit artikel van toepassing is op zulke verschillende personen als landbouwers die kaas maken, slagers die worst bereiden, enz.

3.3.2. Ook beschikken dergelijke fabricanten momenteel niet over de kennis noch over de voorzieningen om microbiologische monsters te nemen, en ook brengt de verplichting om de resultaten te bewaren voor kleine fabrikanten te veel rompslomp met zich mee. De desbetreffende bepalingen moeten daarom worden herzien.

3.3.3. De tekst achter het tweede gedachtenstreepje dient als volgt te worden gewijzigd:

„— monsters nemen voor onderzoek overeenkomstig de risico-analyse op kritiek, controle behoevende punten in een door de bevoegde instantie...”.

(De Engelse term HACCP of een equivalent ervan ontbreekt overigens in sommige talen.)

3.4. Artikel 5, lid 1

3.4.1. In sommige landen zijn niet de nationale, maar de plaatselijke autoriteiten bevoegd; in de verordening moet hiermee rekening worden gehouden.

3.5. Artikel 5, lid 3

3.5.1. Het is mogelijk dat een produkt niet in de handel wordt gebracht of juist uit de markt wordt

genomen op basis van tests waarvan de resultaten later onjuist blijken. Er dient te worden voorzien in een mogelijkheid om dergelijke produkten weer in de handel te brengen en om de landbouwers, fabrikanten, enz. eventueel schadeloos te stellen. Tevens dient er een beroepsprocedure te komen. Dit is één van de redenen waarom dit een voorstel voor een richtlijn zou moeten zijn: de nationale wetgeving bevat nl. normaal gesproken bepalingen voor dergelijke onvoorziene gevallen.

3.6. Artikel 5 (algemeen)

3.6.1. Overeenkomstig de artikelen 7 en 12 van de Richtlijn inzake de officiële controle op levensmiddelen dient te worden voorzien in de mogelijkheid om verschillende monsters te nemen en moet er een beroepsprocedure komen.

3.7. Artikel 13, lid 2

a) Het Comité stelt vast dat artikel 15 van de Richtlijn inzake officiële controle op levensmiddelen reeds een in het Publikatieblad van de EG gepubliceerde lijst van officiële nationale laboratoria bevat.

b) De eerste zin dient als volgt te worden gewijzigd:

„De Commissie moet ...”.

3.8. Artikel 14

3.8.1. Dit artikel dient als volgt te beginnen:

„De Commissie stelt in overleg met de betrokken beroepskringen aanbevelingen op met richtlijnen inzake goede werkmethoden ...”.

„Ook stelt de Commissie ten behoeve van de referentielaboratoria richtsnoeren voor goede laboratoriumpraktijken op.”

3.8.2. Er dient evenwel één soort „goede werkmethoden” te zijn die voor alle levensmiddelen geldt, i.p.v. afzonderlijke werkmethoden voor produkten van dierlijke oorsprong.

4. Hoofdstuk III

4.1. Artikel 16

4.1.1. In dit artikel wordt onderscheid gemaakt tussen produkten waarvoor de specifieke gezondheidsvoorschriften gelden en produkten die niet hieronder vallen omdat hierop reeds andere specifieke verordeningen of richtlijnen van toepassing zijn.

4.1.2. Het is uitermate belangrijk dat de Commissie een gedetailleerde lijst toevoegt waaruit blijkt welke produkten onder welke voorschriften vallen.

4.2. Artikel 17

- a) In dit artikel gaat het om de tenuitvoerlegging van de gedetailleerde bepalingen in de bijlagen. Deze zijn toepassing op produkten die gevoelig zijn voor bacteriologische verontreiniging. Op een aantal van de onder dit voorstel vallende produkten, zoals honing, zijn de eisen echter slechts ten dele van toepassing. In het onderhavige of een ander artikel dient daarom in de mogelijkheid van gedeeltelijke ontheffing te worden voorzien.
- b) Ten einde de tekst in overeenstemming te brengen met artikel 2 dient de term „verpakt” in lid 1 en lid 3 te worden gewijzigd in:

„in een directe verpakking of in een buitenverpakking verpakt ...”.

5. Hoofdstuk IV

5.1. Artikel 22

5.1.1. De activiteiten van het genoemde comité dienen te worden gecoördineerd met de werkzaamheden van het permanent comité voor levensmiddelen dat bij de richtlijn inzake officiële controle op levensmiddelen⁽¹⁾ is ingesteld.

5.2. Artikel 25

5.2.1. Gezien de aanzienlijke en kostbare aanpassingen die nodig zijn om tot overeenstemming met delen van de bijlage te komen en de inspanningen die als gevolg van dit voorstel op het gebied van scholing nodig zijn, is 1 januari 1993 als datum voor de inwerking-treding van de verordening niet haalbaar.

6. Bijlage

6.1. De hoofdstukken I-III zijn in overeenstemming met de goede moderne praktijk. Zij zijn evenwel blijkbaar gericht op grotere producenten; zoals in paragraaf 3.3.2 reeds is gezegd, dienen er voor kleine bedrijven adequate afwijkingssmogelijkheden te komen. In paragraaf 4.2 is reeds gesteld dat gedeeltelijke afwijkingen noodzakelijk zijn voor produkten die niet gevoelig zijn voor bacteriologische verontreiniging.

6.2. Hoofdstuk I

6.2.1. Punt 7, tweede alinea, dient als volgt te worden gewijzigd:

„... en minimaal gevaar voor directe of indirecte besmetting ...”.

6.2.1.1. De gebruikte uitdrukking „geen gevaar” is niet realistisch.

6.3. Hoofdstuk II

6.3.1. Het moet hier en elders duidelijk zijn dat inspecteurs van de Commissie onder dezelfde zwijgplicht betreffende productieprocessen, recepten, enz. vallen als nationale inspecteurs, overeenkomstig artikel 12 van de Richtlijn van de Raad inzake de officiële controle op levensmiddelen van 14 juni 1989 (89/397/EEG)⁽²⁾.

6.3.2. Punt 1 b

6.3.2.1. Ongedierte e.d. moet, voor zover dit mogelijk is, buiten worden gehouden. Het verbod op insecten geldt uiteraard niet voor honingproducenten.

6.3.3. Punt 1 e

6.3.3.1 Deze bepaling is slecht geformuleerd en van elke betekenis gespeend. Alle personen zijn een mogelijke bron van infectie. Geldt de bepaling voor personen die aan maag- of darminfecties lijden? In ieder geval dient deze tekst opnieuw te worden geformuleerd.

6.3.4. Punt 5

6.3.4.1. Gezien de opmerkingen in paragraaf 3.2 dient de eerste zin als volgt te worden gewijzigd:

„De terreinen ... uitrusting welke niet uit geschikt materiaal bestaan, mogen slechts ...”.

6.3.5. Punt 6

6.3.5.1. Een jaarlijks medisch onderzoek om aan te tonen dat „niets zich er tegen verzet dat zij de betrokken werkzaamheden uitvoeren”, is van twijfelachtige waarde, gezien het feit dat de meeste infecties van voorbijgaande aard zijn. Er dient meer belang te worden gehecht aan persoonlijke hygiëne en het optreden van infectieziekten — dit zijn nl. kritieke, controle behoevende punten. De werknemers moeten zelf hierop toezien en de bedrijfsleiding dient hierbij steun te bieden. Van essentieel belang zijn de volgende punten: personen die aan een infectie lijden (er dient een lijst van infecties te worden opgesteld) zouden niet op de werkplek mogen komen, en voor het betreden van de produktieruimten dienen de handen grondig te worden gewassen. Doeltreffende scholing is daarom uitermate belangrijk. Ook moeten nationale verzekeringsinstellingen het de werknemers gemakkelijker maken om indien nodig niet op het werk te verschijnen, zonder dat hieraan een sanctie verbonden wordt.

6.4. Hoofdstuk V

6.4.1. Dit hoofdstuk dient te worden hierzien, ten einde rekening te kunnen houden met de Richtlijn van de Raad inzake de identificatie van partijen goederen van 14 juni 1989 (89/396/EEG)⁽¹⁾. Er dient naar deze richtlijn te worden verwezen en tegenstrijdigheden hier-

⁽¹⁾ PB nr. L 186 van 30. 6. 1989, blz. 21.

⁽²⁾ PB nr. L 186 van 30. 6. 1989, blz. 23.

mee dienen uit de weg te worden geruimd. Zo betekent de voor het merken van de verpakking gebruikte letter L volgens de richtlijn over identificatie van partijen levensmiddelen „partij” en volgens het onderhavige voorstel „Luxemburg”. Ook zijn de letters EEG overbodig.

6.4.2. Er dient een bepaling te komen dat het adres van de importeur overeenkomstig Richtlijn 79/112/

EEG⁽¹⁾ wordt aangegeven en dat de importeur verantwoordelijk is voor de identificatie van partijen levensmiddelen. Het in paragraaf 3.2 bedoelde voer voor gezelschapsdieren dient overeenkomstig de richtlijnen inzake diervoeders te worden geëtiketteerd.

⁽¹⁾ PB nr. L 33 van 8. 2. 1979, blz. 1.

Gedaan te Brussel, 28 maart 1990.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad inzake de onderlinge erkenning van bewijzen van bevoegdheid voor burgerluchtvaartpersoneel⁽¹⁾

(90/C 124/07)

De Raad heeft op 20 december 1989 besloten, overeenkomstig de bepalingen van artikel 84 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité om advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor vervoer en communicatie, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 14 maart 1990 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Velasco Mancebo.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 275e zitting (vergadering van 28 maart 1990) het volgende advies uitgebracht, dat met nagenoeg algemene stemmen (5 onthoudingen) is goedgekeurd.

1. Inleiding

1.1. Het richtlijnvoorstel inzake de onderlinge erkenning van bewijzen van bevoegdheid voor burgerluchtvaartpersoneel heeft twee fundamentele doelstellingen.

1.1.1. Het verbeteren van de mobiliteit.

Het gaat erom de mobiliteit van de beroepsgroepen waarop deze richtlijn betrekking heeft, te stimuleren.

Meer mobiliteit is in deze tak van de burgerluchtvaart bijzonder dringend noodzakelijk, omdat het huidige personeelsgebrek het gevolg is van het feit dat aanbod van en vraag naar personeel in de verschillende lidstaten niet op elkaar zijn afgestemd; op het niveau van de Gemeenschap zou het mogelijk zijn hieraan iets te doen.

Dit probleem is bijzonder nijpend voor de categorieën piloten bij kleine luchtvaartmaatschappijen en luchtverkeersleiders.

⁽¹⁾ PB nr. C 10 van 16. 1. 1990, blz. 12.

1.1.2. Het verzekeren van de veiligheid bij mobiliteit.

De mobiliteit binnen de Gemeenschap dient gepaard te gaan met de nodige veiligheidswaarborgen. Daartoe zijn voor de toekenning van bevoegdheidsbewijzen minimumeisen m.b.t. kennis en ervaring en een in de gehele Gemeenschap homogene opleiding nodig.

1.2. Beide doelstellingen kunnen worden bereikt d.m.v. een geleidelijke harmonisatie van de voorwaarden voor toegang tot de bedoelde beroepen en adequate opleidingsprogramma's voor de functies die rechtstreeks verband houden met de luchtvaartactiviteiten welke het voorwerp van dit richtlijnvoorstel vormen. Deze voorwaarden en programma's dienen te berusten op een voor de 12 lidstaten verplicht pakket minimumeisen; tevens zal op communautair niveau een gedetailleerde lijst van verplichtingen moeten worden vastgesteld.

1.3. Het onderhavige richtlijnvoorstel is, blijkens het commentaar van de Commissie op artikel 1, van toe-

passing op boordpersoneel (piloten, boordwerktuigkundigen, stewards en stewardessen), op personeel dat belast is met de luchtverkeersleiding, de vluchtuitvoering en werkzaamheden op grondstations, en op onderhoudstechnici.

1.4. De periode tussen de goedkeuring van de onderhavige richtlijn en 31 december 1992 zal uit twee voor de tenuitvoerlegging van de desbetreffende maatregelen noodzakelijke fasen bestaan:

1.4.1. Fase 1: Als de richtlijn wordt goedgekeurd, zijn de 12 lid-staten vanaf 1 juli 1990 verplicht elkaars bevoegdheidsbewijzen te aanvaarden, mits deze ten minste aan de in bijlage 1 van de Internationale Burgerluchtvaartorganisatie (ICAO) genoemde internationale minimumnormen en praktijken voldoen.

1.4.2. Fase 2: Tussen deze datum en 31 december 1992 zal de Commissie in overleg met vertegenwoordigers van de betrokken beroepsgroepen en in samenwerking met een reglementeringscomité, bestaande uit vertegenwoordigers van de lid-staten, een maatregelenpakket uitwerken dat aan het genoemde comité wordt voorgelegd. Het desbetreffende ontwerp zal niet alleen normen bevatten voor in bijlage 1 van de ICAO genoemde beroepen, maar er zullen ook voorwaarden en programma's m.b.t. het cabinepersoneel in worden uitgewerkt, die op veiligheidsprocedures betrekking hebben.

Zijn de standpunten van de Commissie en van het reglementeringscomité met elkaar in overeenstemming, dan worden de nieuwe maatregelen goedgekeurd; zo niet, zal het voorstel van de Commissie aan de Raad ter goedkeuring worden voorgelegd.

2. Voorgeschiedenis

Ondanks de veranderingen die zich in de loop der tijd onvermijdelijk voordoen, heeft het Economisch en Sociaal Comité steeds een algemene visie t.a.v. het luchtvervoer voor ogen gestaan volgens welke de onderlinge erkenning van bevoegdheidsbewijzen niet alleen deel uitmaakt van de specifieke doelstellingen voor deze sector, maar ook voorwerp is van de dialoog tussen de sociale partners. Van dit standpunt getuigt het advies van het ESC inzake het „Memorandum nr. 2 'Burgerluchtvaart' van 26 september 1985, waarin het volgende wordt gezegd: ⁽¹⁾

2.1. Paragraaf 2.4

„gestreefd moet worden naar een alomvattend luchtvervoerbeleid als onderdeel van het gemeenschappelijk vervoerbeleid, waarin o.m. de volgende aspecten hun plaats moeten krijgen ... onderlinge erkenning van brevetten en diploma's...”.

2.2. Paragraaf 3.8.1.3

„in het mededingingsbeleid dient ten volle rekening te worden gehouden met sociale vraagstukken. Daarom wordt aangedrongen op de oprichting van een gemeenschappelijk comité werkgevers/vakbonden van de burgerluchtvaart, in navolging van de comités die in andere takken van vervoer zijn opgericht.

Dit comité dient zicht bezig te houden met vraagstukken als:

- a) wederzijdse erkenning van diploma's en brevetten;
- b) harmonisering van de arbeids- en de scholingsvoorwaarden, waarbij van sociale vooruitgang sprake moet zijn;
- c) gevolgen van EG-voorstellen;
- d) werkzekerheid en uitbreiding van werkgelegenheid;
- e) studies.”

3. Algemene opmerkingen

3.1. Het Comité is het in het algemeen eens met de doelstellingen van het richtlijnvoorstel m.b.t. mobiliteit en veiligheid, evenals met de hieruit voortvloeiende uitwerking van minimumberoepsnormen.

3.2. Ook gaat het Comité akkoord met het besluit om vanaf de genoemde datum bijlage 1 van het Verdrag van de Europese Burgerluchtvaartconferentie (ECAC) als basis voor de voorlopige erkenning van bevoegdheidsbewijzen te gebruiken.

3.3. Het Comité is het eens met het voorstel van de Commissie om de eisen voor het afgeven van bevoegdheidsbewijzen „tijdens de eerste fase” aan de in het Verdrag inzake de internationale burgerluchtvaart vastgestelde eisen aan te passen, terwijl het uitwerken van minimumberoepsnormen en het opstellen van een programma voor een basisopleiding „tijdens de tweede fase” beperkt blijven tot scholing op het gebied van veiligheid.

3.4. Het Comité is evenwel van mening dat met de volgende overweging rekening moet worden gehouden.

3.4.1. Volgens het Comité dient gedurende het gehele proces van overleg gebruik te worden gemaakt van doeltreffende methoden om de verschillende standpunten tot uiting te laten komen. De aangewezen kanalen voor dergelijk overleg zijn de raadgevende comités, bestaande uit werknemers/werkgevers of uit consumenten dan wel uit vertegenwoordigers van de overheden van de lid-staten. Als het overleg buiten bestaande instellingen om plaatsvindt of als er tijdelijke overlegorganen in het leven worden geroepen, kan dit tot verspilling of willekeur leiden.

4. Bijzondere opmerkingen

4.1. Artikel 1, eerste lid

De Commissie zou in dit lid een meer volledige definitie van het toepassingsgebied van de richtlijn moeten geven, met name wat het cabinepersoneel betreft, teneinde een onjuiste interpretatie te voorkomen.

⁽¹⁾ PB nr. C 303 van 25. 11. 1985, blz. 31.

4.2. Artikel 9, eerste lid

Het begin van de eerste zin dient als volgt te worden gewijzigd: „De Raad neemt op uiterlijk 13 december 1992, op voorstel van de Commissie en na raadpleging

van het Europese Parlement en het Economisch en Sociaal Comité, maatregelen ...”

4.3. Artikel 10

Het tweede en het derde lid dienen te worden geschrapt.

Gedaan te Brussel, 28 maart 1990.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad tot wijziging van Richtlijn 84/647/EEG betreffende het gebruik van gehuurde voertuigen zonder bestuurder voor het vervoer van goederen over de weg

(90/C 124/08)

De Raad heeft op 28 september 1989 besloten, overeenkomstig de bepalingen van artikel 75 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité te raadplegen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor vervoer en communicatie, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 14 maart 1990 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Marvier.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 275e zitting (vergadering van 28 maart 1990) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

Het Comité steunt het streven van de Commissie om de situatie met betrekking tot gehuurde voertuigen in de Gemeenschap te harmoniseren en beschouwt dit voorstel als verdere stap in de richting van het te verwezenlijken EG-vervoerbeleid.

1. Algemene opmerkingen

1.1. Het huren van goederen beantwoordt aan een echte behoefte van de markt, die in alle sectoren van het bedrijfsleven te bespeuren is. Of het nu computers, opslagruimte, overslagmaterieel dan wel voertuigen betreft, steeds meer gaan industriële, handels- en dienstverlenende ondernemingen ertoe over om goederen te huren in plaats van deze te kopen en verlangen zij van de verhuurders van de goederen dat deze zowel zorg dragen voor de aanschaf als het onderhoud van het hun ter beschikking gestelde goed. Daarom zijn de gebruikers van vervoerdiensten in het wegvervoer in alle lid-staten voorstander van dat de vrijheid om vrachtwagens te huren bestaat.

1.2. Het voorstel van de Commissie dient echter vanuit een globale benadering van het vervoerbeleid te worden beoordeeld, waardoor in het bijzonder kan

worden vastgesteld wat de onderlinge effecten van diverse bepalingen inzake het wegvervoer en de gevolgen daarvan op sociaal vlak zijn.

1.3. In geen van de lid-staten waarin het huren van voertuigen voor het eigen vervoer is toegestaan (7 van de 12 EG-lid-staten) kan worden geconstateerd dat de mogelijkheid om voertuigen te huren ertoe heeft geleid dat de omvang van het eigen vervoer ten koste van het beroepsgoederenvervoer is toegenomen.

1.4. Weliswaar kunnen beroepsgoederenvervoerders in theorie nu al in alle EG-lid-staten voertuigen huren, maar in de praktijk bestaat deze mogelijkheid niet in EG-lid-staten waarin beperkende bepalingen van kracht zijn. Voor een onderneming die zich bezighoudt met verhuur van vrachtwagens is het, wanneer haar klantenkring uitsluitend uit beroepsgoederenvervoerders bestaat en de voertuigen bovendien nog voor een minimumperiode moeten worden gehuurd, nagenoeg onmogelijk om tot een lonende exploitatie te komen. Daarentegen is dank zij de in alle EG-lid-staten bestaande volledige vrijheid op het gebied van het huren van opleggers de omvang van dit bedrijf flink gegroeid, hetgeen in dezelfde mate of zelfs nog meer het beroepsgoederenvervoer als het eigen vervoer ten goede is gekomen.

(¹) PB nr. C 296 van 24. 11. 1989, blz. 7.

1.5. Beroepsgoederenvervoerders kunnen eveneens hun voordeel doen met het verhuren van voertuigen door zelf als verhuurder op te treden, teneinde hun dienstenpakket te diversifiëren en hun afzetmarkt zodanig te vergroten dat deze ook ondernemingen omvat die uit structurele of commerciële overwegingen vervoer en distributie van hun goederen in het kader van eigen vervoer in eigen hand willen houden.

1.6. Verhuur van voertuigen zonder chauffeur mag op geen enkele wijze afbreuk doen aan de positie van de chauffeurs. In artikel 2, lid 4, van Richtlijn 84/647/EEG is namelijk bepaald dat het gehuurde voertuig dient te worden bestuurd door eigen personeel van de ondernemingen die van dit voertuig gebruik maakt en in artikel 2, lid 5, sub b), van dezelfde richtlijn is bepaald dat de arbeidsovereenkomst van de chauffeur in het voertuig aanwezig dient te zijn. De positie van de chauffeur is derhalve precies hetzelfde, of zijn werkgever nu eigenaar dan wel huurder van het voertuig is. Het Comité wijst er met klem op, hoe belangrijk deze bepaling is en dat er in het bijzonder op moet worden toegezien dat het huren van voertuigen niet ertoe leidt dat op steeds grotere schaal medewerkers worden ingeschakeld met een minder zekerheid biedend dienstverband.

1.7. Het huren van voertuigen heeft voor de huurder alleen maar zin wanneer deze daardoor zijn voertuig(en) uit het oogpunt van produktiviteit en rendabiliteit beter kan exploiteren. Dit leidt er bijgevolg toe dat de keuze van de voertuigen beter op de behoeften wordt afgestemd en dat het aantal voertuigen dat een onderneming in bedrijf heeft, afneemt.

Voorts leidt het huren van voertuigen veelal ertoe dat de kwaliteit van voertuigen en uitrusting wordt verbeterd en voertuigen en uitrusting vaker worden vervangen, hetgeen inhoudt dat sneller gebruik wordt gemaakt

van de door de constructeurs geboekte vooruitgang op het stuk van betrouwbaarheid, veiligheid en instandhouding van het milieu.

1.8. Het van kracht blijven van beperkende bepalingen, wat een onoverkomelijk obstakel vormt voor het tot stand komen van een EG-verhuursector, zou bovendien het gevaar inhouden dat er meer zou worden gewerkt met formules van louter financiële aard (b.v. leasing met onderhoudscontract).

1.9. Tot slot zij opgemerkt dat het van kracht blijven van beperkende bepalingen concurrentiedistorsies tussen de EG-lid-staten teweeg zou brengen, aangezien een niet-ingezetene die cabotage verricht in een lid-staat waar voor het huren van voertuigen geen beperkingen gelden, dit soort vervoer met een gehuurd voertuig zal kunnen verrichten, wat voor een niet-ingezetene in een EG-lid-staat waar voor het huren van voertuigen wel beperkingen gelden niet mogelijk is.

2. Bijzondere opmerking

De Commissie stelt zich in haar verslag aan de Raad op het standpunt dat het niet gewenst is om het toepassingsgebied van de richtlijn zodanig uit te breiden dat gehuurde voertuigen met chauffeur ook hieronder vallen. De door de Commissie daarvoor aangevoerde argumenten acht het Comité niet overtuigend.

Volgens het Comité dient de kwestie van de gehuurde voertuigen met chauffeur opnieuw te worden bekeken in het kader van het vrij verrichten van vervoerdiensten, waarbij de belangen van hen die de voertuigen besturen in het oog dienen te worden gehouden. Dit opnieuw bekijken van deze kwestie mag echter niet ertoe leiden dat de vaststelling van het richtlijnvoorstel inzake gehuurde voertuigen zonder chauffeur daardoor vertraging oploopt.

Gedaan te Brussel, 28 maart 1990.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over industriezones met afnemende economische activiteit

(90/C 124/09)

Het Economisch en Sociaal Comité heeft op 13 december 1988 besloten overeenkomstig artikel 20 (vierde alinea) van het Reglement van Orde een advies op te stellen over de hervorming van de structuurfondsen, en met name de problematiek rond industriezones met afnemende economische activiteit.

De Afdeling voor regionale ontwikkeling, ruimtelijke ordening en urbanisme, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies, dat vergezeld gaat van een rapport, op 20 februari 1990 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Christie.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 275e zitting (vergadering van 28 maart 1990) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

1. Inleiding

1.1. De belangstelling van de Gemeenschap voor achterop rakende industriegebieden is allesbehalve een nieuw verschijnsel. Al voor het Verdrag van Rome kregen deze gebieden financiële steun via de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS). Later werd ook steun verleend via het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) om de omschakeling van deze gebieden te stimuleren.

1.2. De steunverlening in het kader van het EFRO verliep aanvankelijk via de zgn. „quotavrije programma's" van het Fonds en later via de programma's RENAVAL, RESIDER en RECHAR.

1.3. Sinds de goedkeuring van de nieuwe structuurfondsenregeling in 1988 — een uitvloeisel van de Europese Akte — worden „industriezones met afnemende economische activiteit" als „doelstelling 2-regio's" beschouwd. Voortaan zullen achterop rakende industriegebieden dus bij voorrang worden gesteund en daarbij duidelijk worden onderscheiden van regio's met een ontwikkelingsachterstand, die in de nieuwe regeling als „doelstelling 1-regio's" worden aangeduid.

1.4. Met het onderhavige advies wil het Comité de Commissie helpen een zo efficiënt mogelijk beleid ter bevordering van de omschakeling van „doelstelling 2-regio's" uit te werken.

1.5. Daar pas in maart 1989 bekend is geworden welke regio's en gebieden voor steun in het kader van doelstelling 2 in aanmerking komen, is het voor het Comité onmogelijk om de werking van de hervormde structuurfondsen uitvoerig en aan de hand van concrete voorbeelden te commentariëren.

1.6. Wel kan het — in het licht van de antwoorden op een vragenlijst die ten behoeve van een aantal leden van de betrokken studiegroep werd ingevuld, van twee studiebezoeken aan resp. Charleroi (België) en Saarland (Bondsrepubliek Duitsland), en van door de studiegroep ingewonnen informatie — een aantal specifieke aanbevelingen naar voren brengen, die er z.i. toe kunnen bijdragen de doeltreffendheid van het regionaal beleid van de Gemeenschap tussen nu en 1993 — en ook daarna — te vergroten.

2. Algemene opmerkingen

2.1. Volgens het Comité dienen alle door de structuurfondsen of andere financieringsinstrumenten gefinancierde maatregelen en programma's er in de eerste plaats op gericht te zijn nieuwe arbeidsplaatsen te scheppen. Daarbij moet er vooral naar worden gestreefd werkloze jongeren en langdurig werklozen aan een baan te helpen. Daarom zou moeten worden nagegaan waar zich in „doelstelling 2-regio's" sterke concentraties van werkloze jongeren en langdurig werklozen bevinden.

2.2. Het Comité zou gaarne vernemen hoeveel geld er *grosso modo* nodig c.q. beschikbaar is om de nagestreefde convergentie tot stand te brengen. Het beseft zeer goed dat voor „doelstelling 2-regio's" slechts zeer weinig geld beschikbaar is. Het is dan ook van oordeel dat alle betrokken partijen zich beter van de omvang van de problemen van deze regio's bewust zouden moeten worden en dat daar dus absoluut het nodige onderzoek naar zou moeten worden gedaan.

2.3. De Gemeenschap dient er volgens het Comité op toe te zien dat haar horizontale beleidsmaatregelen en haar regionaal ontwikkelingsbeleid een coherent geheel vormen. Met name beroepsopleidingsmaatregelen en -programma's dienen beter in de andere door haar gefinancierde programma's te worden ingepast.

2.4. In het „Derde Periodiek Verslag over de sociaal-economische situatie en ontwikkeling van de regio's van de Gemeenschap" wordt vastgesteld dat sinds halverwege de jaren zeventig zowel de regionale verschillen als de werkloosheid zijn toegenomen. Wat de werkloosheid betreft blijkt dat in die periode niet alleen de werkloosheidscijfers in het algemeen, maar ook de verschillen tussen de werkloosheidspercentages van de diverse regio's zijn toegenomen. In 1987 en 1988 is de werkloosheid op nationaal niveau weer gedaald, maar de verschillen tussen de regionale werkloosheidspercentages zijn verder blijven toenemen. Dat de werkloosheidscijfers nog steeds van regio tot regio uiteenlopen

verontrust het Comité. Het is dan ook van oordeel dat de steunverlening aan „doelstelling 2-regio's” misschien zal moeten worden opgevoerd.

2.5. De voltooiing van de interne markt in 1992 zal een einde maken aan fysieke, technische, administratieve en fiscale belemmeringen voor het goederen-, diensten- en kapitaalverkeer en vooral voor bedrijfstakken met een intensief intrasectoraal handelsverkeer ingrijpende gevolgen hebben. Zij zal waarschijnlijk leiden tot een sterkere concentratie van de produktie in een kleiner aantal grotere bedrijven (met alle gevolgen van dien op regionaal gebied) en vooral bedrijven met een zekere voorsprong op technologisch gebied ten goede komen. Een belangrijk beleidspunt is dan ook meer dan ooit de vraag hoe de verdeling van de technologische know-how over de diverse sectoren en gebieden via de overdracht van technologie beïnvloed moet worden. Het Comité stelt vast dat de Commissie een — intussen reeds afgerond — onderzoek naar de gevolgen van de interne markt voor traditioneel-industriële gebieden heeft laten verrichten.⁽¹⁾ In dit verband:

- dringt het erop aan dat onverwijld wordt nagegaan voor welke „doelstelling 2-regio's” en sectoren de voltooiing van de interne markt de grootste risico's met zich meebrengt,
- wijst het erop dat de afbakening van de „doelstelling 2-regio's” niet al te strikt mag worden geïnterpreteerd en dat bij het bepalen van het steunniveau rekening moet worden gehouden met het drukke pendelverkeer in sommige „doelstelling 2-regio's”,
- maakt het de Commissie erop attent dat in vele „doelstelling 2-regio's” de produktie van milieuvriendelijke technologieën een interessant alternatief biedt voor de traditionele machinebouwindustrie,
- dringt het erop aan dat de Commissie bij het opstellen van de lijst van voor steunverlening in het kader van het STRIDE-programma⁽²⁾ in aanmerking komende „doelstelling 2-regio's” rekening houdt met de aanzienlijke gevolgen die de technologische veranderingen i.v.m. de voltooiing van de interne markt in sommige bedrijfstakken met zich mee zullen brengen.

2.6. De voltooiing van de interne markt zal de toevloeiing van kapitaal naar meer ontwikkelde regio's in de hand werken, omdat de onzekerheidsfactor daar kleiner is en investeringen daar sneller winst opleveren.

De bedrijven in „doelstelling 2-regio's” lopen het gevaar de dupe te worden van de overcentralisatie van de kapitaalmarkten, die in de eerste plaats tot doel hebben grote multinationale ondernemingen van het nodige kapitaal te voorzien. Er is steeds meer reden om aan te nemen dat kleinere regionale ondernemingen door de centralisatie van de kapitaalmarkten op communautair niveau moeilijker aan risicodragend kapitaal kunnen komen. Het Comité stelt dan ook met voldoening vast dat momenteel wordt gewerkt aan een communautair netwerk van regionale financiële centra die in de eerste plaats in de behoeften van groeiende regionale ondernemingen moeten voorzien, want dank zij dit initiatief heeft het minder reden om te vrezen dat er wellicht niet voldoende geld in de produktieve sector van „doelstelling 2-regio's” zal worden geïnvesteerd.

2.7. Om de in paragrafen 1.4 en 6 van het rapport vermelde redenen is het Comité van oordeel dat betalingsbalansen voor uitgestrekte aaneengrenzende „doelstelling 2-regio's” een goed middel zouden zijn om toezicht uit te oefenen op het gebruik van de communautaire middelen en om ervoor te zorgen dat de in „doelstelling 2-regio's” verrichte produktieve investeringen qua aard en omvang aan de specifieke situatie in die regio's zijn aangepast.

2.8. Volgens het Comité komt het er in achterop rakende regio's vooral op aan het ter plaatse aanwezige potentieel tot ontwikkeling te brengen, zodat de regio's in kwestie op andere activiteiten kunnen overschakelen. Daartoe moeten geïntegreerde ontwikkelingsprogramma's worden opgezet, waarbij o.m. het volgende van belang is:

- In ieder werkgelegenheidsgebied moet een toekomstgericht arbeidsmarkt- en beroepsopleidingsbeleid worden gevoerd.
- De regionale infrastructuur moet verder worden uitgebouwd, aan de ondernemingen moet financiële steun worden verleend en plaatselijke initiatieven en samenwerkingsprojecten moeten worden gesteund.
- De regionale programma's moeten onderling worden gecoördineerd om schadelijke concurrentie tussen achtergebleven regio's te vermijden, b.v. via het uitwerken van doelstellingen ter versterking van de economische en sociale samenhang.
- De regionale programma's van de Gemeenschap enerzijds en de andere programma's van de Gemeenschap (met name op technologisch gebied) en de regionale programma's van de lid-staten anderzijds moeten zorgvuldig op elkaar worden afgestemd.
- Men dient te beseffen dat communautaire programma's als RESIDER, RENAVAL en RECHAR — die in de plaats van de vroegere „quotavrije programma's” zijn gekomen en een steeds belangrijker onderdeel van het communautaire steuninstrumentarium aan het worden zijn — zo moeten worden opgezet dat de diverse regionale steunmaatregelen er beter in kunnen worden ingepast.

⁽¹⁾ „Conséquences socio-économiques de l'achèvement du marché intérieur pour les régions de tradition industrielle de la Communauté européenne”, Université Catholique de Louvain, Association RIDER-IRES, rapport de synthèse, december 1989.

⁽²⁾ Communautair programma inzake onderzoek en ontwikkeling (O & O) t.b.v. de regionale ontwikkeling (in voorbereiding).

Het Comité stelt met voldoening vast dat de eerste fase van het „Europartnerschapprogramma” — dat tot doel heeft de samenwerking tussen kleine en middelgrote ondernemingen in achtergebleven gebieden en ondernemingen in andere regio's van de Gemeenschap te stimuleren — positieve resultaten heeft opgeleverd. Het zou graag zien dat de programma's voor Ierland (1988) en Andalusië (1989) op ruimere schaal en met speciale aandacht voor „doelstelling 2-regio's” worden voortgezet.

2.9. In 1987 en 1988 is ongeveer 90 % van de voor projecten bestemde EFRO-steun naar infrastructuurprojecten gegaan, en met name naar projecten op het vlak van het vervoer, de watervoorziening en -zuivering en de aanleg van industrieterreinen. Dit gaat lijnrecht in tegen artikel 35 van de EFRO-verordening, waarin wordt bepaald dat de lid-staten moeten trachten zo mogelijk 30 % van de EFRO-middelen te gebruiken voor het financieren van produktieve investeringen. In dit verband wijst het Comité op het volgende:

- Sommige lid-staten besteden te veel geld aan infrastructuurvoorzieningen en te weinig aan produktieve investeringen.
- Het is dan ook een goede zaak dat de nieuwe voorschriften erop gericht zijn de EG-steun rechtstreeks naar de begunstigden te sluizen en het effect van de steunverlening te vergroten. Het Comité dringt erop aan dat daar steeds nauwgezet op wordt toegezien om te voorkomen dat de plaatselijke bedrijven, de regionale overheidsinstanties en de regionale ontwikkelingsmaatschappijen verstoken blijven van de steun waar ze recht op hebben.
- Verontrustend is dat sommige infrastructuurprojecten — b.v. die voor afval- en rioolwaterzuivering in Italië — wegens het ontbreken van bekwaame projectleiders moesten worden opgegeven.

Om al deze redenen beveelt het Comité de lid-staten aan, naar een zo gunstig mogelijke combinatie tussen particuliere en overheidsinversteringen te streven.

2.10. Pas nu begint men te beseffen hoezeer de dienstverlening aan ondernemingen het herstructureringsproces in de regio's ten goede komt. Men wordt er zich steeds meer van bewust dat deze vorm van dienstverlening een sleutelrol kan spelen bij het stimuleren van economische herstructureringsprocessen en van grote invloed kan zijn op de manier waarop een economie zich aan de veranderende economische omstandigheden weet aan te passen. Zij kan nl. de aanpassing van vaardigheden, attitudes, produkten en processen bevorderen en allerlei belemmeringen voor het herstructureringsproces (op structureel en organisatorisch gebied en op het vlak van de bedrijfsvoering en de informatieverstrekking) helpen wegwerken. Het Comité is zich ervan bewust dat de interne markt aanzienlijke gevolgen zal hebben voor de dienstverlening aan ondernemingen in „doelstelling 2-regio's”. Het staat dan ook positief tegenover de oproep van de Commissie voor verder onderzoek op dit gebied.

2.11. Het Comité betreurt dat de lid-staten nog steeds niet strikt genoeg de hand houden aan het „additionaliteitsbeginsel”. Het rekent erop dat de Commissie erin zal slagen de steunverlening in het kader van de structuurfondsen een werkelijk additioneel karakter te geven ten opzichte van de steun die de lid-staten zelf verstrekken. Het hoopt dat lid-staten die uit hoofde van meer dan één doelstelling voor steun in aanmerking komen de verkregen middelen op passende wijze zullen bundelen en op een oordeelkundige manier over de voornaamste doelstellingen zullen verdelen.

2.12. Het Comité wijst erop dat het groot belang hecht aan de financiering van onderzoek naar de doeltreffendheid van regionale maatregelen waarvoor steun wordt verleend via de structuurfondsen. Het neemt in dit verband kennis van de oproep van het directoraat-generaal voor regionaal beleid van de Commissie om mee te werken aan het „meerjarenprogramma voor studies en technische bijstand op regionaal gebied 1990-1993”⁽¹⁾. In het kader van dit programma zou zijns inziens voorrang moeten worden gegeven aan onderzoek op de volgende gebieden:

- methodes voor de controle op en de evaluatie van via de structuurfondsen gefinancierde regionale maatregelen⁽²⁾,
- controle *ex ante* en *ex post* op de doeltreffendheid van plaatselijke ontwikkelingsinitiatieven (punt 2.4.4),
- gevolgen van de verwezenlijking van de interne markt voor de regio's (punt 2.1.7),
- regionale verschillen op het vlak van de particuliere en overheidsinvesteringen en de gevolgen daarvan voor de produktie en de groei van de werkgelegenheid in de diverse regio's (punt 2.1.2),
- via de structuurfondsen te financieren grensoverschrijdende maatregelen (punt 2.3.2),
- oprichting van een databank over milieuproblemen bij het saneren van oude industrieterreinen (punt 2.3.3.4),
- systematische evaluatie van de — rijke — ervaring van regionale ontwikkelingsmaatschappijen met de diverse regionale ontwikkelingsstrategieën en -methoden om daaruit de nodige lering te kunnen trekken (punt 2.2.6),
- oprichting van werkgroepen en netwerken voor de controle op en de evaluatie van via de structuurfondsen gefinancierde regionale maatregelen (punt 2.4.2),
- belang van dienstverlening aan ondernemingen voor de ontwikkeling van „doelstelling 2-regio's” (punt 2.3.2 d).

2.13. Bij de uitwerking van de programma's is het niet alleen zaak dat overheidsinstanties en plaatselijke

⁽¹⁾ PB nr. C 189 van 26. 7. 1989, blz. 10.

⁽²⁾ PB nr. C 189 van 26. 7. 1989.

vrijwilligersorganisaties met elkaar overleg plegen en in het kader van een „partnership” -relatie met elkaar samenwerken, maar ook dat vanaf de eerste voorbereidingen tot de definitieve vaststelling van de programma's nauw overleg wordt gepleegd met de vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers. Deze dienen vooraf te worden geraadpleegd en hun advies dient bij eventuele steunaanvragen te worden gevoegd. De financiële steun moet bij voorrang worden toegerekend voor programma's die de goedkeuring van werkgevers en werknemers wegdragen.

2.14. Uit de situatie in Charleroi kunnen volgens het Comité de volgende conclusies worden getrokken:

- Omschakelingsprojecten leveren eerst na 3 a 4 jaar concrete resultaten op.
- Ontwikkelingsmaatschappijen moeten met het bedrijfsleven contact opnemen voordat de achterstand te groot wordt.
- Ontwikkelingsmaatschappijen moeten inspelen op de specifieke behoeften van ieder bedrijf afzonderlijk i.p.v. „gestandaardiseerde” diensten te verlenen of „gestandaardiseerde” industrieterreinen ter beschikking te stellen.
- Een snelle behandeling van de steunaanvragen is even belangrijk als de omvang van de beschikbare middelen.
- Welk soort diensten een ontwikkelingsmaatschappij moet verlenen, hangt niet uitsluitend af van de financiële middelen waarover deze beschikt.
- Uitgaven voor infrastructuurvoorzieningen zonder directe gevolgen voor het ontwikkelingspeil zijn een pure geldverspilling en zijn veeleer door politieke dan door sociaal-economische overwegingen ingegeven.
- Aan elkaar grenzende gebieden moeten op alle niveaus (plaatselijk, regionaal en internationaal) met elkaar samenwerken.
- Om vervreemding, wanhoop en fatalisme tegen te gaan en toekomstperspectieven te openen, is het van essentieel belang dat alle sociaal-economische kringen bij het economisch herstel worden betrokken. De actieve medewerking van alle groeperingen binnen de samenleving kan tot een verrassend grote mate van consensus en tot geheel onverhoopte resultaten leiden.

Het Comité vindt laatstgenoemd aspect uitermate belangrijk en betwijfelt zelfs of de nagestreefde versterking van de samenhang binnen de Gemeenschap zonder die actieve medewerking van alle maatschappelijke kringen (werkgevers, vakbonden, plaatselijke overheden, financiële instellingen, vrijwilligersorganisaties e.d.) wel te verwezenlijken is. Het is het Comité opgevallen hoezeer alle maatschappelijke kringen in de regio Charleroi aan het opstellen van het programma ter bevordering van het economisch herstel in de regio meewerken. Het is dan ook van oordeel dat de overige „doelstelling 2-regio's” Charleroi als voorbeeld zouden moeten nemen.

2.15. Wat de regio „SaarLorLux” betreft is het het Comité opgevallen hoezeer in die regio over de grenzen heen wordt samengewerkt. Volgens het Comité is het juist aan deze intensieve samenwerking te danken dat de regio er weer bovenop komt. Uit de situatie in Saarland kunnen volgens het Comité de volgende conclusies worden getrokken:

- De intensieve samenwerking tussen Saarland, Lotharingen en Luxemburg — met o.m. een interregionale Parlementaire Raad en een Vakbondsraad — draagt in belangrijke mate bij tot het economisch herstel in de regio „SaarLorLux”.
- Dat men in „SaarLorLux” resoluut voor samenwerking over de grenzen heen heeft gekozen, blijkt ook uit de oprichting van het IRI, een regionaal orgaan dat is samengesteld uit vertegenwoordigers van de parlementen, de universiteiten en het bedrijfsleven in de betrokken deelregio's en tot doel heeft de uitwerking en tenuitvoerlegging van initiatieven op het niveau van de regio „SaarLorLux” te vergemakkelijken.
- Bijzonder positief is het feit dat een werkgroep is ingesteld om de praktische problemen i.v.m. beroepsopleidingsmaatregelen over de grenzen heen te bestuderen.
- Ook uit het feit dat in 1988 een vijfjarenplan met een aantal uitermate belangrijke projecten t.b.v. de regio „SaarLorLux” is uitgewerkt, blijkt dat het wel degelijk de bedoeling is op alle belangrijke terreinen van het sociaal-economisch leven naar een daadwerkelijke, vergaande integratie te streven. Zo voorziet dit plan o.m. in de oprichting van een gemeenschappelijke universiteit met verschillende vestigingsplaatsen en van een gemeenschappelijk netwerk voor het personenvervoer uitgaande van de bestaande voorzieningen in Metz, Saarland en Luxemburg.
- De vertegenwoordigers van het Saarländs Centrum voor Innovatie en Technologie (SITZ) te Saarbrücken zijn terecht van oordeel dat de Gemeenschap in het kader van haar hervormd regionaal beleid:
 - soepel dient in te spelen op de sterk uiteenlopende omstandigheden in de diverse regio's,
 - grotere financiële voordelen dient te bieden om nieuwe investeringen naar achterop rakende industriegebieden te halen en het midden- en kleinbedrijf (MKB) in die gebieden te stimuleren,
 - erop dient toe te zien dat de ontwikkelingsmaatschappijen niet in een regio geconcentreerd zijn en elkaar niet beconcurreren,
 - dient te zorgen voor gemakkelijke contactmogelijkheden — zonder tussenschakels — tussen haarzelf en de regio's,
 - de voorlichting op ieder niveau dient te vereenvoudigen en moet zorgen voor een gemakkelijke toegang tot de beschikbare informatie,
 - dient te zorgen voor een globale aanpak van de ontwikkelingsproblematiek in de regio's.

2.16. Het Comité stelt vast dat in Saarland aanzienlijke inspanningen worden geleverd om het staalgebied Völklingen te saneren. Er wordt met name 4,5 miljard m³ industrieel afval opgeruimd; dat afval bevat meer dan 200 chemische stoffen, waarvan sommige meer dan 15 meter diep in de bodem zijn gedrongen. In dit verband pleit het Comité voor de oprichting van een communautaire databank met informatie over renovatieprojecten en de daarbij toegepaste methoden.

Het Comité heeft verder ook veel waardering voor de ambitieuze plannen om bepaalde delen van de staalfabrieken, als belangrijk voorbeeld van industriële archeologie, in stand te houden. Sommige delen wil men in stand houden omdat zij een blijvende getuigenis van vroegere staalfabricagetechnieken vormen, terwijl men andere delen voor culturele doeleinden wil inrich-

ten. Het Comité vindt het wenselijk dat dergelijke „technische monumenten” voor het nageslacht bewaard blijven, omdat een economische activiteit ook een sociaal en maatschappelijk verschijnsel is en dergelijke overblijfselen getuigen van een bepaald tijdperk in de geschiedenis van de menselijke bedrijvigheid. Volgens het Comité zou dan ook moeten worden nagegaan of het niet mogelijk is een stichting voor industriële archeologie in het leven te roepen.

2.17. Uit paragrafen 2.14 en 2.15 blijkt duidelijk dat de vertegenwoordigers van de ontwikkelingsmaatschappijen in Charleroi en Saarland sterk gelijklopende ideeën huldigen over de manier waarop de Gemeenschap na de hervorming van haar financieringsinstrumentarium haar regionaal beleid en haar samenwerking met de plaatselijke instanties moet aanpakken.

Gedaan te Brussel, 28 maart 1990.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een beschikking van de Raad tot vaststelling van een specifiek programma voor onderzoek en technologische ontwikkeling op het gebied van het vervoer (EURET) 1990-1993⁽¹⁾

(90/C 124/10)

De Raad van de Europese Gemeenschappen heeft het Economisch en Sociaal Comité in een brief van 12 december 1989 overeenkomstig artikel 100 van het Verdrag geraadpleegd over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor vervoer en communicatie, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 14 maart 1990 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Moreland.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 275e zitting (vergadering van 28 maart 1990) het volgende advies uitgebracht, dat met nagenoeg algemene stemmen (1 onthouding) is goedgekeurd.

1. Inleiding: Inhoud van het Commissievoorstel

1.1. Het betreft hier een voorstel voor een beschikking van de Raad houdende vaststelling van een specifiek programma voor onderzoek en technologische ontwikkeling op het gebied van het vervoer (EURET).

1.2. Dit programma à raison van 25 miljoen Ecu zal worden gefinancierd uit het krachtens paragraaf 2.3

van het lopende kaderprogramma van communautaire werkzaamheden op het gebied van onderzoek en technologische ontwikkeling (1987-1991) beschikbare bedrag. Dit bedrag zal over de periode 1990-1993 worden uitgesmeerd. De EG-bijdrage zal over het algemeen 50 % van de totale kosten belopen; in het geval van universiteiten en researchinstellingen kan de financiering echter tot 100 % worden opgetrokken.

1.3. De Commissie hanteert de volgende selectiecriteria voor de onderzoeksthema's:

⁽¹⁾ PB nr. C 318 van 20. 12. 1989, blz. 5.

- het betreft belangrijk of verkennend onderzoek,
- er is onvoldoende stimulans vanuit de wetgeving of de handel,
- met het verrichten van het onderzoek en technologisch ontwikkeling (O&TO) zijn aanzienlijke middelen gemoeid,
- het gaat om lange-termijnresearch,
- het onderzoeksproject is van openbaar nut,
- het levert een bijdrage aan de normalisatiewerkzaamheden in de EG,
- het is nuttig dat de resultaten hiervan via de EG-kanalen worden verspreid.

1.4. Aan de hand van bovenstaande criteria heeft de Commissie elf onderzoeksthema's voorgesteld, die in drie subprogramma's zijn ondergebracht, nl.:

1) *Optimalisering van de exploitatie van vervoernetten:*

- kosten/baten-analyse en diverse criteria voor de aanleg van nieuwe wegen,
- opzet van een Europees beheerssysteem voor het railvervoer,
- opzet en evaluatie van een beheerssysteem voor de zeescheepvaart,
- experimenten met automatische gegevensuitwisseling grond/lucht voor de luchtverkeersleidingssystemen in Europa,
- onderzoek naar de rol van de verkeersleider in luchtverkeersleidingssystemen.

2) *Optimalisering van de logistiek:*

- economisch scenario en ontwikkeling van de vraag naar goederenvervoer in de EG,
- economisch en technisch onderzoek naar goederenoverslag; opzetten en evalueren van systemen voor snelle overslag,
- optimalisering van het „menselijk potentieel” in het zeevervoer,
- beter functioneren van de mens in het systeem mens/schip.

3) *Vermindering van schadelijke externe effecten:*

- betere methoden voor de beoordeling van de verkeersveiligheid van personenauto's en aanhangwagencombinaties,
- beoordeling van de veiligheid van samenstellen van bedrijfsvoertuigen.

2. Algemene opmerkingen

2.1. Het Comité zou het toejuichen als er een voorstel voor een veelomvattend programma op vervoersgebied wordt ingediend. Hieraan was naar zijn oordeel al lang behoefte.

2.2. Het Comité is evenwel van oordeel dat het thans ingediende voorstel niet aan dit vereiste voldoet.

2.3. Het vreest dat de hiermee gemoeide financiële middelen (25 miljoen Ecu) zeer mager uitvallen in verhouding tot de totale vervoerskosten en -investeringen, en zelfs in vergelijking met de kosten van lopend vervoersonderzoek door openbare en particuliere researchinstellingen in de lid-staten. Het lijkt vreemd dat er voor een algemeen researchprogramma op vervoergebied minder geld beschikbaar is dan voor een specifiek onderzoekprogramma op het stuk van vervoer, zoals DRIVE. Voorts lijkt het hiervoor uit te trekken bedrag meer op een soort overschot van het lopende kaderprogramma (er is namelijk ook nog geen voortzetting van de financiering gepland in het nieuwe kaderprogramma) dan op het resultaat van een welomschreven, coherent en strategisch programma voor vervoersonderzoek. Derhalve is het Comité van oordeel dat dit programma bepaald niet doeltreffend zal zijn en geen vervanging is voor een doordacht en doortimmerd EG-onderzoeksprogramma op het vervoergebied.

2.4. Het Comité vraagt zich af of er in het voorgestelde programma wel rekening is gehouden met volgende punten:

- a) de toekomstige behoefte aan vervoer en de daaruit voortvloeiende onderzoeksprioriteiten;
- b) het vermijden van overlappingen in het onderzoek m.b.t. de vervoerssector in de lid-staten;
- c) de noodzaak om de vraag naar vervoer te verleggen naar die takken van vervoer die meer veiligheid bieden, minder energie verbruiken en het milieu minder belasten;
- d) de daarmee samenhangende noodzaak om kwantiteit en kwaliteit van het aanbod aan deze vereisten aan te passen.

Naar het oordeel van het Comité had er meer overleg moeten worden gevoerd alvorens dit voorstel uit te werken en dit overleg tijdens nadien volgend onderzoek te worden voortgezet.

2.5. Het Comité merkt op dat volgens de eigen woorden van de Commissie „de door EURET in aanmerking genomen thema's” voldoen aan de in paragraaf 1.3 vermelde criteria. Toch vraagt het Comité zich af, in welke mate de onderzoeksthema's ten volle aan de criteria van de Commissie beantwoorden. Bovendien lijkt het overzicht van doelstellingen in deel 1 van de bijlage niet overeen te komen met de „prioritaire thema's” in deel 2. Zo wordt in het punt „Optimalisering van de logistiek” in bijlage 1 niet van het zeevervoer gesproken, ofschoon twee van de vier genoemde onderwerpen in het punt „Prioritaire thema's” in bijlage 2 op het zeevervoer betrekking hebben; terwijl bijlage 1 gaat over ongevallen in het lucht-, zee-, rail- en wegverkeer, heeft het thema „Vermindering van schadelijke externe gevolgen” in bijlage 2 uitsluitend betrekking op ongevallen in het wegverkeer.

2.6. Met het oog op bovenstaande paragrafen 2.3 en 2.4, maar nog meer vanwege het feit dat er zo weinig middelen voor het programma beschikbaar zijn, zou het Comité de Commissie willen aanbevelen om het aantal onderzoeksthema's in dit stadium tot b.v. vier of vijf te beperken.

2.7. Het Comité is op basis van de kort geleden verschenen rapportage over de geboekte vorderingen bij het DRIVE-programma tot de conclusie gekomen dat aanbeveling met betrekking tot het beheer van dat programma tevens hun neerslag dienen te vinden in de wijze van beheer van het EURET-programma.

3. Bijzondere opmerkingen

3.1. *Ad preamble — achtste considerans*

In de achtste considerans dient te worden gepreciseerd dat deze betrekking heeft op geheel Europa bestrijkende organisaties (b.v. de Internationale Spoorwegunie — UIC), die geschikt zouden zijn voor het verrichten van onderzoeken.

Toe te voegen: „of organisaties die deze belangen van de vervoerssector in alle of een aantal lid-staten vertegenwoordigen”.

3.2. *Ad artikel 1*

De geplande datum, 1 maart 1990, dient te worden aangepast aan de hand van de datum waarop de Raad dit voorstel voor een beschikking vaststelt.

3.3. *Ad artikel 2, lid 1*

Het Comité herhaalt zijn (in paragraaf 2.2 gedetailleerd uiteengezette) bedenkingen over de totale financiering van het programma.

3.4. *Ad artikel 4*

Het Comité betreurt dat het niet behoort tot de Instellingen waaraan de Commissie het verslag over de resultaten van het programma toestuurt, te meer daar er krachtens artikel 130 Q, lid 2, een verplichting bestaat om het Comité te raadplegen. Het Comité wijst er in dit verband op dat er, als dit verslag voorstellen tot wijziging of verlenging van het programma bevat, aan deze wettelijke verplichting om het Comité te raadplegen, moet worden voldaan. Het Comité zou dan ook als hulp bij het opstellen van zijn advies over een evaluatie van de resultaten willen beschikken.

3.5. *Ad artikel 10*

Het Comité juicht het toe dat ook niet-EG-landen aan het programma kunnen deelnemen en is van mening dat de Commissie gemachtigd moet worden, hiertoe onderhandelingen te starten. Het wil echter nog het volgende opmerken:

- a) derde landen dienen normaal gesproken alle extra kosten voor hun rekening te nemen;
- b) tot nu toe is deelname aan researchprojecten door de landen buiten de EG alleen voor de landen van de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA) mogelijk geweest. Naar het oordeel van het Comité zouden als stelregel alle landen die aan het onderzoek deel wensen te nemen, welkom moeten zijn, doch gelet op de problemen op het gebied van het transitovervoer, dient wellicht prioriteit te worden gegeven aan Joegoslavië, Oostenrijk en Zwitserland. Voorts zou met het oog op de recente ontwikkelingen moeten worden overwogen of hierbij thans ook Oost-europese landen betrokken kunnen worden.

3.6. *Bijlage deel 1 en deel 2*

Het Comité herhaalt zijn reeds in de algemene opmerkingen uitgesproken vrees (vooral in paragrafen 2.3, 2.4 en 2.5) en in het bijzonder zijn voorstel om zich tot een geringer aantal onderzoeksthema's te beperken (paragraaf 2.5). Het Comité adviseert dan ook om bijlage deel 1 en deel 2 opnieuw te formuleren, ten einde:

- a) duidelijker tot uiting te doen komen dat doelstellingen en voorgestelde onderzoeksthema's bij elkaar aansluiten;
- b) concreet aan te geven, wat bij elk onderzoeksthema dient te worden bereikt, onder vermelding van een raming van de kosten en baten;
- c) een indicatie te geven van de waarschijnlijk uit te trekken begrotingsmiddelen ten behoeve van elk onderzoeksthema.

3.7. *Opmerkingen over de huidige bijlage 2*

Bij het bepalen van de uiteindelijk te handhaven onderzoeksthema's dienen Raad en Commissie de volgende opmerkingen in aanmerking te nemen:

(De onderstaande opmerkingen hebben zowel betrekking op het opschrift bij het tweede deel van de bijlage als op punt 2 van de beschrijving van het programma).

Optimalisering van de exploitatie van de vervoernetten

3.7.1. Kosten/baten-analyse en diverse criteria voor de aanleg van nieuwe wegen (kosten: 1 miljoen Ecu) ⁽¹⁾

Het Comité constateert dat hiermee het volgende wordt beoogd: „Uitwerking van een referentiesysteem op Europese schaal voor analyses ten behoeve van de aanleg van nieuwe wegen”.

⁽¹⁾ Deze bedragen geven een indicatie van de door de Commissie voorgestelde uit te trekken begrotingsmiddelen voor elk project. Zij worden in het eigenlijke voorstel van de Commissie evenwel niet vermeld.

Naar de mening van het Comité zou dit onderzoek — vooral in het licht van de belangen van de EG — gericht moeten zijn op het vaststellen van verschillen bij de evaluatie van een kosten/baten en een op diverse criteria gebaseerde analyse voor vervoersinfrastructuur in het algemeen, zulks met het oog op het voorstellen van een Europese norm voor analysemethoden. In dit verband dient niet „bijzondere aandacht” te worden besteed aan de aanleg van wegen in stadsgebieden, maar dient het accent komen te liggen op grensoverschrijdende infrastructuurvoorzieningen.

3.7.2. Opzet van een Europees beheerssysteem voor het railvervoer (kosten: 5 miljoen Ecu)

Een Europees beheerssysteem voor het railvervoer heeft zowel administratieve en commerciële als technologische aspecten, maar in dit project lijkt alleen de technologische kant aan bod te komen. Het zou dan ook beter een „Europees verkeersleidingssysteem voor het railvervoer” genoemd kunnen worden.

3.7.3. Opzet en evaluatie van een beheerssysteem voor de zeescheepvaart (kosten: 3 miljoen Ecu)

Dit onderzoeksthema lijkt betrekking te hebben op een soortgelijk onderwerp als datgene wat een aantal jaren terug in het kader van het COST 301-project werd onderzocht. De uitkomsten van dat project waren uiterst teleurstellend en mogen niet worden gebruikt als grondslag voor te verrichten onderzoek.

3.7.4. Experimenten met automatische gegevensuitwisseling grond/lucht voor de luchtverkeersleidingssystemen in Europa en het onderzoek naar de rol van de verkeersleider in luchtverkeersleidingssystemen (kosten: resp. 5 miljoen en 3 miljoen Ecu)

Aangezien deze programma's nauw met elkaar verbonden zijn en deels in elkaar overlopen kunnen zij als één geheel worden beschouwd. Gebleken is evenwel dat deze 5 miljoen Ecu bedoeld zijn als subsidie voor Eurocontrol in verband met het PHARE-onderzoeksprogramma met betrekking tot de luchtverkeersleiding. Hoewel het Comité groot voorstander van dit programma is, vraagt het zich af of het EURET-programma wel het juiste adres voor een subsidie is en ook of hiermee eigenlijk niet hetzelfde doel wordt beoogd als met de middelen die de lid-staten in elk geval voor het PHARE-programma willen uittrekken.

Optimalisering van de logistiek

3.7.5. Economisch scenario en evaluatie van de vraag naar goederenvervoer in de EG (kosten: 1 miljoen Ecu)

Dat het hier om een zeer belangrijk onderwerp gaat, blijkt niet uit de titel, waarin het potentiële belang van de ontwikkeling van het gecombineerd vervoer en van

het intermodaal vervoer tot uitdrukking zou moeten komen. Het Comité stelt daarom voor, dit project „Vaststelling van de toekomstige vraag naar goederenvervoer in de Gemeenschap met speciale aandacht voor intermodale verbindingen” te noemen.

3.7.6. Economisch en technisch onderzoek naar goederenoverslag. Opslag en evaluatie van systemen voor snelle overslag (2 miljoen Ecu)

Het is niet duidelijk, hoe dit thema met alle — in 1.3 uiteengezette — criteria van de Commissie in overeenstemming te brengen is.

In feite zijn er waarschijnlijk wel commerciële stimulansen voor het opzetten van systemen voor snelle overslag. Dit thema lijkt echter meer bij het BRITE-programma te passen.

3.7.7. Optimalisering van het „menselijk potentieel in het zeevervoer” (kosten: 3 miljoen Ecu)

In de kort geleden door de Commissie ingediende voorstellen betreffende een programma voor het zeevervoer werd voorgesteld om onderzoek op dit vlak te verrichten. Een en ander dient te worden beoordeeld tegen de achtergrond van het hierover door het Comité uitgebrachte advies (CES 1257/89) ⁽¹⁾.

3.7.8. Het beter functioneren van de mens in het systeem mens/schip (kosten: 0,5 miljoen Ecu)

Dit aspect dient te worden verduidelijkt. In ieder geval dient ten volle rekening te worden gehouden met de gelijktijdig door andere internationale of nationale instanties verrichte werkzaamheden.

3.7.9. Vermindering van schadelijke externe effecten (0,5 miljoen en 1 miljoen Ecu)

Het Comité acht het een uitstekend idee om de veiligheid op de weg als een EG-onderzoeksgebied aan te merken. De hieronder vallende onderzoeksthema's zijn echter niet de meest centraal staande en belangrijkste zaken op het gebied van de veiligheid in het wegverkeer. In elk geval moet allereerst terdege worden nagegaan of de gegevens met betrekking tot veiligheid en ongevallen in de lid-staten onderling wel vergelijkbaar zijn en dienen de op dit gebied gehanteerde definities stuk voor stuk onder de loep te worden genomen.

3.8. Bijlage — deel 3

Uitvoeringsbepalingen

Het Comité merkt op dat in de zevende considerans van dit voorstel voor een beschikking wordt benadrukt, hoe belangrijk het is dat kleine en middelgrote ondernemingen hierbij worden betrokken en dat de Commissie

⁽¹⁾ PB nr. C 56 van 7. 3. 1990.

in de „Beoordeling van de gevolgen voor het midden- en kleinbedrijf” het volgende stelt:

„Kleine bedrijven kunnen wat het volgende betreft op moeilijkheden stuiten:

- de financiering van dat deel van het onderzoek voor gezamenlijke rekening dat niet door de Gemeenschap wordt betaald en dat gewoonlijk ten minste 50% van de totale kosten bedraagt”.

In tegenstelling tot universiteiten en onderzoeksinstituten, die in aanmerking kunnen komen voor een volledige vergoeding van de kosten, kunnen kleine en middelgrote bedrijven slechts aanspraak maken op een vergoeding van 50%.

3.9. *Financieel memorandum*

3.9.1. Het Comité is van oordeel dat een bedrag van 2,6 miljoen Ecu voor medewerkers en huishoudelijke

uitgaven op een totaal van 25 miljoen Ecu buitensporig is.

3.9.2. Volgens het Comité dienen de vastleggingskredieten een periode van 3 jaar te bestrijken, in plaats van 4 jaar, zodat een en ander aansluit bij de herziening van het derde kaderprogramma (1990-1994).

4. *Conclusie*

Het Comité is vooral sterk gekant tegen de algemene opzet en het onevenwichtige karakter van het EURET-programma, dat vooral het euvel heeft dat de uit te trekken middelen in geen verhouding staan tot datgene wat nodig is.

Het Comité dringt er bij de Commissie met klem op aan om de in het advies gemaakte, gefundeerde kritische opmerkingen ter harte te nemen bij de verbetering van het huidige voorstel en vooral van de bijlagen en om ervoor te zorgen dat een dergelijk aantal manco's niet meer voorkomt.

Gedaan te Brussel, 28 maart 1990.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies inzake het voorstel voor een beschikking van de Raad tot goedkeuring van het communautair actieprogramma voor de ontwikkeling van de voortdurende scholing (FORCE)⁽¹⁾

(90/C 124/11)

De Raad heeft op 8 januari 1990 besloten, overeenkomstig de bepalingen van artikel 128 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, het Economisch en Sociaal Comité om advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor sociale aangelegenheden, gezinsvraagstukken, onderwijs en cultuur, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 15 maart 1990 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Nierhaus.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 275e zitting (vergadering van 28 maart 1990) het volgende advies uitgebracht, dat met 112 stemmen voor en 1 stem tegen, bij 12 onthoudingen is goedgekeurd.

1. Algemene opmerkingen

De onderhavige mededeling van de Commissie die vergezeld gaat van een voorstel voor een actieprogramma ter bevordering van permanente scholing, concretiseert overwegingen die in beginsel reeds in de mededeling van de Commissie betreffende voortdurende scholing van werknemers in de onderneming uit 1986 waren vervat. Hierover heeft tussen de lid-staten en de betrokken organen van de EG uitvoerig overleg plaatsgevonden. Ook het Economisch en Sociaal Comité heeft ter zake een — hoofdzakelijk positief — advies uitgebracht⁽²⁾. Wel is daarbij gebleken dat de opvattingen van het Comité en het Europese Parlement over taak en doelstellingen van permanente scholing ten dele veel verder gaan dan hetgeen in het „gemeenschappelijk kader” van de Commissie is vastgelegd.

Desalniettemin kan het nu voorgestelde programma over het geheel genomen de goedkeuring van het Comité wegdragen. Positief beoordeeld worden in het bijzonder de volgende punten:

1.1. De sleutelrol die permanente scholing bij het opvangen van de gevolgen van de versnelde economische en sociale ontwikkeling moet vervullen, wordt duidelijk in het licht gesteld en onder de aandacht gebracht. Daarbij blijkt tevens welk belang de permanente scholing bij de strategie voor de voltooiing van de binnenmarkt en bij het in de hand houden van de economische en sociale gevolgen hiervan moet worden toegekend.

Voortdurende scholing vervult in dit verband een dubbele functie: het prestatievermogen van de individuele werknemer kan worden gehandhaafd doordat deze wordt geholpen zich aan de structurele veranderingen aan te passen. Door permanente scholing kunnen nieuwe perspectieven op de arbeidsmarkt worden geopend en kan ertoe worden bijgedragen te verhinderen dat iemand werkloos wordt c.q. blijft.

Anderzijds vormt voortdurende scholing evenwel ook een belangrijke investering voor de onderneming, die voor het concurrentievermogen daarvan op middellange en lange termijn van doorslaggevend economisch belang is. Zij draagt in aanzienlijke mate bij tot het op peil houden van de kwalificatie van de werknemers die zich aan de versnelde economische, sociale en technologische veranderingen dienen aan te passen. Voortdurende scholing is aldus van groot belang voor het concurren-

tievermogen van de Gemeenschap als geheel op de wereldmarkt.

1.2. Voortgezette beroepsopleiding voor werknemers is — met verschillende doelstellingen en accenten — een communautaire taak waarvoor met name een intensieve sociale dialoog tussen de sociale partners en andere bij de permanente scholing betrokkenen noodzakelijk is. Deze werd met succes ingeleid door de gezamenlijke verklaring inzake opleiding en scholing. Het feit dat de Commissie permanente scholing van werknemers als belangrijk onderwerp van de dialoog, de raadpleging en het overleg tussen de sociale partners naar voren brengt, wordt dan ook toegejuicht. Een wezenlijke verbetering en verdere ontwikkeling van deze opleidingsvorm vereist een dialoog op alle niveaus: in de ondernemingen, in de verschillende sectoren, tussen de nationale werkgeversorganisaties en vakverenigingen, en op communautair niveau in de desbetreffende raadgevende organen (b.v. in het Raadgevend Comité voor de beroepsopleiding). Alhoewel het feit dat de Commissie permanente scholing van werknemers als belangrijk onderwerp van de dialoog, de raadpleging en het overleg naar voren brengt, wordt toegejuicht, dient deze context te worden verbreed, ten einde rekening te kunnen houden met de zich wijzigende situatie op economisch, technologisch en werkgelegenheidsvlak en op andere gebieden. Derhalve vergt een wezenlijke verbetering en verdere ontwikkeling van deze opleidingsvorm een dialoog op alle niveaus.

1.3. Het actieprogramma vult een belangrijke leemte aan in de reeks tot op heden bestaande communautaire programma's COMETT, DELTA, ERASMUS, PETRA en LINGUA, waarin scholing in de onderneming slechts terloops of helemaal niet aan de orde komt. Samen met het EUROTECHNET-programma zou het FORCE-programma het kader kunnen vormen voor reeds genomen of voorgenomen initiatieven ter bevordering van permanente scholing.

1.4. In zijn advies uit 1987 heeft het Comité reeds nadrukkelijk gewezen op het grote belang van de ondernemingen voor het welslagen van het scholingsbeleid. Tegelijkertijd heeft het evenwel bedenkingen geuit ten aanzien van het feit dat het begrip „permanente scholing” in enge zin, als scholing in de onderneming alleen, wordt uitgelegd. Het feit dat naast de rol van ondernemingen ook die van andere instellingen voor beroepsopleiding en permanente scholing duidelijk wordt erkend, kan derhalve alleszins de goedkeuring van het Comité wegdragen.

⁽¹⁾ PB nr. C 12 van 18. 1. 1990, blz. 16.

⁽²⁾ PB nr. C 180 van 8. 7. 1987.

1.5. In en tussen de lid-staten is er, met name wat de permanente scholing betreft, sprake van een grote verscheidenheid van historisch gegroeide structuren. Het Comité acht het realistisch en juist het derhalve toe dat niet wordt geprobeerd door middel van het onderhavige actieprogramma op korte termijn tot structurele harmonisering te komen, maar dat integendeel wordt getracht — bij voorrang met handhaving van de nationale bepalingen — de nadruk op het communautaire aspect te leggen door grensoverschrijdende projecten te stimuleren.

1.6. Het Comité hoopt dat de bevordering van de permanente scholing ertoe zal bijdragen dat de werknemers daadwerkelijk van het recht van vrij verkeer binnen de Gemeenschap gebruik kunnen maken, en wel op grotere schaal dan tot nog toe het geval is. Dit betreft met name de beter geschoolde werknemers. Het feit dat ook de beoefenaars van vrije beroepen bij het programma worden betrokken, wordt daarom positief beoordeeld.

2. Bijzondere opmerkingen

2.1. De in artikel 4 gegeven definities zijn nuttig en noodzakelijk voor de discussie. Met name het begrip „voortdurende scholing” wordt hier duidelijker gedefinieerd dan in de mededeling van de Commissie uit 1986 het geval was. Helaas heeft de Commissie zich in haar document niet consequent aan deze duidelijke definities gehouden. In sommige gevallen is er sprake van „opleiding”, terwijl „permanente scholing” wordt bedoeld, en vice versa.

2.2. In artikel 1 wordt bepaald dat alle werkenden in de Gemeenschap gedurende hun gehele beroepsleven toegang moeten hebben tot beroepsopleiding, en wel zonder discriminatie op grond van nationaliteit. Het feit dat werknemers uit derde landen die in de Gemeenschap werkzaam zijn, van het programma zijn uitgesloten is evenwel in strijd met de eigenlijke doelstelling. Juist bij deze groepen is er in vele gevallen dringend behoefte aan voortdurende scholing. Derhalve dient alles te worden vermeden wat tot nieuwe discriminatie zou kunnen leiden.

Onafhankelijk van de juridische toegangsmogelijkheden dienen de concrete voorwaarden (schulingsverlof, individuele scholingscapaciteit, motivering van probleemgroepen enz.) evenwel vaak nog te worden gecreëerd. Een bijzonder probleem doet zich bijvoorbeeld voor i.v.m. werknemers in afgelegen of dunbevolkte gebieden, aangezien het zeer moeilijk is daar een doeltreffende infrastructuur voor permanente scholing op te zetten. In dit verband zou er ook aan kunnen worden gedacht het gebruik van telecommunicatie voor voortdurende scholing in concrete modelprojecten te testen; dit is ook al in andere communautaire programma's voorgesteld.

De kwestie van de toegangsmogelijkheden tot voortdurende scholing heeft buitengewoon veel facetten en moet worden geregeld in het kader van het in te voeren EG-instrument voor toegang tot beroepsopleiding, dat

wordt aangekondigd in het actieprogramma tot uitvoering van het Gemeenschapshandvest van sociale grondrechten. Door dit instrument moet worden bepaald in welke omstandigheden op dit recht van toegang tot beroepsopleiding aanspraak kan worden gemaakt.

2.3. Regelingen i.m.v. scholingsverlof — op basis van de wetgeving of van collectieve overeenkomsten — vormen een belangrijk middel om de werknemers materieel de tijd te geven om zich te scholen, met name ook in gevallen waarin de onderneming zelf binnen de arbeidstijd geen mogelijkheden voor scholing biedt. Het Comité stelt voor, na te gaan in hoeverre hiervoor — indien zulks niet in het kader van collectieve arbeidsovereenkomsten (CAO) kan worden bereikt — via de nationale wetgeving of op communautair niveau een zo uniform mogelijk rechtskader kan worden geschapen.

2.4. Grote problemen ontstaan er echter wanneer de toegang tot scholing wordt bemoeilijkt door de sociale achtergrond of de genoten schoolopleiding. Uit onderzoek is duidelijk gebleken dat de toegang tot scholing afhankelijk is van het niveau van vooropleiding. Hoewel voortdurende scholing niet ten doel kan hebben, goed te maken wat in voorafgaande opleidingsfasen (schoolopleiding, universitaire opleiding) werd verzuimd, moet toch eerst nog de algemene basiskennis worden vergaard, ten einde de toegang tot scholing mogelijk te maken. De inhoud van permanente scholing moet derhalve worden aangepast aan de betrokken doelgroep en mag niet alleen op vaktechnische specialisatie zijn gericht. Wanneer geen toegang tot permanente scholing kan worden verkregen wegens gebrek aan schoolkennis, moet het inhalen van die achterstand onderdeel van diezelfde scholing zijn. Dit geldt met name voor de beheersing van de communautaire talen — een probleem dat vooral migrerende werknemers, maar ook immigranten uit derde landen betreft.

2.5. Het actieprogramma gaat alleen in op het „preventieve” karakter van permanente scholing en laat de „therapeutische” functie van scholingsmaatregelen buiten beschouwing. Juist voor werklozen is permanente scholing echter vaak de enige kans om weer in het beroepsleven te worden geïntegreerd. Anders dan de Commissie is het Comité niet van mening dat het actieprogramma alleen voor de werkende moet gelden (ook al wordt erkend dat er in het kader van het Europees Sociaal Fonds maatregelen voor werklozen worden genomen).

Juist omdat het actieprogramma niet alleen op permanente scholing in en door de ondernemingen zelf is gericht, maar ook „opleidingsinstellingen” omvat die zich hoofdzakelijk met scholing van werklozen bezighouden, kan scholing van werklozen uitstekend in het actieprogramma worden geïntegreerd. Dit betekent dat allereerst plannen voor de scholing van langdurig werklozen moeten worden uitgewerkt, waarbij b.v. gebruik zou kunnen worden gemaakt van het concept van

bestaande alfabetiseringsprogramma's. Van de resultaten van dergelijke modelprojecten zou ook zonder meer gebruik kunnen worden gemaakt voor de verdere scholing in de onderneming van werknemers die niet meer gewend zijn te leren, en die doorgaans ook weer het meeste gevaar lopen werkloos te worden.

Onafhankelijk van de vraag of financiële middelen van de Gemeenschap voor scholingsprogramma's ter beschikking worden gesteld, is de reïntegratie van werklozen over het algemeen een taak die de gehele maatschappij aangaat en die daarom met belastinggelden dient te worden gefinancierd. De voortdurende scholing van werknemers is daarentegen in de eerste plaats de taak van de ondernemingen zelf, aangezien deze hier ook economisch belang bij hebben, en dergelijke scholing deel dient uit te maken van een programma waarover binnen de onderneming overeenstemming is bereikt. Er staan evenwel veel te weinig middelen voor dergelijke modelprojecten ter beschikking — deze dienen derhalve te worden verhoogd.

2.6. Het Comité acht het analyseren van de opleidingsbehoeften en van de veranderingen op de arbeidsmarkt, zoals voorgesteld in actie II, sub c, bijzonder belangrijk. Alle hiervoor in de begroting bestemde middelen zouden daarvoor moeten worden besteed, ten einde een nauwkeurigere prognose van de toekomstige behoefte aan beroepsbekwaamheden te kunnen stellen en op basis hiervan nieuwe opleidingsprogramma's te kunnen ontwikkelen.

2.7. In het actie programma zou een bijzonder accent moeten komen te liggen op het ontwikkelen en testen van nieuwe, moderne leervormen in het kader van de permanente scholing. De moderne praktijkgerichte leervormen, zoals planning aan de hand van ondernemingsmodellen, „oefenfirma's", projectmethode enz., zouden moeten worden getest, aangezien hierdoor doeltreffend kennis kan worden doorgegeven die niet alleen in het beroepsleven nuttig is. Gedacht wordt b.v. aan communicatieve eigenschappen, samenhangend denken, organisatie van leren en werken, het overdragen van verworven kennis, enz. Ook scholingsprojecten die uit meerdere, opbouwende fasen bestaan en die voor zover mogelijk geleidelijk met een erkend diploma kunnen worden afgesloten, zouden als een belangrijk instrument ter motivering van de werknemers verder moeten worden ontwikkeld.

Dergelijke projecten zouden — indien mogelijk binnen een Europees net van ondernemingen en instellingen voor permanente scholing — bij voorkeur moeten worden gesteund. Het gebruik van de nieuwe technische media, met name voor permanente scholing via afstandsonderwijs, zou in dit verband bijzondere aandacht moeten krijgen (b.v. in combinatie met DELTA of EUROTECHNET).

2.8. In het actieprogramma zou ook het uitwerken en testen van ideeën en maatregelen voor onderwijs van vreemde talen in het bedrijfsleven moeten worden opgenomen; een ander rekening houdende met de in het kader van het LINGUA-programma georganiseerde activiteiten. Het verdiepen van de kennis van de EG-talen — met name van specifieke vaktermen in de vreemde talen —, is één van de belangrijkste voorwaarden voor de totstandkoming van de interne markt, en zodoende een uitdaging en een kans voor de werknemers.

2.9. Het actieprogramma zou moeten voorzien in de mogelijkheid een „aanvullende Europese kwalificatie" te behalen, b.v. door de mogelijkheid te bieden specifieke taal- of milieukennis op te doen. Dergelijke specifieke kwalificaties zouden een extra stimulans kunnen vormen. De ontwikkeling van geschikte modellen — indien mogelijk met deelname van instellingen uit verscheidene lid-staten en van de sociale partners — zou moeten worden bevorderd.

2.10. Grensgebieden zijn buitengewoon geschikt voor de ontwikkeling van grensoverschrijdende projecten, aangezien de werknemers in deze regio's vaak reeds in het buurland werken en daarom kennis die zij ook buiten hun eigen land kunnen benutten, bijzonder nodig hebben. Hiervan zouden modellen van algemene aard voor grensoverschrijdende scholing kunnen worden afgeleid.

2.11. Ook de verbetering c.q. opzet van een scholingsinfrastructuur in plattelandsgebieden van de Gemeenschap is bijzonder belangrijk. Communautaire projecten kunnen hierbij weliswaar belangrijke impulsen geven; beslissende maatregelen zullen uiteindelijk echter door de lid-staten zelf, maar ook door werkgeversorganisaties en vakverenigingen moeten worden genomen.

2.12. De ondernemingen dienen voortdurende scholing als een belangrijk instrument van het personeelsbeleid in hun strategieën voor de lange en middellange termijn op te nemen. Werkgevers en vakbonden zouden bij de verbetering en uitbreiding van het aanbod op het gebied van permanente scholing nauw moeten samenwerken, ten einde een scholingsprogramma op te stellen en ten uitvoer te leggen dat voor beide sociale partners optimaal is.

2.13. Daarmee is evenwel nog niets gedaan aan het probleem van bedrijven, vooral die van kleiner formaat, waar geen officiële werknemersvertegenwoordiging bestaat. Over het algemeen zijn de scholingsmogelijkheden in kleinere bedrijven het slechtst, en is de bedrijfsleiding van zulke bedrijven het minst goed in staat de juiste opleidingsvorm voor haar personeel te kiezen. Dit is een probleem dat op communautair, nationaal en regionaal niveau dient te worden aangepakt.

2.14. Een belangrijke voorwaarde voor de ontwikkeling van permanente scholing in de Gemeenschap is dat daartoe de nodige middelen beschikbaar zijn. Door communautaire projecten (die b.v. steun krijgen uit het Sociaal Fonds) kan over het algemeen slechts een kleine bijdrage worden geleverd, te meer aangezien deze doorgaans door nationale organen mede gefinancierd moeten worden. Derhalve dienen in de eerste plaats de lid-staten en de ondernemingen zorg te dragen voor de financiering van taken die onder hun verantwoording vallen. Steun van de overheid dient met name aan die groepen werknemers te worden verstrekt die niet over voldoende eigen middelen beschikken (werklozen, migrerende werknemers, maatschappelijk achtergestelde groepen).

2.15. Voor specifieke groepen van werknemers, zoals langdurig werklozen, migrerende werknemers,

analfabeten en gehandicapten, zouden in het kader van het actieprogramma speciale modellen moeten worden ontwikkeld die met hun situatie rekening houden.

Voorts dienen er modellen voor permanente-scholingsmaatregelen te komen die zijn aangepast aan de specifieke positie van de vrouw in het gezin.

2.16. De Commissie wil zich de uitvoering van het programma laten bijstaan door een contactgroep. Het Comité gaat hiermee akkoord, maar wil een ruimere samenstelling, zodat rekening kan worden gehouden met alle groepen en categorieën werkgevers, werknemers en andere sociaal-economische belangen. Dit hoeft geen moeilijkheden op te leveren, omdat er nog andere relevante Europese organisaties in aanmerking komen dan die welke in het besluit van de Raad genoemd worden.

2.17. Voortdurende scholing vormt slechts één onderdeel van een allesomvattend onderwijssysteem.

Zij kan derhalve slechts dan met succes gevolgd worden als de schoolkennis, maar ook de bij de eerste opleiding verworven basiskennis voldoende is. Voortdurende scholing is weliswaar een belangrijk instrument ter verbetering van de perspectieven van de werknemer op de arbeidsmarkt, maar zij volstaat niet om de problemen van de arbeidsmarkt op te lossen. Door het arbeidsmarktbeleid moeten de voorwaarden worden geschapen waardoor een werknemer die permanente scholing volgt werkelijk nieuwe kansen krijgt, en niet in zijn verwachtingen teleurgesteld wordt.

Het Comité heeft hier slechts een paar — voornamelijk principiële — opmerkingen over de complexe en belangrijke kwestie van het functioneren en de verdere vormgeving van de voortdurende scholing in de Gemeenschap kunnen maken. Gezien het belang van het onderwerp verzoekt het Comité de Commissie evenwel nadrukkelijk, bij de verdere planning op dit terrein met deze overwegingen rekening te houden.

Gedaan te Brussel, 28 maart 1990.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over:

- het voorstel voor een verordening van de Raad betreffende het statuut van de Europese vennootschap, en
- het voorstel voor een richtlijn van de Raad tot aanvulling van het statuut van de SE met betrekking tot de plaats van de werknemers in de SE⁽¹⁾

(90/C 124/12)

De Raad heeft op 21 september 1989 besloten, overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 100 A en 54 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité om advies te vragen over de bovengenoemde voorstellen.

De Afdeling voor industrie, handel, ambacht en diensten, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 7 maart 1990 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Petersen.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 275e zitting (vergadering van 28 maart 1990) het volgende advies uitgebracht, dat met 105 stemmen voor en 25 stemmen tegen bij 24 onthoudingen) is goedgekeurd.

1. Inleiding

1.1. „Geen binnengrenzen en een vrij verkeer van goederen, diensten en kapitaal zijn van fundamenteel belang voor de interne markt. Hiermee kan de Gemeenschap echter niet volstaan: zij moet tevens het klimaat

of de voorwaarden scheppen waardoor de samenwerking tussen de ondernemingen wordt bevorderd.” Dit staat te lezen in het in juni 1985 door de Commissie gepubliceerde Witboek inzake de voltooiing van de binnenmarkt.

1.1.1. De Gemeenschap heeft op weg naar een „echte” binnenmarkt inmiddels al aanzienlijke vooruitgang geboekt. In de komende jaren moet evenwel nog een

⁽¹⁾ PB nr. C 263 van 16. 10. 1989, blz. 69.

heel pakket maatregelen worden vastgesteld, niet in de laatste plaats op het gebied van het vennootschapsrecht. Over de mate waarin het vennootschapsrecht dient te worden geharmoniseerd, kunnen de meningen verschillen, maar iedereen zal het erover eens zijn dat het voor een uniforme interne markt onontbeerlijk is, het vennootschapsrecht van de lid-staten tot op zekere hoogte gelijk te trekken. Het Economisch en Sociaal Comité heeft de Raad en de Commissie dan ook al herhaaldelijk nadrukkelijk verzocht, ook op het gebied van het vennootschapsrecht „hun werkzaamheden eindelijk te intensiveren en op adequate wijze te regelen”. Dit mag er echter in geen geval toe leiden dat er distorsies ontstaan tussen nationale en Europese ondernemingsvormen.

1.1.2. De ondernemingen in de Gemeenschap dienen meer speelruimte en organisatiemogelijkheden te krijgen om op EG-niveau onvermijdelijke structurele aanpassingsprocessen zo soepel mogelijk te kunnen doen verlopen. Alleen zo kunnen de concurrentiepositie van de Europese ondernemingen worden verbeterd, de toenemende druk van multinationale ondernemingen buiten de Gemeenschap met succes worden weerstaan en arbeidsplaatsen worden gecreeerd en duurzaam veilig worden gesteld. Er bestaat behoefte aan een grote mate van flexibiliteit en aan bereidheid tot het nemen van risico's. In dit verband is het dan ook zaak dat het Europese bedrijfsleven kan kiezen uit een zo groot mogelijk aantal en op de praktische behoeften toegesneden ondernemingsvormen.

1.1.3. Tegen de achtergrond van deze overwegingen heeft de meerderheid van het Comité zich, ondanks afwijkende meningen over detailkwesties, herhaaldelijk positief opgesteld ten aanzien van een statuut voor een Europese naamloze vennootschap (*Societas Europaea* = SE). Het Comité stemt in met het voornemen om het bedrijfsleven in de Gemeenschap een supranationale ondernemingsvorm in de vorm van de SE ter beschikking te stellen; hiermee kan de grensoverschrijdende samenwerking tussen ondernemingen worden verbeterd en de economische integratie van de Gemeenschap worden bevorderd. Het Comité is er in het bijzonder mee ingenomen dat ook de kleine en middelgrote ondernemingen overeenkomstig het verordeningvoorstel de mogelijkheid krijgen om zich van het SE-statuuut te bedienen.

1.1.4. Met betrekking tot sommige bijzondere ondernemingsvormen (coöperatieve verenigingen, onderlinge waarborgmaatschappijen e.d.), samengevat onder de benaming „economie sociale”⁽¹⁾, heeft het Comité tot zijn genoegen vastgesteld dat de Commissie is ingegaan op zijn verzoek om te onderzoeken of een alternatief, facultatief EG-rechtskader voor deze ondernemingscategorie tot stand moet worden gebracht; deze ondernemingen hebben immers zeer specifieke kenmerken die dienen te worden beschermd. Onderhavig verordeningvoorstel biedt hiervoor evenwel geen adequate ondernemingsvorm. Deze zou niet een algemeen alternatief voor de Europese vennootschap en dus niet van algemene toepassing zijn, maar een aanvullende rechtsfiguur die tot bijzondere initiatieven beperkt zou blijven en waarvoor een aparte juridische regeling zou moeten worden uitgewerkt. Op verzoek van de Commissie stelt het Economisch en Sociaal Comité mo-

menteel een advies over dit onderwerp op. Bij die gelegenheid dient ook te worden ingegaan op de vragen die de Commissie in haar document SEC(89) 2187 tot het Comité heeft gericht.

1.2. De Commissie verwacht erg veel van het EG-statuuut; deze verwachting zal naar het oordeel van het Comité echter alleen uitkomen indien er een werkbaar SE-statuuut komt. Bovenal is het zaak dat door middel van het SE-statuuut een zo eenvormig mogelijk en van het nationale recht onafhankelijk vennootschapsrecht wordt geschapen. Het Comité onderkent in dat verband de moeilijkheden die de verwezenlijking van dit ideaal in de weg staan. De sociale en de juridische omstandigheden in de lid-staten van de Gemeenschap zijn op het ogenblik nog te verschillend om de, in beginsel gewenste, eenvormigheid nu reeds tot stand te brengen. Het Comité wijst bovendien op het gevaar dat het SE-statuuut zich door de talrijke verwijzingen naar nationale rechtsstelsels wel eens te ver zou kunnen verwijderen van het eenvormigheidsbeginsel. Het ongewenste gevolg hiervan zou zijn dat uiteenlopende regelingen en niet meer vergelijkbare organisatievormen naast elkaar zouden bestaan. Onderhavig voorstel voor een SE-statuuut heeft nog voedsel gegeven aan deze vrees.

1.3. Het Comité heeft er waardering voor dat vele met betrekking tot de diverse bepalingen van het SE-statuuut geformuleerde suggesties, die terug te vinden zijn in het advies van het Comité van 24 november 1988⁽²⁾, door de Commissie bij de herziening van het uit 1975 daterende voorstel in aanmerking zijn genomen. De toepasbaarheid van het statuut is hierdoor ten aanzien van vele detailpunten van zowel technische als juridische aard met betrekking tot de organisatie van de SE verbeterd. Het Comité is er vooral mee ingenomen dat de bepalingen met betrekking tot het maatschappelijk kapitaal en de oprichtingsformaliteiten zijn versoepeld, waardoor het gemakkelijker wordt om een SE op te richten.

1.4. Het Comité is het met de Commissie eens dat ten aanzien van het concernrecht gestreefd moet worden naar een aparte regeling, waarbij met name aandacht moet worden besteed aan de bescherming van minderheidsaandeelhouders, schuldeisers en werknemers. De discussie over de geplande coordinatie van het vennootschapsrecht van de lid-staten toont evenwel aan dat overeenstemming over een werkbaar Europees concernrecht op het ogenblik niet haalbaar is. In het nationale recht zijn van oudsher zeer verschillende regelingen tot ontwikkeling gekomen, die het mogelijk moeten maken dat concerns goed kunnen functioneren. Het Comité is derhalve van mening dat de discussie over aparte rechtsregels voor concerns in het SE-statuuut op korte termijn op gang zou moeten komen ten einde praktische moeilijkheden uit de weg te ruimen.

1.5. Het Comité betreurt dat de Raad nog altijd geen overeenstemming heeft bereikt over het pakket fiscale richtlijnen; daarbij gaat het om de fiscale behandeling van fusies en dergelijke operaties, de fiscale behandeling van moeder- en dochtervennootschappen en om arbitrageprocedures ter voorkoming van dubbele belastingheffing. Tussen de lid-staten van de Gemeenschap

⁽¹⁾ PB nr C 23 van 30 1 1989

⁽²⁾ PB nr C 23 van 30 1 1989, blz 36

bestaan nog altijd significante verschillen van fiscale aard welke een nauwere internationale samenwerking tussen Europese ondernemingen bemoeilijken, en verhinderen dat deze samenwerking onder economisch optimale omstandigheden kan plaatsvinden. Het Comité doet daarom een beroep op de Raad om op zo kort mogelijke termijn de noodzakelijke besluiten op dit gebied te nemen, zonder daarbij voorbij te gaan aan de harmonisatiebehoeften t.a.v. de overige belastingen. De Raad dient zich te realiseren dat het bedrijfsleven alleen dan gebruik zal maken van de SE als nieuwe ondernemingsvorm wanneer de bestaande belemmeringen van fiscale aard voor een belangrijk deel uit de weg zijn geruimd.

1.5.1. Het zou echter niet juist zijn, de aantrekkelijkheid van de Europese vennootschap in fiscaal opzicht zodanig gestalte te geven dat er concurrentiedistorsies t.o.v. andere ondernemingen, die niet de rechtsvorm van een SE hebben, uit voortvloeien.

1.6. De Commissie heeft er volgens het Comité verstandig aan gedaan om bij de herziening van diverse onderdelen van het SE-statuut te kiezen voor oplossingen waarover de lid-staten het in het kader van reeds vastgestelde harmoniseringsrichtlijnen al eens zijn geworden. Hoewel over de doelmatigheid en de praktische aspecten van sommige van deze voorschriften deels nog uiteenlopende opvattingen heersen, mogen de dikwijls pas na jaren overleg op Raadsniveau tot stand gekomen compromissen niet meer op lossen schroeven worden gezet. Overigens zijn vele van de hier bedoelde richtlijnen door de lid-staten reeds in nationaal recht omgezet. Zouden in het SE-statuut hiervan afwijkende oplossingen worden opgenomen, dan zou dat volgens het Comité het ongewenste effect kunnen hebben dat het tot een ongelijke behandeling komt tussen nationale vennootschapsvormen en de Europese naamloze vennootschap. Indien de praktijk uitwijst dat er in bepaalde gevallen voor ondeugdelijke oplossingen is gekozen, dan zouden de desbetreffende EG-basisrichtlijnen tegelijkertijd ook moeten worden gewijzigd.

1.7. Ten aanzien van de collectieve belangenbehartiging van de werknemers in de onderneming en inspraak bij bepaalde ondernemingsbeslissingen heeft het Comité er reeds herhaaldelijk en nadrukkelijk principieel mee ingestemd dat medezeggenschap van de werknemers een belangrijke voorwaarde is voor de ontwikkeling van een democratische samenleving. Worden de belangen van de werknemers in de onderneming buiten beschouwing gelaten, dan zou men voorbijgaan aan de economische, maatschappelijke, historische en juridische realiteit.

1.7.1. Het Comité herinnert in dat verband aan het in zijn advies van 25 oktober 1972 inzake het voorstel voor een statuut van de Europese naamloze vennootschap naar voren gebrachte en in zijn advies van 29 mei 1974 bevestigde standpunt dat „aan de werknemers de mogelijkheid tot gezamenlijke vertegenwoordiging van hun belangen binnen de onderneming en tot medewerking aan bepaalde besluiten in de onderneming moet worden gegeven zonder dat afbreuk wordt gedaan aan

de verantwoordelijkheden van het bestuur en de efficiënte bedrijfsvoering”.

1.7.2. In verband met de uiteenlopende politieke, maatschappelijke, historische en culturele achtergronden in de diverse lid-staten heeft de inspraak zich niet overal volgens hetzelfde patroon ontwikkeld, en evenmin in alle lid-staten dezelfde omvang bereikt. Het Comité is dan ook nog altijd van mening dat op dit gebied, net als op vele andere gebieden, uniformiteit vooralsnog niet haalbaar is. In dat opzicht kan de door de Commissie ingeslagen weg om via het aanbieden van verschillende modellen tot een flexibeler regeling van de medezeggenschap te komen, de acceptatie en dus ook de politieke haalbaarheid doen toenemen. Wel moet ernaar worden gestreefd dat de voorgestelde medezeggenschapsformules qua inhoud gelijkwaardig zijn.

1.8. Ten aanzien van de juridische grondslag van onderhavige verordening heeft het Comité reeds in zijn advies van 24 november 1988 over het memorandum van de Commissie gesteld dat het gezien de betekenis van het voorstel voor het ondernemingsbeleid, het sociaal beleid en de belastingpolitiek en gezien art. 100 A, lid 2, van het EEG-Verdrag gewenst is dat de verordening met eenparigheid van stemmen wordt goedgekeurd. Dit strookt met de in de Europese Akte neergelegde wil van de lid-staten. De thans door de Commissie voorgestelde weg om de bepalingen met betrekking tot de medezeggenschap uit de verordening te lichten en in de vorm van een richtlijn op artikel 54, lid 3 g) te baseren, zou tot gevolg hebben dat ook met gekwalificeerde meerderheid van stemmen een besluit kan worden genomen.

1.8.1. Het Comité ziet er binnen het bestek van dit advies van af, over de moeilijke en omstrede juridische problemen in verband met de rechtsgrondslag een uitspraak te doen. Wel vraagt het zich af of het voor een voor de sociale dimensie van de tot stand te brengen binnenmarkt zo belangrijke kwestie wel raadzaam is om de bepalingen op te splitsen in twee wetteksten met een uiteenlopende rechtskracht, en om fundamentele beslissingen op het gebied van de medezeggenschap en de belastingpolitiek met gekwalificeerde meerderheid van stemmen te laten nemen. Dit druist namelijk in tegen de gedachte dat een onderwerp dat men bij de wet wil regelen, als één geheel moet worden beschouwd; de Commissie dient haar aanpak dan ook nog zorgvuldig te motiveren. Een en ander is vooral ook van betekenis omdat de nu te vinden oplossingen uitgangspunt zullen zijn voor verdere EG-projecten, onder meer de vijfde richtlijn betreffende het vennootschapsrecht, in het bijzonder met betrekking tot de structuur van de nationale naamloze vennootschap (N.V.) en het recht op medezeggenschap.

1.8.2. In ieder geval is het zaak dat de bij de Europese Akte aan het Europese Parlement toegekende rechten in acht worden genomen.

1.9. Het Comité is het in principe eens met de doelstellingen van de Commissievoorstellen, maar wenst daarbij het volgende aan te tekenen:

2. Opmerkingen over het voorstel voor een verordening

Artikel 2

2.1. Het Comité is ingenomen met de in lid 2 van artikel 2 neergelegde uitgebreidere mogelijkheid om „gemeenschappelijke dochtervennootschappen” in de vorm van de Europese vennootschap op te richten. Niet alleen nationale vennootschappen, maar alle publiek-rechtelijke en privaatrechtelijke organen, met name ook coöperaties, kunnen zich hierdoor van het SE-statuut bedienen.

2.2. Naar het oordeel van het Comité zou in een later stadium, wanneer enige ervaring met het nieuwe SE-statuut is opgedaan, onderzocht moeten worden of de beperkingen die gelden voor de oprichting van SE's, niet verder kunnen worden versoepeld, waardoor ook het midden- en kleinbedrijf (MKB) gemakkelijker van deze ondernemingsvorm gebruik zou kunnen maken. Zo zou het nationale vennootschappen kunnen worden toegestaan om over te gaan tot omzetting in een Europese naamloze vennootschap of om een dochtervennootschap in de vorm van een Europese naamloze vennootschap op te richten. Zelfs binnen één bepaalde onderneming kan het door de grensoverschrijdende aard van de betrekkingen tussen diverse bedrijfsvestigingen in verschillende lid-staten noodzakelijk zijn, een optionele organisatievorm naar EG-recht in te voeren.

Artikel 3

2.3. Het Comité ziet niet in waarom de dochtervennootschap van een SE op haar beurt niet het recht heeft om een dochtervennootschap in de vorm van een SE op te richten. Lid 3 van dit artikel dient daarom te worden geschrapt. Het argument van de Commissie dat er een cascade van SE's zou kunnen ontstaan, is niet overtuigend.

Artikel 4

2.4. Het Comité is het eens met het voorstel van de Commissie om het minimumkapitaal van een SE — ongeacht de wijze waarop deze is opgericht — op 100 000 Ecu vast te stellen. Op die manier wordt het voor minder grote ondernemingen met een geringere financiële basis gemakkelijker gemaakt, zich van de ondernemingsvorm Europese naamloze vennootschap te bedienen.

2.5. In lid 1 zou gepreciseerd moeten worden dat met het daar genoemde minimumkapitaal het „geplaatste” kapitaal wordt bedoeld; dit is het totaal van de bedragen waartoe de oprichters zich hebben verplicht. Op die manier wordt het gemakkelijker, onderscheid te maken tussen het maatschappelijk kapitaal en het vermogen van de vennootschap, dat voortdurend aan schommelingen onderhevig is.

2.6. De bepaling in dit artikel dat de zetel van de SE moet samenvallen met de plaats waar de SE haar hoofdbestuur heeft, kan tot rechtsonzekerheid leiden, aangezien het begrip „hoofdbestuur” niet op ondubbelzinnige wijze is gedefinieerd.

Artikel 7

2.7. Uitgaande van het grondbeginsel dat er van wilsvrijheid sprake moet zijn, spreekt het voor het

Comité vanzelf dat de niet uitdrukkelijk in het verordeningsvoorstel geregelde zaken tot de beslissingsbevoegdheid van de vennoten behoren zoals deze is vastgelegd in de oprichtingsakte en in de statuten.

2.7.1. Deze wilsvrijheid kan alleen beperkt worden door dwingende bepalingen in de statuten zelf, door het EG-recht zoals dat op grond van lid 3 van dit artikel moet worden toegepast, alsook door de bepaling in punt b) van lid 1 dat in die gevallen de wetgeving van de lid-staat waar de SE haar zetel heeft, van toepassing is.

2.7.2. In lid 3 wordt gerefereerd aan eventuele conflicterende rechtsregels. Volgens het Comité mag de rechter in dat geval het recht van een lid-staat die zijn eigen collisieregels heeft, alleen toepassen voor zover zulks niet tot een met de verordening in haar geheel — dus met de fundamentele doelstellingen van het statuut — onverenigbare oplossing leidt. Wanneer er van onverenigbaarheid sprake is, moet de rechter zelf een oplossing kunnen aangeven door zich op deze doelstellingen te baseren.

2.7.3. Aangezien het statuut een door de Gemeenschapsorganen uitgevaardigd geheel van rechtsregels is, kan de rechter, wanneer hij zulks noodzakelijk acht, het Hof van Justitie verzoeken een uitspraak te doen (artikel 177 van het EEG-Verdrag).

2.8. Voor het overige wijst het Comité er in samenhang met lid 4 van dit artikel op dat belangrijke zaken als het insolventierecht, het recht van de industriële eigendom en de rechtsregels inzake oneerlijke concurrentie nog niet zijn geharmoniseerd.

Artikel 11

2.9. De in dit artikel genoemde verplichte vermeldingen in de boeken en bescheiden van de SE gaan voor een deel zelfs verder dan de in de eerste Richtlijn inzake het vennootschapsrecht neergelegde bepalingen. Dit is o.m. het geval bij punt d). Het Comité ziet de noodzaak hiervan niet in. De in punt e) verlangde vermelding van het BTW-nummer zou in ieder geval geschrapt moeten worden; deze zaak dient in het kader van de harmonisering van de belastingen te worden geregeld.

Artikel 12

2.10. Ten aanzien van de beperkte mogelijkheden waarin een SE kan worden opgericht, verwijst het Comité naar zijn opmerkingen over artikel 2.

Artikel 13

2.11. Het Comité wijst erop dat de wetgevingen van de lid-staten zeer uiteenlopende eisen stellen aan de inhoud van de oprichtingsakte en de statuten. In artikel 13 zou daarom bepaald moeten worden aan welke minimum-eisen voldaan moet worden, wil een vennootschap als SE kunnen worden ingeschreven.

Artikel 15

2.12. Het is niet duidelijk hoe de Commissie wil garanderen dat de door de lid-staten te treffen „nodige

maatregelen" (tweede zin van artikel 15) overal in de Gemeenschap op uniforme wijze ten uitvoer worden gelegd. Dit probleem wordt vooral actueel indien de bij deze verordening behorende richtlijn door de lid-staten op uiteenlopende of onvoldoende wijze in nationaal recht wordt omgezet.

Artikel 16

2.13. Aangezien de lid-staten uiteenlopende voorschriften kennen met betrekking tot het moment waarop een vennootschap rechtspersoonlijkheid krijgt, kan dit voor schuldeisers en aandeelhouders in andere lid-staten dan het land waar de SE haar zetel heeft, tot rechtsonzekerheid leiden.

Artikel 17

2.14. In lid 2 van dit artikel zou expliciet moeten worden vermeld dat de aandeelhouders van een in liquidatie verkerende vennootschap beslissen over de vraag of door fusie tot oprichting van een SE zal worden overgegaan.

Het Comité acht het juist dat de werknemersvertegenwoordigers van de oprichtende vennootschappen — zoals in artikel 17, lid 3 en in artikel 33 is voorgeschreven — de juridische, economische en sociale gevolgen van de oprichting alsook de eventueel overwogen maatregelen met de bestuurs- en leidinggevende organen moeten kunnen bespreken. Deze plicht zou ook moeten gelden voor gevallen waarin een gemeenschappelijke dochtervennootschap wordt opgericht. Alhoewel de oprichtende vennootschappen zelfstandig en onafhankelijk blijven, kan de oprichting van een nieuwe dochteronderneming in bepaalde gevallen gevolgen hebben voor de werkgelegenheid in de oprichtende ondernemingen.

Artikel 25

2.15. Dit artikel bevat bepalingen m.b.t. het moment waarop een SE ontstaat. Het Comité verwijst in dit verband naar artikel 135 en artikel 136 van het verordeningvoorstel alsook naar artikel 1, tweede zin en artikel 3, lid 2 van het richtlijnvoorstel inzake de positie van de werknemers, waaruit blijkt dat de vennootschap alleen kan worden opgericht indien de bepalingen van de richtlijn zijn opgenomen in het nationale recht van de lid-staat waar de SE haar zetel zal hebben.

Artikel 29

2.16. Het Comité wijst er nadrukkelijk op dat, onafhankelijk van de in artikel 29 van onderhavig verordeningvoorstel neergelegde nietigheidsbepalingen, eventueel ook de mededingingsvoorschriften van het Verdrag (artikelen 85 en 86) moeten worden toegepast.

Artikel 31

2.17. Het Comité ziet geen aanleiding om van de oprichting van een holding-SE een soort fusie te maken. Het ziet niet in waarom de aandeelhouders van de oprichtende vennootschappen desgewenst niet aandeelhouders van die vennootschappen kunnen blijven, b.v.

indien de holding 50% van elk van de vennootschappen bezit.

Artikel 38

2.18. De bepaling in lid 1 van dit artikel dat het kapitaal van de SE in Ecu luidt, zou betekenen dat ook de boekhouding en de jaarrekeningen van de SE in Ecu moeten luiden. Het Comité acht het wenselijk dat facultatief ook gekozen kan worden voor de valuta van het land waar de SE haar zetel heeft.

2.19. In lid 2 van artikel 38 zijn de woorden „op de dag van de inschrijving (...) worden gestort” slecht gekozen i.v.m. de verschillende manieren waarop vennootschappen in de lid-staten kunnen worden opgericht. De genoemde termijn van vijf jaar voor inbreng „anders dan in geld” druist in tegen de door de Commissie gegeven toelichting op dit artikel, waarin staat dat een en ander een waarborg moet zijn tegen fictieve inbreng. Overeenkomstig artikelen 8 en 9 van de tweede richtlijn inzake het vennootschapsrecht dient de uitgifte van aandelen zonder nominale waarde overigens te zijn toegestaan. Voorts zou de Commissie moeten onderzoeken of ook de emissie van aandelen tegen een andere dan de nominale waarde kan worden toegestaan.

2.20. Het Comité spreekt de verwachting uit dat overeenkomstig recentere waarderingssusances ook onstoffelijke activa op adequate wijze in aanmerking kunnen worden genomen bij de bepaling van het geplaatste kapitaal.

Artikel 44

2.2.1. De in de vierde zin van lid 2 van dit artikel genoemde termijn van 14 dagen voor de uitoefening van het voorkeursrecht dient te worden verlengd. De voor de postbestelling geldende termijnen vallen bij SE's dikwijls langer uit doordat diverse postdiensten worden ingeschakeld.

Artikel 45

2.22. Overeenkomstig lid 3 van dit artikel kan het geplaatste kapitaal door verlaging van het nominale bedrag van de aandelen worden verminderd. De mogelijkheid om het kapitaal door aandelenruil te verminderen, wordt evenwel niet genoemd. Om de SE alle voor haar functioneren benodigde instrumenten te verschaffen, zou die mogelijkheid moeten worden ingevoerd.

2.23. De formulering van lid 4 van dit artikel dient met de overeenkomstige bepaling in lid 2 van artikel 33 van de tweede richtlijn inzake het vennootschapsrecht in overeenstemming te worden gebracht.

Artikel 49

2.24. Het Comité acht het beslist noodzakelijk dat aan het verwerven van aandelen door de SE zelf (artikel 49, lid 2) dezelfde beperkingen worden verbonden als die welke in de tweede richtlijn inzake het vennootschapsrecht zijn opgenomen. Krachtens artikel 19 van deze richtlijn mogen de lid-staten toestaan dat vennootschappen eigen aandelen opkopen — ook zonder dat

daarvoor een bijzondere reden wordt gegeven — mits de algemene vergadering daarvoor toestemming heeft gegeven, of wanneer dreigend ernstig nadeel voor de vennootschap moet worden voorkomen. Bij het omzetten van de bepalingen van deze tweede richtlijn in nationaal recht hebben de lid-staten op grote schaal van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Gelet op de praktische behoefte van de ondernemingen en ten einde een gelijke behandeling t.o.v. de nationale naamloze vennootschappen te garanderen, zouden deze uitzonderingsbepalingen ook in het SE-statuut moeten worden opgenomen. Om dezelfde redenen zou overeenkomstig lid 2 van artikel 24 van de tweede richtlijn in lid 4 van artikel 49 van onderhavig voorstel een uitzonderingsbepaling moeten worden opgenomen op grond waarvan banken en andere financiële instellingen voor de gewone bedrijfsuitoefening eigen aandelen in pand mogen nemen.

Artikel 50

2.25. De tekst van dit artikel en de toelichting erop stroken niet met elkaar. Het is onduidelijk of deelnemingen van of deelnemingen in SE's worden bedoeld. Aangezien het SE-statuut alleen maar bindend kan zijn voor SE's en niet voor nationale vennootschappen, dient de misleidende toelichting te worden aangepast. Deelnemingen van ingezetenen (natuurlijke en rechtspersonen) in een SE vallen, voor zover deze SE op de beurs genoteerd is en het nationale recht geen afwijkende bepalingen bevat, onder de bepalingen van Richtlijn 88/627/EEG. De Commissie zou de omvang van de mededelingsplicht duidelijker moeten afbakenen door dit artikel helderder te formuleren; zij zou de hoofdbeginselen van de genoemde richtlijn in onderhavig verordeningvoorstel moeten opnemen.

Artikel 52

2.26. Volgens het Comité is het problematisch om het de SE overeenkomstig lid 3 van dit artikel zonder meer te verbieden, aandelen met meervoudig stemrecht uit te geven. Een dergelijk verbod zou vooral hard aankomen bij familievennootschappen, die ook zouden moeten kunnen kiezen voor de Europese vennootschap als ondernemingsvorm.

Artikel 53

2.27. De formulering van de tweede zin van lid 2 van artikel 53 in de diverse talen loopt uiteen; het Comité gaat er echter van uit dat iedere belangstellende zonder speciaal verzoek of opgave van reden inzage in het aandeelhoudersregister kan krijgen.

Artikel 54

2.28. In dit artikel wordt m.b.t. het uitreiken, het vervangen en het vernietigen van de aandelebewijzen alsook de overdracht van de aandelen verwezen naar het recht van de lid-staat waar de SE haar zetel heeft. Het Comité wijst erop dat dit tot aanzienlijke rechtsonzekerheid kan leiden.

Artikel 60

2.29. Het gaat het Comité te ver, de uitgifte van andere effecten waarbij niet-aandeelhouders een recht

op deelneming in de winst of in het vennootschapsvermogen wordt toegekend, te verbieden. Hierdoor zou de mogelijkheid om ook op andere manieren aan kapitaal te komen — b.v. door de uitgifte van winstbewijzen — *a priori* al worden uitgesloten.

2.30. Zo zou de Europese NV overeenkomstig de in elk van de lid-staten van kracht zijnde voorschriften ook warrants moeten kunnen uitgeven of converteerbare obligaties; dit zijn waardepapieren met een of meer optiebewijzen die de houder het recht geven om tegen vooraf vastgelegde condities in te tekenen op één of meer nieuwe titels, aandelen of obligaties.

2.30.1. In het SE-statuut zou dan ook een voorziening moeten worden getroffen waardoor de SE toegang heeft tot alle moderne financieringsinstrumenten waarvan iedere nationale naamloze vennootschap in het land van vestiging zich ook mag bedienen.

Artikel 62

2.31. Het zou tegen de noodzakelijke continuïteit van het ondernemingsbeleid van een vennootschap indruisen indien de leden van het leidinggevend orgaan „te allen tijde” (lid 2) kunnen worden ontslagen. De noodzakelijke onafhankelijkheid van de leden van het leidinggevend orgaan veronderstelt dat zij alleen om zwaarwegende redenen kunnen worden ontslagen.

2.32. Lid 5 van dit artikel zou als volgt moeten luiden: „Het toezichthoudend orgaan kan, na van het leidinggevend orgaan advies te hebben ingewonnen, het huishoudelijk reglement van het leidinggevend orgaan vaststellen.” Het is immers niet gewenst dat het leidinggevend orgaan de mogelijkheid wordt ontzegd, zelf zijn huishoudelijk reglement op te stellen.

Artikel 69

2.33. Het Comité is ingenomen met de in lid 4 van dit artikel neergelegde bepaling, die tot doel heeft een zekere bescherming voor minderheidsbelangen in te bouwen; dit veronderstelt evenwel dat de aandeelhoudersvergadering in vrijheid kan kiezen en dat niet een bepaalde persoon wordt voorgeschreven. Wel dient men daarbij te bedenken dat de benoemde leden, los van de wijze waarop zij benoemd worden, deel uitmaken van een college dat belast is met de leiding van een naamloze vennootschap en dat de belangen van de onderneming moet behartigen.

Artikel 70

2.34. Het Comité stelt vast dat een plaatsvervangend lid vanaf het moment van zijn benoeming in die hoedanigheid volwaardig lid van het betrokken orgaan wordt met dezelfde rechten en plichten als de overige leden.

Artikel 72

2.35. De Commissie wordt verzocht de versies in de diverse talen, die aanzienlijk van elkaar afwijken, met elkaar in overeenstemming te brengen.

2.36. Het Comité stelt vast dat het bij de in lid 1 van dit artikel bedoelde besluiten gaat om maatregelen met

betrekking tot de bedrijfsvoering; in het dualistische systeem mogen dergelijke maatregelen in beginsel niet onder de bevoegdheid om het toezichthoudende orgaan vallen. Om tegemoet te komen aan de praktische behoeften van de diverse vennootschappen zou, met inachtneming van de nationale omstandigheden, bij de statuten of door het toezichthoudende orgaan geregeld moeten worden, voor welke rechtshandelingen goedkeuring vereist is. Weigert het toezichthoudende orgaan zijn goedkeuring, dan zou het bestuursorgaan het recht moeten hebben, de zaak aan de aandeelhoudervergadering voor te leggen.

2.37. Aangezien de leidinggevende en de toezichthoudende functie in het monistische systeem minder duidelijk gescheiden zijn, zou kunnen worden overwogen, voor de twee bestuursstructuren uiteenlopende oplossingen te zoeken.

2.38. Onbegrijpelijk is dat het overeenkomstig de tweede zin van lid 1 van dit artikel verboden is, de uitvoering van bepaalde besluiten betreffende de bedrijfsvoering te delegeren aan de met de leiding belaste leden van het bestuursorgaan, hoewel juist deze personen competent zijn voor dergelijke taken. In de tekst van de verordening zou daarom gepreciseerd moeten worden dat de directie bevoegd is voor de uitvoering van besluiten betreffende de bedrijfsvoering.

Artikel 74

2.39. Bij inbreuk op de in lid 3 van dit artikel gestelde geheimhoudingsplicht is het onduidelijk, welke rechtsgevolgen dit heeft. Een dergelijke inbreuk mag echter niet zonder sancties blijven.

Artikel 75

2.40. In tegenstelling tot de in lid 2 van artikel 75 voorgestelde regeling zou alleen dat orgaan waarvan een lid „wegens gewichtige redenen” dient te worden ontslagen, het recht moeten hebben om een verzoek daartoe aan de rechter voor te leggen. Andere organen zijn namelijk nauwelijks in staat om te beoordelen of er sprake is van „gewichtige redenen”.

Artikel 77

2.41. Ten aanzien van de in lid 2 van dit artikel bedoelde hoofdelijke aansprakelijkheid van alle leden van de organen moet er volgens het Comité rekening mee worden gehouden dat de bevoegdheden op het niveau van deze organen dikwijls worden gedelegeerd. Het gaat wellicht wel erg ver om ook leden aansprakelijk te stellen die niet rechtstreeks bij de beslissingen waren betrokken. In ieder geval zou de in de tweede zin van lid 2 voorgestelde omkering van de bewijslast moeten worden geschrapt: de klager moet bewijzen dat het betrokken lid een fout kan worden verweten.

Artikel 78

2.42. Het Comité gaat akkoord met het in lid 3 van dit artikel vastgelegde criterium betreffende het instellen

van een groepsvoordering gekoppeld aan het bezit van een bepaald percentage van het aandelenkapitaal. Dit percentage mag evenwel niet gebaseerd zijn op het geplaatste kapitaal, maar op de aandelen met stemrecht; deze zijn namelijk bepalend voor de werkelijke macht van een aandeelhouder. Dit criterium sluit overigens aan bij de richtlijn inzake de te publiceren informatie bij de verwerving en verkoop van aanzienlijke belangen in aan de beurs genoteerde vennootschappen, alsook bij het richtlijnvoorstel inzake overnamebiedingen.

Artikel 79

2.43. T.a.v. het in de derde zin van het eerste lid van dit artikel bedoelde recht van verzet dienen de in artikel 93 bedoelde aandeelhouders die hun stemrecht niet mogen uitoefenen, buiten beschouwing te blijven.

Artikel 80

2.44. In dit artikel zou bepaald moeten worden dat de verjaringstermijn pas begint te lopen vanaf het moment dat de vennootschap kennis heeft genomen van het schadeveroorzakende feit.

Artikel 81

2.45. In tegenstelling tot het in artikel 81f bepaalde zou de jaarrekening, althans bij een vennootschap naar dualistisch model, alleen dan door de algemene vergadering mogen worden vastgesteld wanneer het leidinggevende en het toezichthoudende orgaan daartoe hebben besloten. Daar aandeelhouders in de allereerste plaats geïnteresseerd zijn in een zo hoog mogelijke dividend-uitkering, is het niet ondenkbaar dat, indien hiervoor uitsluitend de algemene vergadering bevoegd zou zijn, onvoldoende rekening wordt gehouden met de noodzaak om reserves op te bouwen. Het bestuursorgaan en het toezichthoudende orgaan moeten daarom, door het vaststellen van de jaarekening, kunnen beslissen hoeveel reserves moeten worden aangelegd om het vermogen en de marktpositie van de vennootschap in stand te houden.

2.46. In artikel 81 zou voorts moeten worden bepaald dat de algemene vergadering de leden van het bestuur ieder jaar decharge verleent. Door het verlenen van decharge hecht de algemene vergadering haar goedkeuring aan het gevoerde ondernemingsbeleid.

2.47. In verband met de aanzienlijke gevolgen die een verplaatsing van de zetel van een SE van de ene naar een andere lid-staat kan hebben voor de medezeggenschapsregeling, gaat het Comité er vanuit dat een dergelijk besluit door de algemene vergadering overeenkomstig artikel 81, h) alleen op initiatief van het leidinggevend en het toezichthoudend orgaan c.q. het bestuursorgaan kan worden genomen.

Artikel 82

2.48. In lid 1 van dit artikel zou gepreciseerd moeten worden dat de algemene vergadering „binnen een en hetzelfde boekjaar” tenminste éénmaal bijeenkomt.

2.49. Volgens het Comité zou ook het toezichthoudende orgaan krachtens lid 2 van dit artikel het recht moeten hebben, de algemene vergadering te allen tijde bijeen te roepen.

Artikel 83

2.50. Om onduidelijkheden en misbruik te voorkomen, zou lid 1 van dit artikel zo moeten worden gewijzigd dat aandeelhouders die een algemene vergadering willen bijeenroepen, daartoe schriftelijk en met opgaaf van doel en motief een verzoek moeten indienen. Ten aanzien van het recht van aandeelhouders met een minderheidsbelang om een algemene vergadering bijeen te roepen, verwijst het Comité naar zijn opmerking over artikel 78.

Artikel 84

2.51. Bij de punt c) van lid 2 van dit artikel opgesomde soorten van algemene vergaderingen is het het Comité niet duidelijk wat onder een „bijzondere” vergadering moet worden verstaan. De Commissie zou dit moeten toelichten.

Artikel 85

2.52. De in lid 2 van dit artikel genoemde termijn van zeven dagen voor verzoeken om toevoeging van onderwerpen aan de agenda is naar het oordeel van het Comité te kort. Gelet op de met de postbestelling gemoeide tijd en ten einde behoorlijk overleg mogelijk te maken, zou deze termijn op tien dagen moeten worden gebracht.

Artikel 86

2.53. Naast de aandeelhouders zouden volgens het Comité ook de leden van het toezichthoudende en het leidinggevende orgaan c.q. van het bestuursorgaan, als ook de controleurs van de jaarrekening het recht moeten krijgen, aan de algemene vergadering deel te nemen. Als leden van organen van de vennootschap of als benoemde controleurs kan hun namelijk niet het recht worden ontzegd, een rechtstreekse indruk op te doen van het verloop van de algemene vergadering.

2.54. Evenmin mag houders van preferente aandelen zonder stemrecht — zoals in lid 2 van dit artikel wordt voorgesteld — het recht worden ontzegd om aan de algemene vergadering deel te nemen. Deze aandeelhouders hebben weliswaar geen stemrecht, maar zijn net als alle andere aandeelhouders medeëigenaar van de vennootschap. Daarom dient de tweede zin van artikel 86 te worden geschrapt.

Artikel 87

2.55. Het Comité ziet niet in waarom in lid 2 van dit artikel de keuze van de vertegenwoordiger van de aandeelhouders beperkt wordt tot „één of meer bepaalde categorieën” van personen, of dit nu in de wetgeving van de staat waar de SE haar zetel heeft of in de statuten wordt bepaald. Iedere aandeelhouder moet de vrijheid hebben om zich door een persoon van zijn vertrouwen te laten vertegenwoordigen. De vertegenwoordiger moet het recht hebben om tijdens de algemene vergadering het woord te voeren m.b.t. op de agenda geplaatste punten.

2.56. Het is onverenigbaar met het beginsel van de anonimiteit van aandelen aan toonder dat er krachtens lid 3 van dit artikel een volmacht aan de vennootschap moet worden voorgelegd. Aandeelhouders die hun naam niet in de openbaarheid willen brengen, worden er daardoor van weerhouden om zich in de algemene vergadering te laten vertegenwoordigen. Daarom zou het, mede om een zo groot mogelijke presentie bij algemene vergaderingen te garanderen, voldoende moeten zijn wanneer de gevolmachtigde de aandelen zelf of een door een notaris of een financiële instelling gewaarmerkt depositobewijs voorlegt.

Artikel 88

2.57. Met betrekking tot de in lid 1, punt e) van dit artikel voorgestelde bepalingen verwijst het Comité naar het feit dat er in de lid-staten uiteenlopende tradities zijn t.a.v. de vertegenwoordiging van aandeelhouders. Voor dit probleem dient een oplossing te worden gevonden die niet beperkt blijft tot de SE.

Artikel 89

2.58. Daar de aandeelhouder volgens de toelichting op dit artikel ook moet kunnen beschikken over „de teksten van contracten die aan de algemene vergadering ter goedkeuring worden voorgelegd”, zou dit in lid 1 van dit artikel uitdrukkelijk moeten worden bepaald.

Artikel 92

2.59. In lid 1 van dit artikel is onduidelijk hoe de stemrechten in het geval van preferente aandelen zonder stemrecht moeten worden berekend. Daarom stelt het Comité de volgende formulering voor: „Het stemrecht van de aandeelhouder is evenredig aan het door zijn aandelen met stemrecht vertegenwoordigde gedeelte van het geplaatste kapitaal.”

2.60. Ten aanzien van het voorgestelde verbod op de uitgifte van aandelen met meervoudig stemrecht verwijst het Comité naar zijn opmerkingen over artikel 52.

Artikel 95

2.61. Aan de in lid 2 van dit artikel neergelegde bepaling dat in de statuten evenwel kan worden voorgeschreven dat het bestuurs- of het leidinggevend orgaan de statuten mag wijzigen nadat de algemene vergadering een daartoe strekkend besluit heeft genomen, bestaat volgens het Comité geen behoefte. Met betrekking tot de in de toelichting op dit artikel bedoelde verhoging van het geplaatste kapitaal en omzetting van converteerbare obligaties zijn reeds bijzondere bepalingen voorgesteld (zie artikel 43, lid 2 en artikel 58, lid 4). In alle overige gevallen dient men zich te houden aan het in lid 1 van onderhavig artikel neergelegde beginsel dat alleen de algemene vergadering het recht heeft om de statuten te wijzigen.

Artikel 97

2.62. De in lid 2 van dit artikel neergelegde bepaling kan ertoe leiden dat een wijziging van de statuten of van de oprichtingsakte al mogelijk is wanneer ten min-

ste 25% van het vertegenwoordigde maatschappelijke kapitaal daarmee instemt. Volgens het Comité zou bij dergelijke, voor de onderneming zo belangrijke fundamentele beslissingen een ruimer percentage moeten worden voorgeschreven.

Artikel 99

2.63. Het Comité acht de in de eerste zin van lid 4 van dit artikel neergelegde termijn van drie jaar voor het bewaren van notulen en „daaraan toegevoegde bescheiden” te kort. Deze termijn dient, ook al in verband met de in artikel 80 geregelde verjaringstermijn, op ten minste vijf jaar te worden gebracht.

2.64. Ten aanzien van de in de tweede zin van lid 4 van dit artikel neergelegde bepaling dat iedere aandeelhouder op verzoek kosteloos een exemplaar van de notulen en van de daartoe gevoegde bescheiden kan ontvangen, is het Comité van oordeel dat ook een alternatief zou moeten worden geboden: de vennootschap zou ook de mogelijkheid moeten krijgen om de dikwijls diverse honderden bladzijden omvattende notulen bij het handelsregister te deponeren. Iedere aandeelhouder zou dan de gelegenheid hebben om de bescheiden bij dit register in te zien.

Artikel 100

2.65. Volgens lid 2 van dit artikel kan niet alleen iedere aandeelhouder, maar iedere andere persoon die „hierbij een gewettigd belang heeft”, een vordering tot nietigverklaring instellen. Dit zou tot gevolg hebben dat ook derden zonder nauwe juridische banden met de vennootschap een aanzienlijke druk op deze vennootschap kunnen uitoefenen; iedereen kan immers wel beweren dat hij „een gewettigd belang” heeft. Het Comité wijst erop dat zich in een aantal lid-staten een ontwikkeling voordoet waarbij dergelijke vorderingen tot nietigverklaring gebruikt worden als chantagemiddel tegenover ondernemingen. Daarom moeten oplossingen worden gevonden om dergelijke oneigenlijke vorderingen tot nietigverklaring te voorkomen. Er zou ten minste moeten worden bepaald dat een vordering tot nietigverklaring van een besluit van de algemene vergadering alleen dan kan worden ingesteld wanneer tijdens de algemene vergadering protest wordt aangetekend tegen opneming in de notulen van een besluit van de algemene vergadering, dan wel wanneer binnen één week bij de vennootschap gereclameerd wordt wegens schending van de voorschriften. Aan de andere kant verkeert de vennootschap gedurende de termijn voor het instellen van vorderingen tegen door de algemene vergadering genomen besluiten (lid 3), in het onzekere over de vraag of zij nu op een dergelijke vordering moet rekenen of niet. Om de door de algemene vergadering genomen besluiten niet pas na onverantwoord lange tijd te kunnen uitvoeren, zou de in lid 3 genoemde termijn tot één maand moeten worden teruggebracht. Ook zou kunnen worden overwogen, de opschortende werking van een vordering tot nietigverklaring op te heffen, maar in dat geval zou de vennootschap verplicht zijn tot schadevergoeding indien de vordering later gegrond blijkt te zijn. De werknemersvertegenwoordigers zouden in ieder geval het recht moeten hebben, een vordering tot nietigverklaring in te stellen; zij zijn immers geen „derden”.

Artikel 114

2.66. Het Comité heeft reeds in zijn advies over het memorandum van de Commissie gesteld dat een aparte regeling voor concerns, met name in verband met de bescherming van minderheidsaandeelhouders, schuldeisers en werknemers, wenselijk zou zijn.

2.67. Overeenkomstig artikel 114 wordt de Europese naamloze vennootschap, wanneer zij een dochteronderneming is of een gecontroleerde vennootschap, gelijkgesteld met een naamloze vennootschap die onder de wetgeving van de lid-staat van de zetel valt. Dit beginsel strookt met de algemeen erkende beginselen van het internationale privaatrecht.

Artikel 115

2.68. Het Comité gaat ervan uit dat dit artikel uitsluitend betrekking heeft op de ontbinding van solvente vennootschappen. De in lid 3 b) voorgeschreven termijn van drie boekjaren lijkt het Comité te lang. Schrapping van de vennootschap uit het handelsregister mag niet plaatsvinden wanneer de bescheiden na een aanmaning van de kant van het register binnen een bepaalde termijn alsnog worden geleverd.

Artikel 120

2.69. Gelet op de in een aantal lid-staten geldende rechtsregels zou volgens het Comité in lid 2 c) van dit artikel ook de overheid gerechtigd moeten zijn, bij de rechter een verzoek in te dienen tot benoeming van vereffenaars.

Artikel 133

2.70. Het Comité acht het beslist noodzakelijk dat zo snel mogelijk een besluit wordt genomen over de door de Commissie voorgestelde belastingrichtlijnen: fiscale behandeling bij fusies en dergelijke operaties, fiscale behandeling van moeder- en dochtervennootschappen, arbitrageprocedures ter voorkoming van dubbele belastingheffing. Het is zaak dat een bevredigende oplossing voor de belastingproblematiek wordt gevonden aangezien van de SE als ondernemingsvorm alleen gebruik zal worden gemaakt indien er geen fiscale belemmeringen zijn.

2.71. Gelet op het geldende belastingrecht in de lid-staten zou alleen al de oprichting van een SE praktisch onmogelijk zijn, aangezien een en ander vaak tot gevolg zou hebben dat de stille reserves moeten worden opgegeven en dat hierop belasting wordt geheven. Door de dubbele belastingheffing op uitkeringen van de dochteronderneming aan de moederonderneming zou ook de grensoverschrijdende samenwerking aanzienlijk worden belemmerd.

2.72. Ook moet een oplossing worden gevonden voor de in dit artikel niet genoemde problemen in verband met de door internationale concerns gehanteerde bedrijfsinterne prijzen alsook de dubbele belasting-

heffing op de winst wanneer tussen de bevoegde belastingdiensten geen overeenkomst is gesloten ter voorkoming van dubbele belastingheffing.

2.73. Het Comité stemt in met de in dit artikel neergelegde regeling voor de toerekening van verliezen van buitenlandse „inrichtingen”, maar wijst er tegelijkertijd op dat alle overige fiscale belemmeringen uit de weg moeten worden geruimd.

2.74. Het Comité herhaalt evenwel hier de door hem in artikel 1.5.1 gemaakte opmerking dat het niet aanvaardbaar zou zijn, de fiscale regeling zo aantrekkelijk te maken dat concurrentievervalsing optreedt ten opzichte van andere ondernemingen dit niet als SE zijn georganiseerd.

3. Opmerkingen over het richtlijnvoorstel tot aanvulling van het SE-statuut met betrekking tot de positie van de werknemers.

3.1. Het Comité heeft er in zijn advies van 24 november 1988 over het memorandum van de Commissie begrip voor getoond dat de Commissie verschillende medezeggenschapsmodellen in het SE-statuut wil opnemen. Gezien de grote verschillen die er thans tussen de medezeggenschapsregelingen van de lid-staten zijn, leek het hem weinig realistisch uit te gaan van één medezeggenschapsmodel dat door alle lid-staten wordt aanvaard. Daarom kan de door de Commissie ingeslagen weg om via het aanbieden van verschillende modellen tot een flexibelere regeling van de medezeggenschap te komen, de acceptatie en dus ook de politieke haalbaarheid doen toenemen.

3.2. Ten aanzien van de diverse aangeboden medezeggenschapsmodellen heeft het Comité gewezen op diverse punten waarvoor bij de definitieve vormgeving van het SE-statuut een oplossing moet worden gevonden:

- de gelijkwaardigheid van de minimumregeling van het recht op medezeggenschap moet gegarandeerd zijn,
- het Comité heeft het van zeer grote betekenis geacht dat de tot stand te brengen nieuwe ondernemingsvorm ook een bruikbare medezeggenschapsregeling bevat,
- het Comité heeft de verwachting uitgesproken dat de Commissie duidelijkheid zal scheppen over de kwestie van de beslissende stem die de aandeelhouders uiteindelijk in de besluitvorming hebben en dat daarbij rekening zal worden gehouden met de besluitvaardigheid van de onderneming en met de rechten van de aandeelhouders,
- de keuze uit de verschillende mogelijke medezeggenschapsmodellen moet worden gemaakt door middel van gesprekken tussen de in de onderneming of in de ondernemingsinstanties (ondernemingsraden, bedrijfscommissies e.d.) vertegenwoordigde vakbonden en de directie van de betrokken onderneming, ten einde ter zake tot overstemming te komen,
- in dat verband moet er rekening mee worden gehouden dat de bestaande nationale medezeggenschapsregelingen uiteenlopende inspraakregelingen kennen, waaraan een reeks criteria (aantal werknemers, rechtsvorm, enz.) ten grondslag liggen.

3.3. Bij Europese naamloze vennootschappen in de Gemeenschap is het zaak dat de raadpleging van de werknemers op het niveau van de vennootschap plaatsvindt, waar immers de strategische besluiten tot stand komen.

3.4. Bij het bespreken van de diverse bepalingen van het richtlijnvoorstel is het Comité tot de conclusie gekomen dat de Commissie zich op bepaalde punten onvoldoende door bovenstaande beginselen heeft laten leiden:

Artikel 1, 2 en 7 (derde alinea)

3.5. In een overeenkomstig artikel 31 van het verordeningvoorstel opgerichte holding-SE moeten de werknemers van de oprichtende vennootschappen door middel van in de richtlijn op te nemen bepalingen in de gelegenheid worden gesteld, aan de verkiezing van de werknemersvertegenwoordigers van de holding-SE deel te nemen.

3.6. Het Comité acht een dergelijke deelname absoluut noodzakelijk, aangezien de beslissingen die worden genomen door de leiding van een overeenkomstig artikel 31 van het verordeningvoorstel opgerichte SE, ook gevolgen kunnen hebben voor de werknemers van de oprichtende vennootschappen.

Artikel 3

3.7. Aangezien de Europese naamloze vennootschap krachtens artikel 61 van het verordeningvoorstel tussen een dualistische en een monistische bestuursstructuur kan kiezen, zou het aantal mogelijke medezeggenschapsmodellen — vooral bij het zogenaamde „Duitse model” overeenkomstig artikel 4 — nog toenemen. Dit zou de uniformiteit van de SE-statuut nog verder schaden, zelfs voor vennootschappen die hun zetel in dezelfde lid-staat hebben. Bovendien maakt het ten aanzien van de gelijkwaardigheid van de medezeggenschapsmodellen verschil of de werknemersvertegenwoordiging in het bestuurs- dan wel in het toezichthoudend orgaan haar beslag krijgt.

3.8. Met betrekking tot de in lid 1 van artikel 3 bedoelde overeenkomst tussen het bestuurs- of het leidinggevend orgaan van de oprichtende vennootschappen en degene die overeenkomstig de wet of het gebruik van de lid-staten de werknemers van deze vennootschappen vertegenwoordigen, zou in het richtlijnvoorstel gepreciseerd moeten worden dat de onderhandelingen tot doel moeten hebben, een overeenkomst over het te kiezen medezeggenschapsmodel tot stand te brengen.

3.9. Het Comité gaat ervan uit dat lid 2 van artikel 3 van het richtlijnvoorstel en artikel 136 van het verordeningvoorstel er voldoende juridische garanties voor bieden dat geen SE's kunnen worden opgericht in lid-staten die de richtlijn nog niet in nationaal recht hebben omgezet.

Artikel 4

3.10. In artikel 4 ontbreekt een regeling m.b.t. de kwestie van de beslissende stem wanneer het toezichthoudend of het bestuursorgaan paritair is samengesteld. Het Comité heeft reeds in zijn advies over het memorandum van de Commissie de verwachting uitgesproken

dat hieromtrent duidelijkheid zou worden geschapen en dat daarbij rekening zou worden gehouden met de noodzakelijke besluitvaardigheid van de onderneming en met de rechten van de aandeelhouders. Wordt deze kwestie niet geregeld, dan is er maar weinig kans dat het bedrijfsleven zal instemmen met de Europese naamloze vennootschap.

3.11. De Commissie heeft evenmin rekening gehouden met de opmerking van het Comité dat een algemene verwijzing naar het „Duitse stelsel” tot rechtsonzekerheid leidt. De mode van de medezeggenschap krachtens dit stelsel is afhankelijk van bepaalde criteria, o.m. het aantal werknemers en de ondernemingsvorm.

Artikel 5

3.12. Daar volgens het in dit artikel geregelde medezeggenschapsmodel voor de in lid 1 van artikel 72 van het verordeningvoorstel bedoelde besluiten van het leidinggevend of het bestuursorgaan geen instemming vereist is van het „afzonderlijke” orgaan voor de werknemersvertegenwoordiging, zou, met het oog op de te verwezenlijken gelijkwaardigheid van de verschillende modellen, moeten worden voorgeschreven dat de in lid 2 c) van dit artikel bedoelde informatie- en consultatieplicht moet worden nagekomen alvorens het desbetreffende besluit mag worden genomen. Met suggesties of bezwaren van de kant van de werknemers die weliswaar voor de tenuitvoerlegging, maar pas na de besluitvorming naar voren zijn gebracht, kan immers geen rekening meer worden gehouden. Bij de vertaling van de richtlijn in nationaal recht moet worden gegarandeerd dat de informatie op een zodanig tijdstip voor de besluitvorming wordt verstrekt dat de directie bij het nemen van het uiteindelijke besluit ook eventuele bezwaren van de kant van de werknemersvertegenwoordiging in haar overwegingen kan meenemen.

3.13. De in lid 2 a) en b) van artikel 5 gedefinieerde informatie- en verslaggevingsplicht strookt — althans in bepaalde talen — niet met de overeenkomstige bepalingen in lid 1 en lid 2 van artikel 64 en in lid 1 en lid 2 van artikel 67 van het verordeningvoorstel. Terwijl volgens lid 2 a) van artikel 5 van het richtlijnvoorstel informatie moet worden verstrekt over „de zaken van de vennootschap” en over „de verwachte ontwikkeling”, moet krachtens lid 1 van artikel 64 en lid 1 van artikel 67 informatie worden verstrekt over „het gevoerde beheer en de gang van zaken van de vennootschap” en over „haar positie en verwachte ontwikkeling”. Volgens lid 2 b) van artikel 5 van het richtlijnvoorstel heeft het orgaan dat de werknemers vertegenwoordigt, het recht „voor zover zulks voor de uitoefening van zijn functie noodzakelijk is, (...) een verslag over bepaalde aangelegenheden van de vennootschap of de verstrekking van inlichtingen of overlegging van bescheiden te verlangen”; volgens lid 2 van artikel 64 en lid 2 van artikel 67 van het verordeningvoorstel is het echter zo dat de voorzitter van het toezichthoudende of het bestuursorgaan „onverwijld in kennis (wordt gesteld) van alle belangrijke aangelegenheden, met inbegrip van alle gebeurtenissen die zich in de vennootschap en in de door haar gecontroleerde ondernemingen hebben voorgedaan en waardoor de positie van de SE in belangrijke mate kan worden beïnvloed.” De Commissie wordt verzocht, deze verschillend luidende bepalingen met elkaar in overeenstemming te brengen.

3.14. Voor het functioneren van de diverse medezeggenschapsmodellen in de praktijk is het volgens het Comité van fundamenteel belang dat voor de in lid 3 van artikel 5 bedoelde geheimhoudingsplicht met betrekking tot verstrekte informatie en bescheiden een voor alle partijen bevredigende oplossing wordt gevonden. In dit verband verwijst het Comité naar zijn opmerkingen over lid 5 van artikel 6.

Artikel 6

3.15. Het Comité is in principe ingenomen met het in dit artikel geregelde derde medezeggenschapsmodel. Door het flexibele karakter van dit model — de medezeggenschap wordt bij wege van een overeenkomst tussen de collectieve arbeidsovereenkomst (C.A.O.) partners geregeld —, kan met de bestaande medezeggenschapsregelingen in een aantal lid-staten naar behoren rekening worden gehouden. In zijn advies van 24 november 1988 over het memorandum van de Commissie heeft het Comité zich op het standpunt gesteld dat deze mogelijkheid, gelet op de noodzakelijke gelijkwaardigheid, geïnspireerd moet zijn op de inhoud van de andere modellen. Naar het oordeel van het Comité kan deze gelijkwaardigheid alleen dan een feit worden wanneer gegarandeerd is dat er een uniforme minimumregeling is voor de informatie- en consultatieplicht. Dat het Comité in dit verband twijfels heeft over deze gelijkwaardigheid, komt vooral door het uiteenlopende karakter van de theoretisch denkbare modellen en door de onduidelijkheid van het „standaardmodel” waarin lid 8 van artikel 6 voorziet voor het geval geen overeenkomst tussen de partijen wordt bereikt.

3.16. Wanneer de nationale wetgever bij het vertalen van de richtlijn in nationaal recht besluit, het recht op medezeggenschap bij de wet te regelen, door het eerste en het tweede model of één van de twee modellen aan te bieden, dan is er geen plaats meer voor afwijkende afspraken. Worden alle drie modellen aangeboden, dan zou het volgens het Comité niet geoorloofd mogen zijn dat de partijen zich via een afspraak onttrekken aan de medezeggenschapsregeling.

3.17. Indien specifieke vertegenwoordigers in de oprichtende vennootschappen belast zijn met de belangenbehartiging van de werknemers, dan zouden alleen deze het recht mogen hebben, een overeenkomst betreffende de medezeggenschapsregeling te sluiten met de bestuurs- of de leidinggevende organen van de oprichtende vennootschappen. Het in lid 1 van artikel 6 toegestane alternatief, waarbij een overeenkomst met alle werknemers van de oprichtende vennootschappen wordt gesloten, zou beperkt moeten worden tot die enkele gevallen — b.v. bij kleine vennootschappen met een gering aantal werknemers — waarbij er geen werknemersvertegenwoordigers zijn.

3.18. In lid 2 a) van artikel 6 zou gepreciseerd moeten worden dat de aan de werknemers te verstrekken informatie betrekking heeft op de in de artikelen 64 en 67 van het verordeningvoorstel bedoelde gebieden.

3.19. Ten aanzien van de in lid 2 b van artikel 6 voorgeschreven informatie en consultatie van de werknemers over de in artikel 72 van het verordeningvoorstel bedoelde besluiten verwijst het Comité naar zijn opmerkingen over artikel 5, waarin het het nodig achtte dat er nadere bepalingen komen betreffende het moment waarop de informatie en consultatie dient plaats te vinden en de gevolgen die zulks kan hebben.

3.20. Overeenkomstig lid 3 van artikel 6 mag het orgaan dat de werknemers vertegenwoordigt, van het bestuurs- of het leidinggevend orgaan „de voor de uitoefening van zijn functie noodzakelijke inlichtingen” verlangen. De omvang van deze informatieplicht van de kant van de bedrijfsdirectie is daarmee niet erg duidelijk omschreven. Het Comité acht een preciezere definitie noodzakelijk om frequente meningsverschillen te voorkomen. Overigens meent het Comité dat met de te kiezen formulering („noodzakelijke inlichtingen”) naar een beperking moet worden gestreefd, zodat niet ieder denkbare inlichting behoeft te worden verstrekt.

3.21. Het Comité neemt er nota van dat de in lid 5 van artikel 6 neergelegde bepaling opgenomen is om rekening te houden met de juridische situatie in een aantal lid-staten. De grondgedachte is hier dat bij overeenkomst kan worden bepaald dat het bestuurs- of het leidinggevend orgaan mag weigeren inlichtingen te verstrekken waarvan de verbreiding de belangen van de SE ernstig zou kunnen schaden of haar projecten zou kunnen doen mislukken; deze bepaling komt overeen met de in lid 3 van artikel 90 van het verordeningvoorstel neergelegde bepaling op grond waarvan geweigerd kan worden, aandeelhouders bepaalde inlichtingen te verstrekken. De werknemers behoeven er overigens niet aan mee te werken dat in de overeenkomst een bepaling wordt neergelegd op basis waarvan het verstrekken van bepaalde informatie mag worden geweigerd. Het in dit lid bepaalde mag echter niet tot gevolg hebben dat de werknemersvertegenwoordigers informatie wordt onthouden die hun behoort te worden verstrekt. Zij moeten daarom de mogelijkheid hebben, niet gehoorde verzoeken om informatie door de rechter of door een onafhankelijke bemiddelaar te laten onderzoeken.

3.22. Het kan voor beide onderhandelingspartijen nodig zijn, ook deskundigen in te schakelen om een goed zicht te krijgen op de consequenties van de te sluiten overeenkomst. Naar het oordeel van het Comité zou de in lid 6 van artikel 6 genoemde mogelijkheid beperkt moeten blijven tot het in ieder specifiek geval strikt noodzakelijke.

3.23. Ten aanzien van lid 7 van artikel 6 wijst het Comité op het probleem dat de conform lid 1 overeengekomen medezeggenschapsregeling tot stand komt tussen de oprichtende vennootschappen en hun werknemersvertegenwoordigers. Bij overeenkomsten met een lange looptijd kan niet altijd verwacht worden dat de werknemers of de directie van de SE met de oorspronkelijke overeenkomst zullen instemmen indien zij niet betrokken waren bij de totstandkoming ervan. In die situatie zouden zij dan voorwaarden moeten aanvaarden die niet met hun belangen stroken.

3.24. Ten aanzien van het in lid 8 bedoelde „standaardmodel” voor gevallen waarin geen overeen-

stemming is bereikt over een medezeggenschapsregeling, kan het tegen de achtergrond van de medezeggenschapswetgeving van bepaalde lid-staten twijfelachtig zijn, welk model „aan het meest vooruitstrevende nationale gebruik” beantwoordt. Blijft een dergelijke model achter bij de in artikel 6 neergelegde minimumvereisten, dan zou de betrokken lid-staat verplicht moeten worden om deze minimumvereisten bij de vertaling van de richtlijn in nationaal recht langs wettelijke weg te garanderen.

Artikel 7

3.25. Het Comité is het met de Commissie eens dat het tegen de achtergrond van de uiteenlopende rechtssituaties in de lid-staten niet mogelijk is, in het kader van deze richtlijn een volledige wet met betrekking tot de verkiezing van werknemersvertegenwoordigers voor te schrijven. Maar een aantal beginselen, zoals het recht op geheime stemming, bescherming van minderheden en vrijheid van meningsuiting, moeten toch wel worden vermeld.

3.26. Het Comité is het daarom met de Commissie eens dat de verkiezing overeenkomstig door de rechtsregels of het gebruik van de lid-staten vastgestelde modaliteiten dient plaats te vinden.

3.27. Bovendien zou moeten worden bepaald dat de bestuurs- of de leidinggevende organen en de werknemersvertegenwoordigers afspraken kunnen maken over de verkiezingsprocedure indien er in de betrokken lid-staat geen voorschriften bestaan met betrekking tot dergelijke verkiezingen.

3.28. Overeenkomstig het richtlijnvoorstel van de Commissie hebben werknemers van zelfstandige dochterondernemingen niet het recht om aan de verkiezing van de werknemersvertegenwoordigers van de SE deel te nemen. Het Comité verwijst in dit verband naar zijn opmerkingen in paragraaf 3.5 en 3.6. Het wijst er echter op dat het zulks wel noodzakelijk acht, aangezien door de directie van een controlerende SE genomen beslissingen ook gevolgen kunnen hebben voor de werknemers van de afhankelijke ondernemingen.

3.29. In het richtlijnvoorstel zou moeten worden bepaald, overeenkomstig welk nationaal recht de verkiezing dient plaats te vinden wanneer het gaat om een SE die verscheidene onzelfstandige vestigingen heeft in verschillende lid-staten.

Artikel 9

3.30. Het Comité is het eens met het streven van de Commissie, ervoor te zorgen dat de werknemersvertegenwoordigers over de voor een behoorlijke uitvoering van hun taken benodigde financiële en materiële middelen kunnen beschikken. Zonder deze middelen zouden de werknemers hun rechten in de praktijk nauwelijks kunnen uitoefenen.

3.31. Uit de formulering van artikel 9 kan nauwelijks worden opgemaakt hoeveel middelen ter beschikking moeten worden gesteld. De lid-staten kunnen uiteraard bij de vertaling van de richtlijn in nationaal recht nadere bepalingen vastleggen en voor de werknemers de moge-

lijkheid invoeren om via de rechter gedaan te krijgen dat aan ongewenste situaties een einde komt. Om een zekere vergelijkbaarheid te garanderen, lijkt het het Comité echter raadzaam om bij de omzetting van de richtlijn een aantal basiselementen voor het bepalen van de noodzakelijke middelen vast te leggen en zich daarbij op beproefde usances in de lid-staten te baseren. Dergelijke basiselementen lijken alleen al noodzakelijk omdat niet duidelijk is wat de gevolgen zijn wanneer het in lid 2 van artikel 9 genoemde overleg met de vertegenwoordigers van de werknemers op niets uitloopt.

Artikel 10

3.32. In zijn advies over het memorandum had het Comité reeds kennis genomen van het voornemen van de Commissie, de medezeggenschap op bedrijfsniveau niet direct in het SE-statuut te regelen, zodat op dergelijke bedrijfsvestigingen de nationale regelgeving met betrekking tot de ondernemingsraad en het overige arbeidsrecht volledig van toepassing zijn. Anders zou vanwege de ingewikkelde problematiek niet op korte termijn een SE-statuut tot stand kunnen worden gebracht. Het Comité was het echter ook met de Commissie eens dat de werknemers in een Europese naamloze vennootschap voldoende moeten worden voorgelicht.

3.33. Het Comité verwacht dat de Commissie voorstellen op dit gebied zal indienen; in dat verband moet

dan tevens duidelijkheid worden geschapen omtrent de status van dergelijke werknemersvertegenwoordigers.

Artikel 12

3.34. Gezien de complexiteit van de te regelen materie en de gevolgen ervan voor het sociaal beleid van de lid-staten acht het Comité de in lid 1 van dit artikel genoemde termijn weinig realistisch. Als zulk nodig blijkt, zal deze termijn voldoende moeten worden verlengd.

3.35. Aanvullende opmerkingen

Het is nog onduidelijk hoe de Commissie ervoor wil zorgen dat de partijen de tussen hen gesloten overeenkomsten ook naleven. In dat verband moet er ook rekening mee worden gehouden dat overeenkomsten over het te kiezen model (lid 1 van artikel 3) of over het CAO-model (lid 1 van artikel 6) gesloten worden tussen de bestuurs- of de leidinggevende organen van de oprichtende vennootschappen en de werknemers van deze vennootschappen, en dat deze overeenkomsten ook voor de bestuurs- en de leidinggevende organen van de latere SE en haar werknemersvertegenwoordigers bindend zal zijn. Daarom moeten er regels komen waarmee bereikt kan worden dat de aangegane verplichtingen ook worden nageleefd.

Gedaan te Brussel, 28 maart 1990.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

BIJLAGE 1

bij het advies van het Economisch en Sociaal Comité

Uitslag van de stemming over het advies in zijn geheel

De volgende aanwezige of vertegenwoordigde leden hebben voor het advies gestemd :

De dames en heren : Amato, Arets, Bazianas, Bento Gonçalves, Berger, Berns, Berton, Black, Bleser, Boddy, Boisseree, Bordes-Pages, Bos, Broicher, Cal, Carroll, Cavazzuti, Ceballo Herrero, Christie, Colombo, Cortois, Van Dam, Dassis, Von Der Decken, Della Croce, De Tavernier, Dodd, Donck, Araujo Dos Santos, Drilleaud, Van Eekert, Elstner, Etty, Eulen, Flum, Forgas I Cabrera, Frandi, Freeman, Gayetot, Geuenich, Giacomelli, Gomez Martinez, Haas, Hagen, Hancock, Hörsken, Houthuys, Hovgaard Jakobsen, Jenkins, Kazazis, Kirchfeld, Kitsios, De Knegt, Kröger, Laca Martin, Landaburu De Silva, Lappas, Larsen, Laur, Liverani, Lustenhouwer, Maddocks, Margot, Marvier, Mayayo Bello, Mercier, Meyer-Horn, Morales, Morselli, Muller, Muñoz Guardado, Murphy, Nielsen B., Nielsen P., Nierhaus, Nieuwenhuize, Noordwal, Pardon, Petersen, Petropoulos, Polyzos, Proumens, Quevedo Rojo, Raftopoulos, Ramackers, Santillan Cabeza, Schmitz, Schnieders, Schoepges, Schweitzer, Silva, Smith L., Speirs, Staedelin, Strauss, Tukker, Vallejo Calderon, Vandenbroucke, Vassilaras, Velasco Mancebo, Vercellino, Vlassopoulos, Waldack, Wick, Zufiaur Narvaiza

De volgende aanwezige of vertegenwoordigde leden hebben tegen het advies gestemd :

De dames en heren : Asparicio Bravo, Aspinall, Bagliano, Corell Ayora, Droulin, Fresi, Gardner, Germozzi, Green, Kaaris, Machado Von Tschusi, Mainetti, Neto Da Silva, De Normann, Panero Florez, Pelletier Ch., Pelletier R., Perrin-Pelletier, Schade-Poulsen, Storie-Pugh, Tamlin, Telles, Tesoro Oliver, Termes Carrero, Whitworth

De volgende aanwezige of vertegenwoordigde leden hebben zich van stemming onthouden :

De dames en heren : Arena, Beale, Beltrami, Campbell, Ceyrac, Collas, Conde, Coyle, Decaillon, Drago, Flather, Garcia Morales, Kenna, Löw, Moreland, Pearson, Rangoni-Machiavelli, Ribiere, Robinson, Rolão Gonçalves, Roseingrave, Tixier, Vidal, Wagner

Advies over de uitbreiding van het gebruik van landbouw- en bosbouwprodukten in de non-food-sector en de energiesector: door onderzoek en technologische innovatie geboden vooruitzichten

(90/C 124/13)

Het Economisch en Sociaal Comité heeft op 28 april 1988 besloten, overeenkomstig artikel 20, vierde alinea, van het Reglement van Orde een advies op te stellen over de uitbreiding van het gebruik van landbouw- en bosbouwprodukten in de non-food-sector en de energiesector: door onderzoek en technologische innovatie geboden vooruitzichten.

Het Sub-Comité „Onderzoek en technologie/Grondstoffen uit land- en bosbouw”, dat met de voorbereiding van de werkzaamheden van het Comité was belast, heeft zijn advies op 23 februari 1990 opgesteld. Rapporteur was de heer De Tavernier, co-rapporteur de heer Boddy.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 275e zitting (vergadering van 29 maart 1990) het volgende advies uitgebracht, dat met vrijwel algemene stemmen (1 stem tegen) werd goedgekeurd.

WOORD VOORAF

In februari 1988 heeft de Europese Raad de Commissie verzocht na te gaan wat de mogelijkheden zijn om in de non-food sector meer gebruik te maken van uit de landbouw afkomstige grondstoffen, en voorstellen m.b.t. dit onderwerp uit te werken.

In dit kader heeft het Economisch en Sociaal Comité zich d.m.v. het onderhavige advies ten doel gesteld, bij te dragen tot het afbakenen van de mogelijkheden op dit terrein. Daartoe wordt geprobeerd de huidige situatie door te lichten en worden vervolgens de reële mogelijkheden en daarvoor te vervullen voorwaarden verkend.

Met het oog hierop heeft het Comité o.m. twee hoorzittingen georganiseerd waaraan de rechtstreeks betrokken kringen, met name industrie, landbouw en bosbouw en vertegenwoordigers van werknemers- en werkgeversorganisaties, op 19 januari en 26/27 juni 1989 hebben deelgenomen.

Het eerste deel van het advies bevat een aantal algemene opmerkingen over de redenen waarom meer gebruik van grondstoffen uit land- en bosbouw in de non-food-sector en in de energiesector zou moeten worden gemaakt, en tevens wordt hierin een schets van de algemene vooruitzichten weergegeven. In het tweede deel worden vervolgens specifieke sectoren onder de loep genomen: koolhydraten, oliën en vetten, bio-energie en bosbouwprodukten. Tenslotte spreekt het Comité een aantal aanbevelingen uit m.b.t. de door onderzoek en technologische innovatie geboden vooruitzichten.

DEEL I: ALGEMENE OPMERKINGEN

1. Redenen voor een groter gebruik van grondstoffen uit land- en bosbouw in de non-food-sector en de energiesector

1.1. Het Comité is van mening dat er in de eerste plaats naar wordt gestreefd, de gevolgen van de recente hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB), die met name ten doel had een einde te maken aan de overproductie en/of de kosten voor de begroting te verminderen, op te vangen en weg te werken. Deze hervorming omvat behalve een restrictief prijsbeleid, m.n. voor granen, ook produktiebeperkingen („stabilisatiemechanismen”) en de tenuitvoerlegging van een braakleggingsprogramma.

1.1.1. Volgens de Commissie blijkt uit onderzoek naar de omvang van het overschotareaal dat er in de Gemeenschap van Twaalf 11 à 13 miljoen ha van het voor voedselproductie gebruikte landbouwareaal, d.w.z. ca. 10% van het landbouwooppervlak van de Gemeenschap, braak gelegd zou moeten worden om het evenwicht tussen vraag en aanbod te kunnen herstellen.

1.1.2. Sociale, regionale, culturele en milieu-effecten waarmee bepaalde categorieën landbouwers en in het algemeen het platteland als gevolg hiervan zullen worden geconfronteerd, komen in het onderhavig advies niet aan de orde. Ten aanzien hiervan verwijst het Comité m.n. naar het advies over „De toekomst van het platteland”, dat het op 27 september 1989⁽¹⁾ heeft goedgekeurd, en naar maatregelen die het voor de ontwikkeling van het platteland voorstelt.

1.1.3. Het Comité denkt dat de hervorming van het GLB de Europese landbouw ook nieuwe perspectieven zal bieden. Bosbouw, biomassa en bepaalde gewassen als vlas, hennep, katoen, sierplanten, aromatische en medicinale planten en andere „alternatieve” gewassen, kunnen wellicht een belangrijkere rol gaan spelen in de

Europese landbouw en voor nieuwe afzetmogelijkheden zorgen.

1.1.4. Aan de invoering van zgn. alternatieve gewassen dient evenwel een aanzienlijke mate van onderzoek en ontwikkeling (O & O) vooraf te gaan, met name wat selectie en teeltomstandigheden betreft.

1.1.5. Naast de algemene hervorming van het GLB moeten ook de nieuwe, door de Raad op 25 maart 1986 goedgekeurde verordeningen „zetmeel” en „suiker” worden genoemd, die de Europese non-food-industrie in staat stellen deze landbouwprodukten tegen meer concurrerende prijzen te kopen⁽²⁾.

1.2. In de tweede plaats stelt het Comité vast dat er behoefte is aan strategische diversifiëring en rationeler gebruik van de in de Gemeenschap beschikbare grondstoffen.

1.2.1. Bepaalde grondstoffen, b.v. sommige fossiele brandstoffen, kunnen op middellange termijn uitgeput raken. Daarom worden er beleidsmaatregelen genomen die tot spaarzamer en doelmatiger gebruik van deze grondstoffen leiden en het gebruik van hernieuwbare grondstoffen stimuleren.

1.2.2. Wat de energie-sector betreft, sluit een dergelijke ontwikkeling tevens aan bij het streven van de Gemeenschap om haar energievoorziening te diversifiëren en in grotere mate veilig te stellen.

1.3. Naast overwegingen van economische en sociale aard moet tenslotte ook rekening worden gehouden met milieu-aspecten, ook al is op dit terrein voorzichtigheid geboden. Deze spelen nl. een steeds belangrijke rol in de agrarische en industriële ontwikkeling en hebben zowel betrekking op het natuurlijk evenwicht — bescherming van de ozonlaag, vermindering van het CO₂-gehalte in de atmosfeer, enz. — als op bepaalde specifieke of regionaal voorkomende verschijnselen, zoals m.n. vervuiling van lucht of rivieren, zure regen, bodemerrosie, woestijnvorming, en bescherming van bepaalde natuurgebieden.

1.3.1. In artikel 130 R van het Verdrag wordt aldus bepaald dat de eisen ter zake van milieubescherming een bestanddeel van de andere takken van Gemeenschapsbeleid vormen.

1.3.2. In dit verband kunnen een grotere produktie en meer gebruik van hernieuwbare plantaardige grondstoffen⁽³⁾ in de industrie- en energiesector worden beschouwd als een factor die een milieuvriendelijkere ontwikkeling van de industrie ten goede komt en tegelijkertijd in veel gebieden van de Gemeenschap het landbouwbedrijf — dat essentieel is voor het behoud van het milieu-evenwicht — in stand houdt.

1.3.3. Het Comité waarschuwt echter tegen de ontwikkeling van landbouwmethodes die schadelijk zijn

⁽²⁾ PB nr. L 94 van 9. 4. 1986.

⁽³⁾ Het begrip „hernieuwbare plantaardige grondstoffen” omvat zeer veel verschillende vormen van gebruik van organisch materiaal van plantaardige oorsprong uit landbouw en bosbouw; ook de produktie van algen valt hieronder.

⁽¹⁾ PB nr. C 298 van 27. 11. 1989, blz. 32.

voor het plattelandsmilieu en die de landbouwstructuur ontwrichten en het milieu aantasten.

2. Algemene vooruitzichten

2.1. Het Comité is actief op zoek gegaan naar mogelijkheden die voor de periode tot 2000-2010 de beste vooruitzichten bieden wat het gebruik van grondstoffen uit land- en bosbouw in de industriële non-food-sector en de energiesector betreft, waarbij overeenkomstig het gestelde doel vooral aandacht is besteed aan de behoeften op het gebied van onderzoek en technologische ontwikkeling.

2.2. Wat het niveau van de prijzen betreft, wordt in dit advies van de volgende hypothese uitgegaan:

- een matig stijgende tendens bij de in ecu uitgedrukte olieprijs,
- een stijgende tendens bij de kosten van energie uit de Europese kolen- en kernenergiesector (veiligheidsaspecten, kosten van ontmanteling van verouderde installaties, milieubescherming),
- een dalende tendens bij de reële prijs van granen en suiker in de Gemeenschap.

2.3. Het Comité erkent dat er m.n. op communautair niveau reeds veel O & O heeft plaatsgevonden om naar diversifiëring van het gebruik van grondstoffen uit land- en bosbouw toe te werken, en het zou gaarne zien dat deze activiteiten nog worden uitgebreid.

2.4. Er bestaan — soms al sinds meerdere jaren — verschillende communautaire programma's die aanzienlijke resultaten hebben opgeleverd, en er worden nieuwe initiatieven verwacht. O.m. kunnen worden genoemd het BRIDGE-programma⁽¹⁾, het ECLAIR-programma⁽²⁾, het programma voor landbouwonderzoek⁽³⁾, het JOULE-programma⁽⁴⁾, het demonstratieprogramma op het gebied van energie⁽⁵⁾ en het THERMIE-programma⁽⁶⁾.

2.5. Er kon geen volledig overzicht worden opgesteld van het Europese onderzoek naar de ontwikkeling van het industrieel gebruik van landbouw- en bosbouwprodukten in de non-food-sector en de energiesector. Toch heeft het Comité vastgesteld dat aan deze veelheid van — ook nationale — initiatieven geen echte strategie ten gronslag ligt, dat deze zelfs geheel ontbreekt, en dat er geen sprake is van duidelijk omlijnde doelstellingen op basis waarvan onderzoeksprioriteiten worden vastgesteld en de financiering van de activiteiten wordt uitgewerkt.

2.6. De onderzoeksactiviteiten blijven dus te versnipperd, zodat er geen „kristische massa” tot stand komt, en zij zijn bovendien te weinig op industriële of commerciële toepassingen gericht.

2.7. In het verleden heeft het Comité herhaaldelijk zijn bezorgdheid uitgesproken over het gebrek aan coördinatie en concentratie m.b.t. aanverwante communautaire onderzoeksactiviteiten en t.a.v. nauw samenhangende communautaire en nationale onderzoeksprogramma's, evenals over de versnippering van het onderzoek, de verspilling en het slechte gebruik van financiële middelen die hieruit kunnen voortvloeien.

2.8. Zo heeft het Comité in zijn advies over het ECLAIR-programma⁽⁷⁾ gewezen op de ontoereikende samenhang en coördinatie tussen verwante programma's en op het „reële gevaar voor administratieve en financiële wildgroei”.

2.9. Wanneer bepaalde sectoren afzonderlijk worden bekeken, blijkt de toenemende integratie van landbouwkundig onderzoek enerzijds en industrieel onderzoek anderzijds een positieve ontwikkeling, die in het kader van de Europese onderzoeksprogramma's trouwens nog eens wordt bevorderd, maar die nog sterker gestimuleerd zou moeten worden. De complexiteit van het onderzoek, de vele bijeen te brengen know-how en de hoge kosten pleiten voor een dergelijke integratie.

2.10. Kenmerkend voor de huidige situatie is evenwel dat technologisch O & O, m.n. op het gebied van biotechnologie, in de handen van enkele grote industriële ondernemingen geconcentreerd is. De landbouwproducenten en hun organisaties, met name de landbouwcoöperaties, zullen in sterke mate moeten deelnemen aan de onderzoeks- en moderniseringsactiviteiten in de betrokken sectoren, wil men deze situatie verhelpen en een al te grote afhankelijkheid t.o.v. andere sectoren voorkomen. Volgens het Comité kunnen de onderzoekscentra in de lid-staten overigens een belangrijke rol vervullen waar het gaat om een geleidelijk grotere inbreng van de landbouw.

2.11. Tegelijk moet meer worden gedaan om de onderzoeksresultaten in praktijk te brengen en in de landbouwsector en onder de eindverbruikers te verspreiden.

2.12. Ook mag niet worden vergeten dat het bij meer specifiek landbouwonderzoek (b.v. de selectie van nieuwe plantevariëteiten) moeilijk en vaak zelfs onmogelijk is, tegelijkertijd met de eisen van de levensmiddelenindustrie — verreweg de grootste industriële afnemer van de landbouw — en van de non-food-industrie (met begrip van de energiesector) rekening te houden.

2.13. Gezien de ontwikkeling van het onderzoek op het gebied van energetische landbouwgrondstoffen en in de aardoliesector — men denke b.v. aan aan de loodvrije benzine toe te voegen zuurstofverbindingen:

⁽¹⁾ PB nr. L 360 van 9. 12. 1989, blz. 32.

⁽²⁾ PB nr. L 60 van 3. 3. 1989, blz. 48.

⁽³⁾ PB nr. C 164 van 13. 6. 1989 (nog niet goedgekeurd).

⁽⁴⁾ PB nr. L 98 van 11. 4. 1989, blz. 13.

⁽⁵⁾ PB nr. L 350 van 27. 12. 1985, blz. 25.

⁽⁶⁾ PB nr. C 101 van 22. 4. 1989 (nog niet goedgekeurd).

⁽⁷⁾ PB nr. C 134 van 24. 5. 1988, blz. 15.

ETBE tegenover MTBE⁽¹⁾; het onderzoek naar niet-vervuilende of biologische afbreekbare stoffen op basis van zowel fossiele als agrarische grondstoffen — is het wenselijk dat de betrokken sectoren, met name de landbouw en de aardolie-industrie, met elkaar overleg plegen teneinde inzicht te krijgen in de huidige stand van zaken, de behoeften, de mogelijkheden aan beide zijden, de eventuele wisselwerking en de samenwerkingsmogelijkheden. Op deze manier zouden landbouw en industrie ertoe kunnen komen hun onderzoeks- en investeringsbeleid beter te coördineren. Ook zou er op basis van overwegingen m.b.t. sociaal-economische, milieu- en regionale aspecten een bepaalde taakverdeling tussen de verschillende betrokken sectoren kunnen plaatsvinden. De Gemeenschap kan bij dergelijke activiteiten een belangrijke, zij het slechts ondersteunende, rol spelen.

2.14. De landbouw en bosbouw in de Gemeenschap zijn in veel sterkere mate dan de industrie- of energiesector verdeeld, welhaast versnipperd, over miljoenen bedrijven, waarvan vele zijn gevestigd in regio's die op het gebied van economische en sociale ontwikkeling met grote problemen te kampen hebben. Om te voorzien in de behoeften van de industrieën die landbouwgrondstoffen tot non-food-produkten verwerken, moet deze versnippering worden opgevangen d.m.v. samenwerkingsovereenkomsten — met name d.m.v. associatie — of via adequate overeenkomsten voor de korte, middellange of lange termijn tussen landbouw- en industriebedrijven. Alleen op deze manier kan de vereiste hoeveelheid grondstoffen die voor verwerking op grote schaal nodig is, tegen concurrerende voorwaarden worden verkregen en is een permanente voorziening van de be- en verwerkende industrie gewaarborgd. Het Comité is van mening dat de desbetreffende communautaire onderzoeksprogramma's in dit opzicht evenzeer een katalysatorfunctie kunnen vervullen als overeenkomsten. De Commissie dient dergelijke initiatieven in ieder geval aan te moedigen en dient echte samenwerking en coördinatie tussen de betrokken land- en bosbouw-, industrie- en energiesector te stimuleren.

2.15. De sociale politiek alsmede het regionaal en het landbouwbeleid van de Gemeenschap kunnen — vooral in het kader van het geplande beleid inzake plattelandsvernieuwing — eveneens corrigerend werken.

2.16. Zonder dergelijke corrigerende factoren zullen veel agrarische probleemgebieden van meet af aan verliezende partij zijn in de te verwachten technologische en economische concurrentieslag tussen de (al dan niet communautaire) sterke landbouwgebieden en de verwerkende industrie. Dit zou indruisen tegen artikel 130 A van het Verdrag, waarin het volgende wordt gesteld: „Ten einde de harmonische ontwikkeling van de Gemeenschap in haar geheel te bevorderen, ontwikkelt en vervolgt deze haar activiteiten gericht op de versterking

van de economische en sociale samenhang”, en „De Gemeenschap richt zich er in het bijzonder op, het verschil tussen de onderscheiden regio's en de achterstand van de minst begunstigde regio's te verkleinen”.

2.17. Het Comité wijst er bovendien op dat verscheidene parameters die voor de onderhavige technologische of economische equaties worden gebruikt, niet zozeer door de Europese, als wel door de wereldmarkt worden bepaald. De multinationale ondernemingen die op het gebied van industrie of energie actief zijn, zullen ongetwijfeld voor een mondiale visie kiezen: beschikbaarheid en prijzen van landbouwgrondstoffen, comparatieve voordelen op korte, middellange en lange termijn. De bedrijven in de lid-staten van de Gemeenschap en de nationale en communautaire overheden zullen hun eigen kansen en sterke punten moeten ontdekken of scheppen. Hierbij dient de Gemeenschap d.m.v. een adequaat beleid steun en stimulansen te bieden.

2.18. Overigens leidt het internationale verband ook tot beperkingen voor de Europese landbouw en industrie, waarmee bij het uitstippelen van een beleid ter stimulering van de produktie van grondstoffen uit land- en bosbouw t.b.v. industriële en energiedoeleinden rekening moet worden gehouden.

2.19. Verschillende internationale overeenkomsten — met name in verband met de Algemene Overeenkomst betreffende tarieven en handel (GATT) met de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA), en met de Staten in Africa, het Carabische gebied en de Stille Oceaan (ACS) in het kader van de Overeenkomst van Lomé — hebben preferentiële stelsels doen ontstaan, waarbij bepaalde produkten, b.v. oliehoudende zaden, maniok en hout, tegen nultarief in de EG kunnen worden ingevoerd. De geïmporteerde produkten kunnen ook door de industrie en de energiesector alhier als grondstof worden gebruikt en staan daarom in concurrentie met voor hetzelfde doel gebruikte EG-produkten.

2.20. Deze concurrentie is niet nieuw en vormt — i.v.m. het toenemende gebruik van graansubstituten, zoals maniok — nu al een aanzienlijk probleem voor de Europese landbouw, maar zij zou door de vervaardiging van nieuwe bijprodukten in de chemische of energiesector nog scherper kunnen worden. Tenzij deze overeenkomsten op middellange termijn worden gewijzigd — en dit zou bijvoorbeeld het geval kunnen zijn als het in het kader van de GATT-onderhandelingen door de Commissie gepresenteerde voorstel m.b.t. het „evenwichterstel” van maatregelen voor steun aan en bescherming van de landbouw wordt goedgekeurd — dient bij overwegingen over het onderwerp van het onderhavige advies met de genoemde context rekening te worden gehouden.

2.21. Het Comité wijst er tevens op dat de politieke, sociale en economische omwentelingen die zich in hoog tempo in de Oosteuropese landen, met inbegrip van de Sovjetunie, voordoen, op middellange termijn zowel op de landbouw als op de industrie in de Gemeenschap

⁽¹⁾ ETBE: ethyl-tert-butylether, van agrarische of synthetische oorsprong; MTBE: methyl-ter-butylether, een aardolie-produkt.

een grote invloed kunnen uitoefenen. Het Comité spreekt zijn voldoening uit over het feit dat de Europese Gemeenschap deze landen know-how en financiële middelen aanbiedt om hun volkshuishoudingen te helpen omschakelen. Het verwacht in dit verband dat de Gemeenschap ook met voorstellen komt om — rekening houdend met de huidige of toekomstige door onderzoek en technologisch ontwikkeling (O & TO) geboden vooruitzichten — de ontwikkeling van de agrarische en industriële capaciteit van deze landen niet alleen op de traditionele produktie van levensmiddelen, maar ook op de produktie van landbouwprodukten voor industriële en energetische doeleinden te richten.

2.22. Indien men de be- en verwerkende sectoren een billijke regeling t.o.v. de ingevoerde produkten wil bieden of indien men het gebruik van bepaalde — b.v. vanuit milieu-oogpunt interessanter geachte — grondstoffen wil stimuleren, dient ook aan de belastingwetgeving te worden gedacht. Verder zullen er volgens het Comité fiscale stimulansen voor bepaalde investeringen op O & O-gebied, met name m.b.t. energie, nodig zijn.

2.23. Met name uit de twee door het Comité georganiseerde hoorzittingen is duidelijk gebleken dat een groot aantal toekomstige mogelijkheden m.b.t. het gebruik van grondstoffen uit land- en bosbouw voor industriële en energetische doeleinden nu al af te zien is. Dit wordt bevestigd door nader onderzoek van bepaalde specifieke sectoren, waarvan in het onderhavige advies een overzicht wordt gegeven. Het is evenwel duidelijk dat alleen een doelgericht beleid, waarmee alle mogelijkheden kunnen worden uitgebuit en nieuwe mogelijkheden kunnen worden geschapen, de omvang van de vraag en het produktiepotentieel van hernieuwbare energiebronnen in ieder geval ten dele kan bepalen.

2.24. Zoals reeds uit het voorafgaande blijkt, kan een dergelijk beleid niet geïsoleerd worden uitgewerkt en uitgevoerd, onafhankelijk van de doelstellingen van het communautaire beleid op andere gebieden, zoals landbouw, voedselvoorziening, industrie, sociale zaken, regionale aangelegenheden, milieu en energie. De lopende en geplande technologische O & O-activiteiten op het gebied van industrieel en energetisch gebruik van grondstoffen uit land- en bosbouw moeten daarom integrerend deel uitmaken van een zo snel mogelijk uit te stippelen echte strategie, waarin overigens met name moet worden vastgelegd welke rol de Gemeenschap en de lid-staten respectievelijk moet vervullen.

DEEL II: OVERZICHT VAN BEPAALDE SPECIFIEKE SECTOREN

1. De sectoren zetmeel en suiker

1.1. In 1989 wordt ca. 1,9 miljoen ton zetmeel gebruikt voor de vervaardiging van industriële non-food-

eindprodukten. In grondstoffen uitgedrukt komt deze produktie overeen met 1,6 miljoen ton maïs, 0,5 miljoen ton tarwe en 3,2 miljoen ton aardappelen. Gedurende de afgelopen jaren is de hoeveelheid voor non-food-doeleinden gebruikt zetmeel — waarbij nog suiker moet worden opgeteld — aanzienlijk toegenomen. Deze gunstige ontwikkeling is voor een groot deel te danken aan een sinds maart 1986 toegepaste communautaire regeling waarbij het verschil tussen de EG-prijzen en de wereldmarktprijzen in de sectoren zetmeel en suiker wordt verkleind.

1.2. Alhoewel het hierbij in vergelijking met de totale produktie van deze landbouwprodukten toch nog om zeer kleine hoeveelheden gaat, hebben deze maatregelen wel de genoemde communautaire industriële sectoren een betere concurrentiepositie opgeleverd t.o.v. dezelfde sectoren buiten de Gemeenschap en de sectoren die gebruik maken van petrochemische grondstoffen of geïmporteerde plantaardige grondstoffen, zoals b.v. maniok.

1.3. Om in de toekomst een groter gebruik van zetmeel en suiker te stimuleren moeten de industriële gebruikers en de landbouwproducenten de garantie krijgen dat de nieuwe regeling en de uitvoeringsbepalingen duurzaam en betrouwbaar zullen zijn, zodat er een eveneens duurzame sfeer van vertrouwen ontstaat.

1.4. Daartoe moet in voldoende mate rekening worden gehouden met zowel de vereisten van het gemeenschappelijk landbouwbeleid als de eisen van de afnemers in de chemische sectoren. Deze laatste eisen hebben in de eerste plaats betrekking op de beschikbaarheid van plantaardige grondstoffen tegen concurrerende prijzen t.o.v. vergelijkbare industrieën in derde landen, alsmede op een betrouwbare voorziening. Ook in dit verband kan regelmatig overleg tussen de chemische industrie en de landbouwsector zowel op het niveau van de beroepsorganisaties als in het kader van de Raadgevende EEG-Comités bijzonder nuttig zijn. Tevens zou de Europese Commissie zich sterker kunnen inspannen om de activiteiten van de verschillende instanties die zich bezighouden met het economisch beleid — op landbouw of industriegebied — te coördineren of met elkaar in overeenstemming te brengen.

1.5. Met het oog op de bescherming van het milieu zullen twee terreinen die verband houden met de sectoren zetmeel en suiker in de nabije toekomst waarschijnlijk grote technologische vernieuwingen ondergaan: ten eerste de sector plastic, waarbij met name voor de vervaardiging van plasticzakken volledig of in sterkere mate biologisch afbreekbaar materiaal zal moeten worden gebruikt, en ten tweede de sector detergenten, waar het de bedoeling is, geen fosfaten meer te gebruiken. In dit verband wijst het Comité erop dat één van de prioritaire en onontbeerlijke taken van de besluitvormingsorganen van de Gemeenschap erin bestaat, een betrouwbaar geheel van wetten, voorschriften en fiscale bepalingen tot stand te brengen, waaruit toekomstige ontwikkelingen afgeleid kunnen worden, zodat alle be-

trokken economische kringen in staat zijn, hun toekomstige activiteiten te plannen, m.n. wat hun O & TO - programma's op middellange en lange termijn betreft.

1.6. Toch zijn extra inspanningen op het gebied van O & O niet minder dringend noodzakelijk. Het is een feit dat de Europese Gemeenschap zich via een groot aantal programma's en op zeer veel terreinen al bezighoudt met onderzoek en ontwikkeling. Tegen de achtergrond van een dergelijk sterk engagement van de Gemeenschapsinstellingen is het thans reeds noodzakelijk een en ander te coördineren en continu bij te werken. In de komende tijd zou een groot deel van het onderzoek meer moeten worden geconcentreerd op een betere aanpassing van de technologie aan de eisen van het milieu. Een groter gebruik van bepaalde plantaardige grondstoffen sluit goed aan bij deze nieuwe koers.

2. De sectoren oliën en vetten

2.1. In de Europese Gemeenschap bedraagt het verbruik van oliën en vetten voor non-food-doeleinden ca. 2,7 miljoen ton, terwijl 10,7 miljoen ton voor voeding (van mens en dier) wordt gebruikt. Van deze 2,7 miljoen ton is ca. 40% afkomstig uit derde landen, waarvan 0,8 miljoen ton van plantaardige en 0,4 miljoen ton van dierlijke oorsprong. De Gemeenschap levert zelf 1,5 miljoen ton, waarvan 1 miljoen ton van dierlijke en 0,5 miljoen ton van plantaardige oorsprong. Er dient op te worden gewezen dat de voor technisch of industrieel non-food-gebruik bestemde oliën en vetten vrij in de Gemeenschap kunnen worden ingevoerd tegen gereduceerd (kleiner of gelijk aan 5%) of nultarief.

2.2. In de vetstoffensector heerst tevens grote concurrentie tussen aardoliederivaten en derivaten van vetten van agrarische oorsprong. De evolutie van de regelingen op het gebied van milieubescherming zou ertoe kunnen leiden dat meer plantaardige vetten voor lipochemische doeleinden worden gebruikt, aangezien deze met name bijzondere natuurlijke eigenschappen bezitten wat afbreekbaarheid en oppervlakte-activiteit betreft.

2.3. Om in sterkere mate op de interne markt in zijn behoefte aan agrarische grondstoffen te kunnen voorzien, zou de Europese vetstoffensector willen dat de teelt van verbeterde traditionele oliehoudende gewassen — zoals b.v. een erucazuur bevattend koolzaad, zonnebloemen met een hoog gehalte aan oliezuur, ricinus en vlas —, en daarnaast de teelt van nieuwe oliehoudende gewassen, zoals *Euphorbia* *Lathyrus* en *Cuphea*, wordt uitgebreid. Op het ogenblik wordt zowel op nationaal als op communautair niveau onderzoek verricht naar genetische eigenschappen en aanpassing aan teeltomstandigheden (bodem en klimaat). Dit wetenschappelijk werk dient te worden voortgezet; bovendien moeten de landbouwers sterker tot produceren worden aangezet, zodat de vetstoffensector meer dan in het verleden zijn behoefte aan grondstoffen op de interne markt kan dekken.

2.4. Bepaalde gewassen of nieuwe soorten lijken ook bijzonder geschikt voor de teeltomstandigheden (bodem

en klimaat) in het zuiden van de Gemeenschap; hierdoor zou het agro-economische potentieel van deze regio's kunnen toenemen.

3. Bio-energie

3.1. Tijdens de afgelopen decennia hebben de onderzoeks-, ontwikkelings- en demonstratieactiviteiten op het gebied van hernieuwbare energievormen, waaronder bepaalde grondstoffen uit land- en bosbouw, een sterke impuls gekregen. Deze ontwikkeling wordt nog eens bevorderd door de wispelturige situatie op de aardoliemarkt en door het streven naar een beter compatibiliteit tussen de keten produktie — handel — consumptie op energiegebied en het milieu. In andere delen van de wereld valt overigens een vergelijkbare ontwikkeling te constateren, zoals b.v. in de VS, waar onlangs een „Clean Air Plan” werd aangekondigd, waarin bio-ethanol als belangrijke alternatieve energiebron wordt beschouwd.

3.2. Weliswaar dienen de O & O- en demonstratieactiviteiten te worden voortgezet en gestimuleerd — b.v. op het gebied van genetische verbeteringen, milieuvriendelijkere landbouwmethodes, produktiemethoden voor biobrandstoffen —, maar de regionale, nationale en communautaire instanties in Europa dienen hun prioriteiten op het gebied van energiebeleid ten dele opnieuw onder de loop te nemen, waarbij in sterkere mate voorrang moeten worden verleend aan milieuaspecten boven economische vereisten. In dit verband kan ongetwijfeld aan een zekere aanpassing van het belastingbeleid worden gedacht.

3.3. Ten aanzien van produktie en handel zou een betere samenwerking tussen de aardoliesector en de landbouwsector in grote mate kunnen bijdragen tot het oplossen van bepaalde technische en economische problemen.

3.4. In dit hoofdstuk worden onderwerpen aangesneden die vooral betrekking hebben op bepaalde landbouwprodukten. De bosbouw zal in het volgende hoofdstuk worden behandeld.

3.4.1. Biobrandstoffen

3.4.1.1. Sinds het begin van de aardoliecrisis in 1974 is in de gehele wereld een groot aantal programma's voor onderzoek, ontwikkeling en demonstratie op gang gebracht om het gebruik van bio-ethanol als substituuut of additief van minerale brandstoffen mogelijk te maken.

3.4.1.2. In Europa wordt bio-ethanol vooral verkregen uit de landbouwprodukten graan en suikerbieten, die in verband met de hoge produktiviteit en bepaalde landbouwbeleidaspecten de voorkeur hebben gekregen boven andere plantaardige produkten als aardappelen, cichorei, suikergierst en topinamboer.

3.4.1.3. Uit economische berekeningen is evenwel gebleken dat de rendabiliteitsdrempel van dit soort produktie van voor de vervanging van minerale brandstof-

fen bestemde bio-ethanol lang niet bereikt kan worden bij de huidige aardolieprijzen, zelfs niet indien de wereldprijs het dubbele van de prijs in 1989 zou bedragen. Deze indicator voor de economische haalbaarheid ziet er echter minder somber uit als bio-ethanol wordt beschouwd als zuurstofverbinding die ter verbetering van het octaangetal aan brandstof wordt toegevoegd, of als energie-additief voor minerale brandstof (tot 5%). In dit verband voldoet ETBE — een op basis van bio-ethanol en isobutyleen vervaardigd produkt — aan de technische vereisten ter zake.

3.4.1.4. Isobutyleen vormt ook een grondstof voor de vervaardiging van een andere uit aardolieprodukten verkregen zuurstofverbinding, nl. MTBE, een volwaardige concurrent van ETBE.

3.4.1.5. Over het geheel gezien blijkt evenwel dat men het eens is over de noodzaak, het onderzoek voort te zetten en te verdiepen, maar dat de meningen sterk uiteenlopen waar het gaat om de mogelijkheden om de produktiekosten van bio-ethanol aanzienlijk te verminderen en tegelijkertijd ervoor te zorgen dat bio-ethanol als substituuut of gewoon als additief van minerale brandstoffen rendabel is.

3.4.1.6. Het Comité wijst er in ieder geval op dat de Gemeenschap uitvoersubsidies verleent om de graan- en suikermarkt te ontlasten en tegelijk steun voor de braaklegging van landbouwgrond toekent. Financiële steunverlening — via de belastingen of op een andere wijze — aan het gebruik van hoogstens 5% bio-ethanol als toevoeging aan super-brandstof of benzine mag daarom niet van de hand worden gewezen. Hierbij zij overigens verwezen naar de VS, waar dit soort steun reeds wordt toegekend, en naar Frankrijk, waar de belasting op bio-ethanol is afgestemd op de dieseloliebelasting.

3.4.1.7. Een eventuele belastingvrijstelling mag uiteraard niet alleen gelden voor aan minerale brandstof toegevoegde bio-ethanol, maar tevens voor ETBE die ter verhoging van het octaangetal wordt gebruikt. Met het oog daarop stelt het Comité voor, de richtlijn van de Raad van 5 december 1985 „betreffende de besparing van ruwe olie door het gebruik van vervangingscomponenten in benzine”, zoals gewijzigd door de Richtlijn van de Raad van 29 juli 1987⁽¹⁾, en met name artikel 1 ervan, in een meer positieve zin om te buigen, zodat er een meer stimulerende invloed van uit gaat.

3.4.1.8. Aangezien bij de produktie van een brandstof die aan de vereiste technische, economische en milieuvorwaarden voldoet de aardoliesector en de landbouw niet om elkaar heen kunnen, lijkt nauwere samenwerking tussen beide sectoren geboden. Op deze wijze zou het gemakkelijker zijn tot produktie-eenheden te komen die, afhankelijk van de prijzen en de beschikbaarheid van de grondstoffen op een bepaald moment, nu eens ETBE en dan weer MTBE kunnen produceren.

3.4.2. Brandstofolie

3.4.2.1. Sedert enkele jaren is gebleken dat een op basis van koolzaad geproduceerde brandstofolie als substituuut voor dieselolie gebruikt kan worden. In Europa is men nog steeds in het theoretische en experimentele stadium blijven steken. Een van de belangrijkste oorzaken is dat de kostprijs van de brandstofolie aanzienlijk hoger ligt dan die van dieselolie. Een andere reden is een ontoereikende mate aan activiteiten op het gebied van O & TO en normalisatie.

3.4.2.2. Het Comité vraagt zich af of het niet mogelijk is, via het belasting- of het regionaal beleid adequate steun hiervoor te verlenen, waardoor de industrie en landbouwers die zulks wensen deze technologie op regionaal niveau in praktijk zouden kunnen brengen, of in ieder geval door een uitbreiding van de demonstratieprojecten de reële mogelijkheden zouden kunnen ontdekken.

3.4.2.3. Dit steunbeleid zou, naast de positieve effecten op regionaal en intersectorieel niveau, ook een vruchtbare samenwerking mogelijk maken met andere gebieden in de wereld — de Sovjetunie, Amerika, Azië —, waar deze technologie reeds in een verder gevorderd stadium lijkt te zijn.

4. De sector bos en hout

4.1. Het bos in de Gemeenschap beslaat ongeveer 55 miljoen ha, d.w.z. een kwart van het totale grondgebied van de E.G. Ongeveer 40 miljoen ha hiervan wordt daadwerkelijk geëxploiteerd. 60% van het totale bosoppervlak is in particuliere handen, 40% is openbaar eigendom (m.n. van de Staat, de regio's en de gemeenten).

4.2. Kenmerkend voor het particuliere bosbezit is dat het voor het merendeel om vrije kleine oppervlaktes gaat — het aantal particuliere boseigenaars wordt op 6 miljoen personen geschat —, hetgeen zowel op het bosbouwkundig onderzoek als op de rationele exploitatie van het bos remmend kan werken.

4.3. De totale houtproduktie in de EG wordt op 120 miljoen m³ geschat. Dit cijfer omvat zowel timmerhout als hout voor industrieel gebruik en brandhout. Het is nuttig erop te wijzen dat het hout voor industriële doeleinden, dat ca. de helft van de houtproduktie vormt, minder dan 10% van de totale handelswaarde van het hout uitmaakt. Dit illustreert duidelijk hoe uitzonderlijk belangrijk de produktie van timmerhout voor de exploitatie van het bos in de Gemeenschap is.

4.4. De werkgelegenheid in de bosbouwsector wordt op 2 miljoen manjaren geschat. In de bosbouwprodukten verwerkende sectoren bedraagt de werkgelegenheid 4 a 6 miljoen manjaren. Weliswaar is de houtpulpindustrie als zware industrie te beschouwen, maar 80% van de in de bosexploitatie en timmerhoutproduktie werkzame bedrijven zijn kleine en middelgrote ondernemingen.

⁽¹⁾ PB nr L 334 van 12 10 1985, blz 20, PB nr L 238 van 21 8 1987, blz 40

4.5. Het houtverbruik in de Gemeenschap bedraagt 240 miljoen m³; in de helft van de houtbehoefte wordt vanuit derde landen voorzien. De invoer omvat niet alleen kwaliteitshout, maar ook en vooral hout of houtprodukten voor industrieel gebruik, zoals b.v. cellulose voor de chemische en papierindustrie.

4.6. Hieruit blijkt hoe zeer de Gemeenschap op korte, middellange en lange termijn van derde landen afhankelijk is; bovendien dreigt deze situatie nog te verslechteren, aangezien het verbruik van hout en houtprodukten tegen het jaar 2000 naar schatting met 75 miljoen m³ per jaar zal toenemen, terwijl de jaarlijkse houtproductie in de Gemeenschap slechts met 30 miljoen m³ zou stijgen. In geld uitgedrukt bedraagt dit tekort naar schatting 15 à 20 miljard Ecu per jaar.

4.7. Er dient dus te worden gepleit voor een vergroting van het bosbouwpotentieel van de Gemeenschap en voor een versterking van de concurrentiepositie van de sector bos en hout. Hierbij mag evenwel niet op ongeordende wijze te werk worden gegaan, maar moet rekening worden gehouden met de specifieke vraag naar bepaalde soorten.

4.8. De Raad heeft op 29 mei 1989 een actieprogramma voor de bosbouw 1989-1992 ⁽¹⁾ goedgekeurd dat op vier hoofdlijnen berust:

- bescherming van de bossen in de Gemeenschap,
- ontwikkeling van de bossen in het kader van de ontwikkeling van landelijke gebieden en gebieden met een ontwikkelingsachterstand,
- verwerking en afzet van bosbouwprodukten,
- steun aan bebossing van landbouwgrond als economisch alternatief voor de agrarische overschotproductie.

4.9. Dit actieprogramma bevat een hele reeks maatregelen dit het bos en de houtverwerkende industrie ten goede komen:

- premies voor de bebossing van landbouwgrond,
- ontwikkeling en valorisatie van de bossen in landelijke gebieden,
- een programma voor de kurksector,
- uitbreiding van de steun ten behoeve van verwerking en afzet van bosbouwprodukten,
- betere bescherming van de bossen tegen luchtverontreiniging en brand,
- instelling van een Europees informatie- en communicatiesysteem voor de bosbouw,
- instelling van een Permanent comité voor de bosbouw.

4.10. Een dergelijk communautair programma, dat een aanvulling vormt op de nationale of regionale programma's voor de sector bos en hout, vormt ongetwijfeld een grote stap in de goede richting. Het Comité wijst er echter op dat de tenuitvoerlegging hiervan niet zozeer moet zijn gericht op de omschakeling van landbouwgrond als wel op de exploitatie van braakliggende grond via een adequaat bebossingsbeleid.

4.11. Uit de ontwikkeling van het houtverbruik in de Gemeenschap is een aantal interessante bijzonderheden op te maken. Het gebruik van kortvezelig hout (loofhout), dat bestemd is voor de vervaardiging van papierpap voor commercieel gebruik (b.v. computerpapier), neemt met ca. 6% per jaar toe; hierbij wordt met name eucalyptus gebruikt, een boomsoort die bijzonder goed gedijt in subtropische (b.v. het Middellands-Zeegebied) en tropische gebieden.

4.12. In verband met de tropische gebieden en ook met de toenemende behoefte in Europa aan tropisch loofhout, dient eveneens de aandacht te worden gevestigd op de enorme problemen waarmee een groot aantal met de Gemeenschap geassocieerde landen op het gebied van bosexploitatie wordt geconfronteerd. In deze landen is het bosbeheer zeer gebrekkig en zijn vervoersinfrastructuur en verwerkingscapaciteit volkomen ontoereikend. Daarnaast kent men er bepaalde land- en bosbouwmethoden of leefwijzen die in een groot deel van droog Afrika tot woestijnvorming kunnen leiden. Naar aanleiding hiervan heeft de Gemeenschap overigens in het kader van haar actieprogramma voor het behoud en het rationeel gebruik van natuurlijke hulpbronnen maatregelen ter voorkoming van de woestijnvorming uitgewerkt.

4.13. De betekenis van de sector bos en hout voor economie en werkgelegenheid op het platteland mag niet worden onderschat, maar andere aspecten doen de betekenis van het bos voor de moderne maatschappij nog toenemen, met name zijn sociale, ecologische en toeristische waarde.

4.14. Wat het behoud van het milieu betreft, speelt het bos niet alleen een rol bij de bescherming van de waterhuishouding, de bodem en fauna en flora, maar ook bij de productie van hernieuwbare grondstoffen, met name op het gebied van energie.

4.15. Weliswaar is de prijs-kosten-verhouding bij de energieproductie op basis van houtcellulose ongunstig vergeleken met de energieproductie op basis van fossiele brandstoffen, maar er moet ook rekening worden gehouden met de huidige grote aandacht voor het probleem van de luchtvervuiling en de toename van het CO₂-gehalte in de atmosfeer. Het lijkt geen twijfel dat de keten bos-energie — mits op adequate wijze geëxploiteerd — een gesloten produktiekringloop biedt, waarvan de CO₂-emissie niet tot het broeikaseffect bijdraagt.

(¹) PB nr. L 165 van 15. 6. 1989.

4.16. Tegelijkertijd kan, mede in verband met de milieuvriendelijkheid van het gebruik van hout als grondstof voor de energievoorziening, worden vastgesteld dat vele regionale of plaatselijke overheden blijk geven van de politieke wil en de duidelijke wens om hun bosbezit met het oog op een herstel van het milieuevenwicht op te waarderen. Deze ontwikkeling dient door de communautaire instanties te worden gestimuleerd.

4.17. Bovendien kan worden vastgesteld dat het THERMIE-programma, dat in de loop van 1990 van start zal gaan, niet zozeer het accent legt op technologische innovatie als wel op verspreiding van de reeds bereikte resultaten, met name in de probleemgebieden van de Gemeenschap. Op deze wijze zou het mogelijk moeten zijn, op verschillende plaatsen uit te testen of de complete cyclus bosbouwgrondstof — verwerking — energiedrager in technisch en economisch opzicht werkbaar is.

4.18. Op het moment dat het probleem betreffende de omschakeling van landbouwgrond zich zeer concreet voordoet, zou het THERMIE-programma ook een bijdrage moeten leveren tot de financiering van demonstratieprojecten m.b.t. de exploitatie van snelgroeiend kreupelhout.

4.19. Inzake O & O op het gebied van bosbouw bestaat er een grote scala aan mogelijkheden. Hiervan is evenwel tot nog toe niet in voldoende mate gebruik gemaakt. In dit verband zijn twee hinderpalen te noemen:

- ten eerste de lange levenscyclus van bomen, die het genetisch onderzoek heeft bemoeilijkt,
- in de tweede plaats de tendens om enerzijds de landbouw- en bosbouwaspecten en anderzijds de aspecten die meer rechtstreeks betrekking hebben op industrietechnologie afzonderlijk te bestuderen.

4.20. Om betere mogelijkheden te vinden voor het gebruik van houtcellulose voor industriële of energie-doeleinden is het nodig dat het fundamenteel onderzoek een betere algemene kennis oplevert van de structuur van houtcellulose en de genetische en andere aspecten hiervan, en daarnaast nieuwe methoden vindt om cellosekoolhydraten te isoleren en te scheiden.

4.21. De ontwikkelingen in de moderne biotechnologie (zoals het klonen) kunnen eveneens de mogelijkheid bieden, het vegetatieve proces te verkorten.

4.22. Er dient tevens op te worden gewezen dat het bosbouwkundig onderzoek in de ontwikkelingslanden — een groot deel van de allerarmste ervan, die tevens grote houtproducenten zijn, behoren tot de ACS-landen — sterk achter loopt door gebrek aan financiële middelen en gekwalificeerde onderzoekers. Er is meer samenwerking op wetenschappelijk gebied met deze landen nodig. Verder moet de bestrijding van woestijnvorming een centraal onderzoeksonderwerp worden. In dit verband dient te worden verwezen naar

het memorandum van de Commissie over de strijd tegen de woestijnvorming (COM(89) 16 def.).

4.23. Tenslotte mag onderzoek en ontwikkeling op het gebied van bos en hout niet alleen betrekking hebben op deze sector, maar moet het ook de produktie van kurk omvatten, een activiteit die in twee lid-staten, nl. Spanje en Portugal, een bijzonder grote rol speelt en 80% van de wereldproduktie van kurk oplevert.

4.24. Om het kurkeikareaal te verjongen en de kurkproduktie een nieuwe impuls te geven, zijn genetische verbeteringen, nieuwe teelttechnieken en de concrete uitwerking van nieuwe gebruiksmogelijkheden nodig.

4.25. In dit verband dient te worden gewezen op de O & O-activiteiten die reeds in het kader van de programma's op het gebied van materialen (grondstoffen en geavanceerde materialen) (1982-1985 en 1986-1989) ⁽¹⁾ ⁽²⁾ van start zijn gegaan, met name de maatregelen in het kader van het sub-programma „Hernieuwbare grondstoffen — bosbouw en bosprodukten” en in het kader van het door de Raad op 20 november 1989 vastgestelde O & TO-programma op het gebied van grondstoffen en recycling (1990-1992) ⁽³⁾.

4.26. Tenslotte kan worden vermeld dat bepaalde lid-staten voorlichtingsprogramma's voor de betrokken landbouwers en boscijenaars hebben opgezet. Ook zijn er specifieke maatregelen voor kleine eigenaars gepland. Dergelijke programma's zijn kostbaar en dienen niet alleen te worden gestimuleerd, maar ook d.m.v. adequate maatregelen te worden ondersteund.

DEEL III: AANBEVELINGEN

1. Het is niet de bedoeling van het Comité geweest, in de eerste twee delen van het overhavige advies een volledige analyse te maken van het mogelijke gebruik van grondstoffen uit land- en bosbouw voor industriële en energetische doeleinden; het Comité heeft slechts de mogelijkheden onder de loep genomen die tussen nu en 2000-2010 het meest veelbelovend lijken. In dit derde deel wil het Comité bepaalde aanbevelingen uitspreken over de voorwaarden en middelen die nodig zijn voor een duurzaam en toenemend gebruik van grondstoffen uit land- en bosbouw voor non-food-doeleinden in het kader van een algemene en samenhangende strategie, die in overleg met alle betrokken kringen in de Gemeenschap zo snel mogelijk moet worden uitgewerkt.

2. Het Comité is namelijk van mening dat de ontwikkeling van een non-food-gebruik van de grondstoffen uit land- en bosbouw de Gemeenschap de kans biedt, de toekomst te verzekeren van de landbouw, en in het algemeen van het platteland, dat momenteel diepgaande

⁽¹⁾ PB nr. L 174 van 21. 6. 1982, blz. 23.

⁽²⁾ PB nr. L 159 van 14. 6. 1986, blz. 36.

⁽³⁾ PB nr. L 359 van 8. 12. 1989, blz. 16.

veranderingen ondergaat. Ook zal de Gemeenschap hiervan op economisch, sociaal en regionaal vlak en op het gebied van milieubescherming kunnen profiteren. Daarom dringt het Comité erop aan dat deze ontwikkeling wordt gestimuleerd, met name d.m.v. meer activiteiten op het gebied van onderzoek, ontwikkeling en demonstratie en een actief beleid op het vlak van technologische innovatie. Bij het opmaken van een globale kosten-batenanalyse mag dan ook niet uitsluitend rekening worden gehouden met de te verwachten economische rendabiliteit van de investeringen op langere termijn, ook al mogen gunstige economische vooruitzichten toch niet uit het oog worden verloren; met name de sociale en milieu-voordelen moeten eveneens in aanmerking worden genomen.

3. Het Comité stelt met name vast:

- Dat bepaalde technologische innovaties, voornamelijk biotechnologische toepassingen, nieuwe mogelijkheden bieden voor de ontwikkeling van land- en bosbouwprodukten die op specifiek gebruik in de industriële non-food-sector of de energiesector zijn toegesneden en daardoor vooruitzichten kunnen bieden tegen de achtergrond van het probleem van het braakleggen van landbouwgrond en de mogelijkerwijs daaruit voortvloeiende woestijnvorming in landbouw- en plattelandsgebieden in de Gemeenschap. Het Comité waarschuwt echter tegen de ontwikkeling van landbouwmethodes die schadelijk zijn voor het plattelandsmilieu, die de landbouwstructuur ontwrichten en het milieu aantasten.
- Dat de grondstoffen van agrarische oorsprong die voor de industriële non-food-sector en de energiesector bruikbaar zijn, door het feit dat zij biologisch afbreekbaar en hernieuwbaar zijn, aansluiten bij het streven naar milieubescherming, en daarom een voorsprong hebben op bepaalde grondstoffen van fossiele oorsprong en ook op synthetische grondstoffen die afkomstig zijn uit de petrochemische industrie. Te noemen valt o.m. een aanzienlijke vermindering van het broeikasfeffect en van de hoeveelheid residuen of niet-afbreekbaar afval.
- Dat het gebruik van produkten uit de communautaire land- en bosbouw bijdraagt tot meer zekerheid en diversifiëring op het gebied van de energievoorziening in de Gemeenschap.

4. Het Comité acht het daarom van essentieel belang dat het gebruik van land- en bosbouwprodukten voor industriële en energetische doeleinden op gang wordt gebracht. In dit opzicht spelen O & TO-activiteiten een beslissende rol, die in de toekomst zelfs nog groter zal worden. Er zijn evenwel adequate initiatieven nodig om het effect van deze activiteiten te vergroten en voor een snelle toepassing van de resultaten ervan te zorgen, waarbij rekening dient te worden gehouden met de in andere delen van de wereld opgedane ervaring.

5. Meer geordend en doelgericht communautair onderzoek

5.1. Uit de tijdens de voorbereiding van het onderhavige advies aan het licht gekomen informatie en het overzicht van de specifieke sectoren in het tweede deel is gebleken dat O & TO-activiteiten bij de verovering en uitbreiding van non-foord-markten een doorslaggevende rol spelen.

5.2. Concentratie van de communautaire activiteiten op bepaalde sleutelgebieden, een meer geïntegreerde aanpak en nauwsluitende coördinatie met nationale activiteiten zijn evenwel onontbeerlijk, m.n. gezien de complexiteit van het onderzoek, de hieraan verbonden kosten en de te verwachten omvangrijke know-how.

5.3. Als een belangrijke stap in de goede richting beschouwt het Comité de binnenkort verwachte presentatie, in het kader van de tenuitvoerlegging van het kaderprogramma voor communautaire O & TO-maatregelen (1990-1994), van een specifiek onderzoeksprogramma op het gebied van de landbouw en de agro-industrie, dat met name ten doel heeft, alle onderzoeksactiviteiten m.b.t. het gebruik van grondstoffen uit land- en bosbouw voor industriële en energetische doeleinden op één noemer te brengen.

5.4. Het Comité beveelt aan dat de onderzoeksactiviteiten die in het kader van het genoemde programma zullen worden voorgesteld, worden voorbereid op basis van een inventaris van de basiskennis in de verschillende sectoren, worden toegesneden op duidelijk omliggende doelstellingen, over een bepaalde periode worden gespreid, en in nauw overleg met alle partners binnen een bepaalde produktieketen plaatsvinden.

5.5. Het Comité wijst er evenwel op dat een dergelijk programma het ontbreken van een strategie niet kan opvangen, en het dringt erop aan dat een dergelijke strategie zo snel mogelijk wordt uitgewerkt. Via deze strategie zou het beleid m.b.t. onderzoek en ontwikkeling op het gebied van het gebruik van grondstoffen uit land- en bosbouw voor industriële non-food- en energetische doeleinden moeten worden verankerd in het geheel, van hiermee verband houdende communautaire beleidsterreinen: landbouw, industrie, sociale zaken, regionale aangelegenheden, handel, milieu en energie, en wel voor de komende 10 à 15 jaar. Uit deze strategie zou een beleid moeten voortkomen dat op basis van erkende criteria bepaalt welke maatregelen voorrang dienen te krijgen, welke rol de Gemeenschap en de lid-staten moeten vervullen, en welke middelen naar schatting nodig zijn voor de tenuitvoerlegging van de maatregelen.

5.6. Verder is het Comité van mening dat de Gemeenschap zich zeer verdienstelijk kan maken bij het stimuleren — d.m.v. adequate maatregelen — van actieve deelneming van landbouw en bosbouw — waaronder het MKB — aan onderzoeksactiviteiten op dit terrein, en van nauwere samenwerking tussen land- en bosbouwbedrijven, het bedrijfsleven en onderzoekscentra.

5.7. Ook dienen de resultaten van onderzoek in sterkere mate te worden verspreid en toegepast, met

name in de landbouw, zodat deze sector een integrerende factor kan zijn bij een proces van technologische innovatie, die zijn toekomst voor een groot deel zal bepalen.

6. Nauwere samenwerking binnen de produktieketen en instelling van planningsinstrumenten

6.1. Uit de door het Comité georganiseerde hoorzittingen is gebleken dat er tussen bepaalde chemische industrieën en bepaalde landbouwsectoren sprake is van enige samenwerking bij het zoeken naar nieuwe markten. Een dergelijke samenwerking dient te worden versterkt en uitgebreid in het kader van een echt agro-industrieel beleid dat naar tevoren vastgelegde gemeenschappelijke doelstellingen streeft.

6.2. De reeds in dit advies genoemde goedkeuring in 1986 van een nieuwe regeling m.b.t. zetmeel en suiker vormt in dit opzicht een voorbeeld van het soort maatregelen dat in het kader van dit beleid nodig is om de ontwikkeling te stimuleren van nieuwe vormen van industrieel gebruik van grondstoffen uit land- en bosbouw. Zoals reeds gezegd, hebben deze maatregelen ertoe bijgedragen de concurrentiepositie van de zetmeel en suiker verwerkende industrieën in de Gemeenschap opnieuw te verbeteren en hebben zij bovendien de investeringsactiviteit gestimuleerd.

6.3. Deze regeling kon met name tot stand komen omdat de betrokken industrie- en landbouwsectoren zich hiervoor gezamenlijk hadden ingezet. Verdere en nauwere samenwerking is nodig om de industriële gebruikers te overtuigen van de duurzaamheid en betrouwbaarheid van deze nieuwe regeling, waardoor een duurzaam klimaat van vertrouwen tot stand kan komen.

6.4. Het Comité is van mening dat dit soort samenwerking geen losstaand voorbeeld mag zijn, maar een essentiële factor moet vormen bij de ontwikkeling van de verschillende mogelijkheden voor het gebruik van grondstoffen uit land- en bosbouw voor industriële non-food- en energetische doeleinden. Het spreekt daarom de aanbeveling uit dat er in alle betrokken sectoren naar samenwerking binnen de produktieketen wordt gestreefd, zodat vooral beter rekening kan worden gehouden met de behoeften en beperkingen van iedere partner.

6.5. Ook denkt het Comité dat de Gemeenschap in dit opzicht een aansporende rol kan spelen en een kader kan bieden waarin regelmatig overleg tussen industrie en land- en bosbouw kan plaatsvinden.

7. Een specifiek steunbeleid ter stimulering van activiteiten op het gebied van onderzoek, ontwikkeling en demonstratie m.b.t. de produktie van land- en bosbouwprodukten voor industriële non-food- en energetische doeleinden.

7.1. Het Comité wijst er met nadruk op dat de activiteiten op het gebied van onderzoek, ontwikkeling en

demonstratie m.b.t. de produktie en het gebruik van grondstoffen uit land- en bosbouw voor industriële non-food- en energetische doeleinden op den duur — eventueel blijvende — alternatieve oplossingen zouden kunnen bieden voor de Europese landbouwproblemen en daarom krachtig ontwikkeld dienen te worden.

7.2. Daartoe moeten tevens nieuwe instrumenten — ook in de vorm van contracten — worden gecreëerd om gerichte experimentele projecten op gang te brengen die landbouwproducenten, verwerkers en industriële gebruikers duidelijk de weg wijzen. Zeer nuttig zouden bijvoorbeeld demonstratieprojecten met een voldoende omvang en met een looptijd van tenminste 5 à 10 jaar kunnen zijn als zij de continuïteit van de produktie van landbouwgrondstoffen garanderen en specifieke verwerkingsprocédés en concrete industriële toepassingen bevorderen. Gedurende de looptijd van dergelijke experimentele projecten dienen de hogere kosten ervan ten opzichte van de voortbrenging van traditionele concurrerende produkten te worden gecompenseerd.

7.3. Ook is het Comité van mening dat de met deze onderzoeksactiviteiten verbonden financiële inspanning niet uitsluitend mag worden afgezet tegen de te verwachten economische rendabiliteit op langere termijn. Bij de kosten-batenanalyse moet ook worden gekeken naar de voordelen met name op sociaal, regionaal en milieuterrein.

7.4. In dit verband beveelt het Comité aan, niet alleen rekening te houden met voor het communautair onderzoek uitgetrokken financiële middelen, maar ook met de volgende structuurfondsen: Europees Fonds voor regionale ontwikkeling (EFRO), Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor Landbouw (EOGFL)-Oriëntatie en Sociaal Fonds.

7.5. Voorts spreekt het Comité de aanbeveling uit dat er meer middelen worden uitgetrokken voor activiteiten op het gebied van onderzoek, ontwikkeling en demonstratie m.b.t. de sector bos en hout; de werkzaamheden hebben immers aangetoond dat er op dit terrein veel mogelijkheden zijn voor industrieel en energetisch gebruik.

7.6. Het pleidooi van het Comité voor doelmatige instrumenten en voor voldoende financiële middelen ten behoeve van onderzoek, ontwikkeling en demonstratie van landbouwprodukten voor industriële non-food- en energiedoeleinden heeft als uiteindelijk doel, landbouw- en bosbouwprodukten voort te brengen die de sociale en economische vooruitzichten van het Europese platteland op de langere termijn ten goede komen. Hierbij mag de hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid niet in het gedrang komen, waarmee juist wordt beoogd een einde te maken aan de overschotprodukties of althans de begrotingskosten hiervan terug te dringen.

7.7. Tenslotte wijst het Comité erop dat tot activiteiten die op het onderhavige terrein nodig zijn ook meer toezicht behoort op de coördinatie tussen verwante communautaire activiteiten op het gebied van onder-

zoek, ontwikkeling en demonstratie, en tussen nauw met elkaar samenhangende communautaire en nationale onderzoeksprogramma's.

Gedaan te Brussel, 29 maart 1990.

De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité
Alberto MASPRONE

Advies over de economische betrekkingen van de Europese Gemeenschap met de Oosteuropese landen

(90/C 124/14)

Het Economisch en Sociaal Comité heeft op 1 februari 1990 besloten overeenkomstig artikel 20 (vierde alinea) van het Reglement van Orde een advies op te stellen over de economische betrekkingen van de Europese Gemeenschap met de Oosteuropese landen.

De Afdeling voor externe betrekkingen, handels- en ontwikkelingsbeleid, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 16 maart 1990 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Briganti.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 275e zitting (vergadering van 29 maart 1990) het volgende advies uitgebracht, dat zonder stemmen tegen (bij zeven onthoudingen) is goedgekeurd.

INLEIDING

Het onderhavige — algemene — advies over de economische betrekkingen met de Oosteuropese landen moet worden gezien tegen de achtergrond van de economische en institutionele ontwikkelingen — in feite een echte „revolutie” — die zich momenteel in de diverse Oosteuropese landen voordoen. Dit proces, dat momenteel volop aan de gang is en zowel voor de betrokken landen zelf als voor de rest van de wereld niet te voorspellen gevolgen zal hebben, is in Hongarije en Polen begonnen en heeft zich nadien geleidelijk uitgebreid tot Tsjechoslowakije, de Sovjetunie, de DDR, Bulgarije en Roemenië — om nog maar te zwijgen van Joegoslavië, waar het politiek, ideologisch en economisch revisionisme al veel eerder zijn intrede heeft gedaan.

Na het onderhavige advies zal ook nog een informatief rapport over deze problematiek worden opgesteld. Dat rapport zal vergezeld gaan van een aantal rapporten en documenten over alle bovengenoemde landen afzonderlijk, waarin sommige aspecten van advies nader zullen worden bekeken en ook nog andere thema's zullen worden aangesneden.

Ter wille van de duidelijkheid zij erop gewezen dat met de gebruikelijke benaming „Oosteuropese landen” een zeer uitgestrekt en complex geopolitiek geheel wordt bedoeld.

Om de economische, sociale en politieke situatie in Oost-Europa beter te kunnen beoordelen moet een on-

derscheid worden gemaakt tussen de meer centraal en noordelijk gelegen landen (de DDR, Hongarije, Tsjechoslowakije en Polen), de Balkanstaten (Joegoslavië, Roemenië en Bulgarije) en de Sovjetunie, die met haar talrijke volksgroepen, talen en godsdiensten en met haar Europese en haar Aziatische pijler een geval apart vormt.

Het Comité streeft met het onderhavige advies voornamelijk de volgende drie doelstellingen na:

- 1) Hoewel Oost-Europa volop in beweging is en de ontwikkelingen er bovendien sterk van land tot land verschillen, wil het Comité toch trachten een duidelijk beeld van de sociaal-economische situatie in dit deel van Europa te geven.
- 2) Verder wil het Comité nagaan welke initiatieven de Gemeenschap tot dusverre reeds heeft genomen om Oost-Europa te hulp te komen en haar betrekkingen met de betrokken landen op een andere leest te schoeien.
- 3) Tenslotte wil het Comité nog aangeven welke koers de Gemeenschap zijns inziens op korte en middellange termijn t.a.v. de Oosteuropese landen zou moeten volgen.

1. De sociaal-economische situatie in de Oosteuropese landen

1.1. Dat Oost-Europa al sinds lange tijd in een crisis-situatie verkeert, wordt nu ook door de politieke gezagdragers in de betrokken landen zelf erkend. Het vroegere triomfalisme heeft — al dan niet onder druk van de bevolking — de plaats geruimd voor een ongemeen scherpe en in sommige opzichten onverwachte analyse van de dramatische sociaal-economische situatie waarin de landen in kwestie zich bevinden.

1.2. Economische stagnatie, daling van de produktie in landbouw en industrie, geringe produktiviteit, louter fictieve volledige werkgelegenheid, gebrek aan mobiliteit bij de werknemers, verborgen inflatie, aanzienlijke overheidstekorten mede als gevolg van de enorme militaire uitgaven kunstmatig vastgestelde prijzen, gebrek aan ondernemingszin en -vrijheid, slecht gebruik van natuurlijke hulpbronnen, milieuvervuiling, verouderde technologieën, toenemende betalingsbalanstekorten, omvangrijke buitenlandse schulden, verkeerde investeringsbeslissingen van de overheid, niet-realistische wisselkoersen, belemmering van het vrije personen- en goederenverkeer, centraal geleide en gecontroleerde planeconomieën die veel geld kosten en geen ruimte bieden voor marktmechanismen: deze — en nog andere — onderling samenhangende factoren worden door de stoutmoedigste en meest kritisch ingestelde deskundigen en gezagdragers in de betrokken landen ter verklaring van de huidige problemen aangevoerd.

1.3. Verder kan het Comité alleen maar vaststellen dat de Oosteuropese landen ook op sociaal gebied met ernstige problemen kampen en een achterstand hebben t.o.v. de Westeuropese landen, hoewel men de zaken niet te simplistisch mag voorstellen door belangrijke verschijnselen en verschillen over het hoofd te zien.

1.4. Het consumptieniveau per hoofd van de bevolking is in Oost-Europa gering. Met de huidige lonen zouden grote delen van de bevolking in theorie méér goederen en diensten kunnen kopen, maar er zijn te weinig vrij verkrijgbare goederen en diensten voorhanden als gevolg van de te geringe produktie van vele goederen, het slecht georganiseerde en sterk verouderde transport- en distributiesysteem en de slechte kwaliteit van de produkten. Dat het met de welvaart in de Oosteuropese landen over het geheel genomen erg gesteld is, blijkt ook uit de lage cijfers m.b.t. de diverse factoren waaraan de levensstandaard kan worden afgemeten (b.v. het aantal particuliere voertuigen, telefoons, enz. per hoofd van de bevolking). Ook op het vlak van de volksgezondheid — met name wat de kindersterfte betreft — laat de situatie er te wensen over. Officieel is er volledige werkgelegenheid, maar in feite wordt er naast de formele economie noodgedwongen ook een informele economie geduld (een verschijnsel dat overigens ook de westerse landen niet onbekend is). Deze is ontstaan door het feit dat velen er een tweede baan op na houden, waarmee allerlei activiteiten van speculatieve aard en illegale transacties gepaard gaan.

1.5. Bovendien begint het duidelijk te worden dat de situatie op het vlak van de emancipatie van de vrouw

en de gelijke behandeling van mannen en vrouwen niet strookt met het beeld dat men van dat soort landen heeft. Verder vallen ook bij de jeugd hier en daar tekenen van frustratie, ongerustheid en opstandigheid waar te nemen. Tenslotte heeft de ontevredenheid bij de arbeiders, technici en intellectuelen tot spontanestakingen, openlijke of clandestiene protestacties, mas-sabetogingen en rellen geleid.

1.6. Ook al staat het buiten kijf dat de sociaal-economische situatie over het geheel genomen sterk te wensen overlaat, toch is het Comité zich er terdege van bewust dat deze op een genuanceerde manier beoordeeld moeten worden en dat de toestand van land tot land en van regio tot regio verschilt. Zo dient men te bedenken dat in de Oosteuropese landen goede woningen enerzijds een zeldzaam goed zijn, maar anderzijds voor een symbolisch bedrag worden verhuurd; ook de prijzen van de eerste levensbenodigheden, warm water, gas, elektriciteit, openbaar vervoer en andere diensten worden er door de overheid vastgelegd, met alle voor- en nadelen die zulks vanuit algemeen economisch oogpunt met zich meebrengt.

1.7. Zoals gezegd is er in de Oosteuropese landen geen sprake van volledige werkgelegenheid, maar daar staat wel tegenover dat mensen mét een betrekking er vrijwel zeker van zijn dat zij hun — weliswaar slecht betaalde — baan niet zullen verliezen.

Bovendien is de arbeidsduur er over het geheel genomen korter dan in de westerse landen; dit betekent niet dat de werknemers er luier zouden zijn dan in het Westen, maar laat zich verklaren door het streven naar volledige werkgelegenheid in die landen.

Alle kinderen hebben er toegang tot het lager en middelbaar onderwijs. Het hoger onderwijs is er in de eerste plaats gereserveerd voor kinderen van leden van de leidende klasse en voor aan de hand van politiek criteria geselecteerde jongeren, maar staat daarnaast ook open voor talrijke andere begaafde jongeren.

1.8. Afgezien van de geprivilegieerde „nomenclatura” is de bevolking in de Oosteuropese landen — met name in Rusland en Polen — over het geheel genomen doordrongen van de idee dat alle burgers gelijk zijn. Door deze mentaliteit kunnen de Oosteuropese volkeren zich moeilijk verenigen met zaken als concurrentie en individuele stimulansen. Dit verhindert enerzijds dat een sfeer van gezonde wedijver tussen werknemers ontstaat en dat concurrentie tussen bedrijven tot stand wordt gebracht (en verklaart tevens het wantrouwen en de afkeer t.a.v. individuele of coöperatieve kleine bedrijven die tegen vrije prijzen nieuwe goederen en diensten aanbieden), maar vormt anderzijds ook een vruchtbare voedingsbodem voor waarden als solidariteit en sociale rechtvaardigheid.

1.9. Wil men zich een juist beeld van de situatie vormen, dan moet volgens het Comité ook rekening worden gehouden met de positieve resultaten die in een aantal landen zijn bereikt.

Zo blijken in de DDR de economische resultaten beter en de technologie geavanceerder te zijn dan in de overige Oosteuropese landen, dank zij de nauwe contacten en het intensieve handelsverkeer met de Duitse Bondsrepubliek. Dit heeft echter niet kunnen beletten dat ook de DDR-economie in een zeer ernstige crisissituatie is komen te verkeren, dat de DDR-bevolking het land

massaal de rug toekent en dat de DDR het duidelijk moet afleggen tegen de Bondsrepubliek. De Sovjetunie is met haar 60 000 fabrieken — hoe verouderd deze grotendeels ook zijn — in kwantitatief opzicht nog steeds één van de belangrijkste industriële mogendheden in de wereld. Bovendien heeft dit land bewezen dat het in een aantal sectoren — ruimtevaart, geneeskunde, ... om nog maar te zwijgen van de wapenindustrie, waarin enorme bedragen zijn geïnvesteerd — over zeer geavanceerde technologieën beschikt. Ieder jaar worden in de Sovjetunie duizenden octrooiaanvragen ingediend, maar door het ontbreken van de nodige ondernemingscapaciteiten worden de meeste van deze produkten nooit vervaardigd en dus ook nooit op de markt gebracht.

1.10. Het Comité is zich terdege bewust van het essentiële belang van de politieke ontwikkelingen in de Oosteuropese landen, maar is niettemin van oordeel dat een analyse en een evaluatie van de politieke situatie in die landen buiten het bestek van dit rapport vallen.

De situatie verschilt sterk van land tot land en men kan onmogelijk met zekerheid voorspellen hoe de dingen zich verder zullen ontwikkelen. Het Comité hoopt evenwel dat het invoeren van een markteconomie in de betrokken landen ook gepaard zal gaan met het invoeren van een vrij, democratisch bewind. Zonder vrijheid en democratie kan er zijns inziens geen sprake zijn van sociaal-economisch pluralisme en van een efficiënt functionerende markteconomie, en zou deze maar een kort leven beschoren zijn.

In dit verband is het van essentieel belang dat vrije en representatieve werkgevers- en werknemersorganisaties worden opgericht en dat deze zich verder kunnen ontplooiën en collectieve onderhandelingen over lonen en arbeidsvoorwaarden kunnen voeren.

Even belangrijk is dat er ook in de andere sectoren van het sociaal-economische leven (landbouw, ambacht, „sociale economie”, milieubescherming, consumenten...) onafhankelijke en representatieve verenigingen en organisaties worden opgericht en dat deze zich verder kunnen ontplooiën.

Naarmate in de diverse landen democratische verkiezingen plaatshebben, zal er geleidelijk aan meer duidelijkheid komen in de politieke situatie.

1.11. Het Comité meent dat het én de economische én de sociale én de politieke situatie — zoals de publieke opinie in binnen- en buitenland die via de analyses van de statistici, politici en economen van de betrokken landen zelf heeft leren kennen — onder de loep moet nemen om duidelijk tot uiting te laten komen dat de situatie zeer ernstig is en dat het Westen — en met name de Europese Gemeenschap — daarom vastbesloten ingrijpende maatregelen moet nemen.

1.12. De ontwikkelingen in Oost-Europa hebben immers niet te overziene gevolgen.

Zo kunnen de westerse landen met ernstige moeilijkheden te kampen krijgen als in dat deel van de wereld een niet te stuiten desintegratieproces op gang zou komen, als de produktie en de levensstandaard er verder zouden dalen en als de bevolking er van de openstelling van de

grenzen gebruik zou maken om massaal naar het Westen te emigreren. Met de algemene dooi die het stopzetten van de bewapeningswedloop en het in Oost-Europa op gang gekomen hervormingsproces in de Oost-Westbetrekkingen teweeg heeft gebracht, is er een periode aangebroken waarin het mogelijk en noodzakelijk is een nieuw algemeen kader voor de samenwerking met Oost-Europa — niet alleen op economisch, financieel, commercieel, technologisch en milieugebied, maar ook op sociaal en menselijk vlak — in het leven te roepen.

1.13. Er zijn steeds meer tekenen van toenadering en toenemende onderlinge afhankelijkheid tussen Oost- en West-Europa waar te nemen.

Het Comité beschouwt het — vrij flexibel en gemakkelijk aan te passen — ontwikkelingsmodel van de Gemeenschap met zijn specifieke economische structuur en zijn sociaal evenwicht als een mogelijk alternatief voor de Oosteuropese landen (het is evenwel van oordeel dat deze landen vrij moeten kunnen kiezen en dat het EG-model hun in geen geval mag worden opgedrongen). In het economisch bestel van de Gemeenschap — dat niet als een monolithisch blok mag worden gezien, maar waar particuliere bedrijven, overheidsbedrijven en bedrijven op het vlak van de „sociale economie” naast elkaar bestaan — wordt het reilen en zeilen van de economie bepaald door het marktmechanisme en door duidelijke regels die de vrije concurrentie moeten waarborgen en waarbij de vrijheid van de ondernemingen, de werknemers en de burgers wordt gerespecteerd.

Met dit model is het volgens het Comité mogelijk en gemakkelijker — hoewel de moeilijkheden niet onderschat mogen worden — om van een gesloten, bureaucratische en centraal geleide economie over te gaan naar een open, gedecentraliseerde en door een nieuw soort ondernemers, managers, zelfstandigen en loontrekken- de gedragen economie.

1.14. Wat de DDR betreft is het Comité enerzijds verheugd over de in het vooruitzicht gestelde vereniging met de Duitse Bondsrepubliek, maar anderzijds ook enigszins bezorgd over de mogelijkheid dat daarbij overhaast te werk wordt gegaan en stappen worden ondernomen die — althans op korte termijn — een negatieve weerslag hebben op de economie van Gemeenschap.

2. Het vroegere en huidige steun- en samenwerkingsbeleid

2.1. Tegen de hierboven geschetste achtergrond zouden de maatregelen en het beleid van de Gemeenschap ten aanzien van de Oosteuropese landen moeten worden gezien.

Bij alle bovenstaande beschouwingen is uitgegaan van een fundamenteel axioma dat nogmaals uitdrukkelijk moet worden bevestigd, nl. dat de huidige historische ontwikkelingen in Oost-Europa en het beleid ten aanzien van dat deel van de wereld op geen enkele manier de verdere uitbouw van de Europese Gemeenschap in het gedrang mogen brengen of mogen afremmen.

Het Comité is van oordeel dat de verwezenlijking van de interne markt en van de Economische en Monetaire Unie — met alle maatregelen en termijnen die in dat

verband door de twaalf lid-staten overeen zijn gekomen — een doelstelling is die de Gemeenschap resoluut en consequent moet blijven nastreven.

Daarom dringt het Comité erop aan dat de hereniging van Duitsland en de maatregelen in het kader van de economische en monetaire unie tussen de Duitse Bondsrepubliek en de DDR worden ingebed in het algemene streven naar Europese integratie en dat niets wordt ondernomen dat indruist tegen de regels die de verwezenlijking van deze fundamentele doelstelling mogelijk moeten maken.

Het Comité is niet bevoegd om zich uit te spreken over de algemene politieke plannen die sommige lid-staten bekend hebben gemaakt. Wel meent het erop te moeten wijzen dat een eventuele geleidelijke uitbreiding van de Gemeenschap alleen maar mogelijk is als de Gemeenschap haar innerlijke samenhang en coherentie weet te versterken en ook in sociaal-economisch opzicht verdere vooruitgang weet te boeken.

2.2. Het Comité beseft evenwel dat de communautaire instellingen wel veel, maar niet alles kunnen doen.

De samenwerking met de Oosteuropese landen voltrekt zich op drie niveaus en dit zal ook in de toekomst zo blijven. In de eerste plaats zijn er de bilaterale betrekkingen tussen de lid-staten van de Gemeenschap en de Oosteuropese landen.

Daarnaast zijn er de diverse maatregelen van de Gemeenschap zelf — en met name van de Commissie — ten behoeve van de afzonderlijke Oosteuropese landen.

Deze maatregelen kunnen de ontwikkeling van de Oosteuropese landen een nieuwe impuls geven en zullen in het onderhavige advies dan ook uitvoerig worden belicht.

2.3. Tenslotte zijn er de multilaterale betrekkingen tussen de Gemeenschap en de Comecon. Als gevolg van de institutionele verschillen tussen beide organisaties zijn de onderlinge betrekkingen tussen de EG en de Comecon beperkt gebleven tot een klein aantal specifieke terreinen. Op grond van de allerlaatste berichten over een opheffing van de Comecon worden de — zeer beperkte — vooruitzichten betreffende samenwerking met deze organisatie teniet gedaan en kan worden gedacht aan overeenkomsten met de afzonderlijke landen of, zo mogelijk, met groepen aan de Gemeenschap grenzende landen.

2.4. Naarmate de Oosteuropese landen toetreden tot de diverse Europese en internationale multilaterale organisaties — zoals de Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling (OESO), de Raad van Europa, de Algemene Overeenkomst betreffende tarieven en handel (GATT), het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en de Wereldbank — kan de samenwerking met de Comecon nog geleidelijk aan worden uitgebreid.

2.5. Voorlopig wil het Comité zich beperken tot de recente initiatieven van de Commissie t.a.v. de diverse Oosteuropese landen.

In de onderstaande analyse van de door de Commissie en de Raad genomen maatregelen is uitgegaan van de situatie zoals deze in het eerste deel van het onderhavige advies is geschetst.

2.6. Het Comité is van oordeel dat de hulp van de westerse landen — en met name die van de lid-staten van de Gemeenschap — zo veel mogelijk moet worden gebundeld en zo veel mogelijk via de Commissie naar de betrokken landen moet worden gesluisd, mede ter ondersteuning van de in die landen aanwezige tendensen die kunnen leiden tot een ontwikkeling in de richting van een economische integratie met de Europese Gemeenschap als middelpunt.

2.7. Het Comité onderschrijft de handels- en samenwerkingsovereenkomsten die tot dusverre met Hongarije, Polen en de Sovjetunie zijn gesloten. Het beschouwt deze overeenkomsten als een eerste aanzet tot een ruimere samenwerking met elk van deze landen, die, zoals de voorzitter van de Commissie heeft verklaard, in de toekomst op een ruimer instrumentarium moet kunnen stoelen. Het Comité spreekt de hoop uit dat de onderhandelingen met de andere belangstellende landen, zoals Tsjechoslowakije en Bulgarije, goed zullen vorderen. Het betreurt evenwel dat het over deze onderhandelingen en overeenkomsten niet officieel op de hoogte wordt gesteld en niet om een uitvoerig advies over deze problematiek wordt verzocht. Het is van plan deze overeenkomsten nader onder de loep te nemen in het informatief rapport over de betrekkingen met de afzonderlijke Oosteuropese landen dat het na het uitbrengen van dit advies zal opstellen.

Het wil er alvast op wijzen dat deze overeenkomsten alleen nut hebben als zij daadwerkelijk ten uitvoer worden gelegd en als de met het onderling overleg belaste organen goed functioneren.

2.8. Het Comité is zich er echter van bewust dat de verdere ontwikkeling van het handelsverkeer, de particuliere investeringen en de samenwerking in de diverse sectoren grotendeels zal worden bepaald door het tempo waarin de hervormingen in de diverse landen zich voltrekken. Op dit aspect zal nog nader worden ingegaan.

2.9. Het Comité is van oordeel dat de Gemeenschap terecht heeft besloten Polen en Roemenië spoedhulp te verstrekken en dat het misschien zelfs noodzakelijk is deze vorm van hulpverlening tot andere landen uit te breiden. Het Comité acht de daarmee samenhangende kosten verantwoord omdat het hier niet alleen om een maatregel van humanitaire aard, maar ook om een kwestie van politieke verantwoordelijkheid gaat; de Gemeenschap mag immers in geen geval onverschillig blijven tegenover de verslechterende levensomstandigheden in de Oosteuropese landen en tegenover de onder de bevolking van die landen heersende malaise, die nadelige gevolgen zou kunnen hebben voor het hervormingsproces dat zich momenteel aan het voltrekken is. Het spreekt vanzelf dat de Gemeenschap bij voorrang de armste bevolkingsgroepen te hulp moet komen; wat de rest van de bevolking betreft, moet men zoveel mogelijk de vrije prijsvorming op de landbouwmarkten voor een evenwicht tussen de kosten van de landbouwproducenten en de belangen van de consumenten laten zorgen.

In verband met de landbouw zij er overigens op gewezen dat er in de eerste plaats naar moet worden gestreefd deze sector verder uit te bouwen en te moderniseren. Daar de mogelijkheden en het potentieel van de meeste Oosteuropese landen niet te onderschatten zijn, zullen deze landen zowel op de Europese als op de wereldmarkt concurrenten van de Gemeenschap worden.

Volgens het Comité moest er dan ook absoluut op worden toegezien dat de nieuwe economische betrekkingen met de Oosteuropese landen geen gevaar vormen

voor de verwezenlijking van de doelstellingen van het EG-beleid en geen nieuwe concurrentiedistorsies doen ontstaan.

Verder moet ook worden afgesproken wat met de tegenwaarde van de verleende hulp in plaatselijke valuta dient te gebeuren, en moet toezicht worden uitgeoefend op het gebruik van deze middelen.

2.10. Het Comité vindt het goed dat de Commissie de handelsbetrekkingen met de Oosteuropese landen — met name Polen en Hongarije — een krachtige impuls wil geven, maar heeft ernstige bedenkingen bij het besluit om hiertoe — weliswaar tijdelijk — ook het stelsel van algemene preferenties (SAP) te gebruiken. In alle desbetreffende adviezen van de afgelopen jaren heeft het Comité erop aangedrongen dat de SAP-regeling verder wordt gestroomlijnd en dat deze vorm van steunverlening steeds meer op een beperkt aantal landen wordt geconcentreerd. Het Comité neemt deze gelegenheid dan ook te baat om nogmaals te wijzen op de noodzaak van een rationale hervorming van dit stelsel, waarbij rekening wordt gehouden met de ontwikkelingen van het afgelopen jaar en ernaar wordt gestreefd het handelsverkeer met de Gemeenschap steeds meer volgens het wederkerigheidsbeginsel te laten verlopen en de Gemeenschap daarbij te beschermen tegen mogelijke slinkse invoerpraktijken.

Zolang de betrokken landen er praktijken op na houden die niet stroken met het concurrentiebeginsel (b.v. subsidies), moet de Gemeenschap zich kunnen blijven beschermen om te vermijden dat aan gehele bedrijfstakken ernstige schade wordt toegebracht. Daarom is het volgens het Comité verantwoord in de overeenkomsten met de landen in kwestie vrijwaringsclausules op te nemen.

2.11. Het Comité vindt het goed dat de Gemeenschap 300 miljoen Ecu wil uittrekken om Polen en Hongarije te helpen bij het aanpassen van hun centraal geleide economieën (het zgn. PHARE-programma). Over de doelstellingen van deze operatie is reeds gesproken in het eerste deel van het onderhavige advies; het Comité heeft zich daar tegen de invoering van een „monolithische” economie uitgesproken en tevens verklaard ermee in te stemmen dat de Gemeenschap de betrokken landen — op hun verzoek en met de middelen die de Gemeenschap ter beschikking staan — helpt bij het totstandbrengen van een markteconomie waarin efficiënte bedrijven van diverse aard — kleine, grote, particuliere, coöperatieve, gemengde of overheidsbedrijven — kunnen opereren.

2.12. Verder zou het Comité ook gaarne zien dat i.v.m. economische aangelegenheden de overheid van de betrokken landen overleg pleegt met alle sociaal-economische kringen.

2.13. Hoewel het aan de Commissie is om de aangevraagde bedragen te beoordelen, wijst het Comité erop dat de ter beschikking gestelde middelen wel eens ontoereikend zouden kunnen blijken te zijn.

2.14. Het Comité dringt er dan ook op aan dat deze niet worden versnipperd over een groot aantal weinig effect sorterende maatregelen, maar worden gereserveerd voor slechts enkele, op elkaar afgestemde prioritaire projecten. Deze idee lijkt ook aan de basis te liggen van het besluit van de Commissie om een

aanzienlijk deel (100 miljoen Ecu) van de toegekende 300 miljoen Ecu (200 voor Polen en 100 voor Hongarije) te reserveren voor het verbeteren van de produktiviteit van de Poolse landbouwsector en het financieren van de invoer van goederen die daarvoor absoluut noodzakelijk zijn.

Het Comité vindt het goed dat de overige middelen worden gebruikt voor maatregelen ten behoeve van de industrie, het milieu, de opleiding, de technische samenwerking en het onderzoek.

Het Comité zou wel gaarne zien dat in het kader van al deze programma's ook de nodige aandacht wordt geschonken aan het stimuleren van de sociale dialoog.

2.15. In verband met de door de Raad goedgekeurde extra leningen (tot 1 miljard Ecu over een periode van drie jaar) zou het Comité gaarne van de Commissie vernemen van welke prioritaire criteria bij de toekenning van deze leningen zal worden uitgegaan en voor welke soort investeringen deze leningen bedoeld zijn.

Het Comité hoopt dat het op de hoogte wordt gehouden van de diverse goedgekeurde projecten en van de resultaten die dank zij de toegekende steun zullen worden geboekt.

2.16. Het besluit om ten behoeve van de Oosteuropese landen een Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling (EBWO) in het leven te roepen, is volgens het Comité een belangrijk multilateraal initiatief.

Over de oprichting zelf en over een aantal belangrijke aspecten — zoals b.v. de verdeling van de kapitaal-inbreng over de verschillende deelnemers — is al wel een beslissing genomen, maar een aantal andere problemen moet nog geregeld worden. Het Comité kan voorlopig dus alleen nog maar een principieel standpunt innemen.

Het Comité staat zeer positief tegenover dit initiatief, dat z.i. een welkome aanvulling vormt op de geplande steunmaatregelen van de Europese Investeringsbank (die voor de Oosteuropese landen niet zulke grote bedragen kan uittrekken als de EBWO).

Eveneens zeer positief is dat ook de Commissie en de Europese Investeringsbank (EIB) — enig — kapitaal zullen inbrengen en in de raad van bestuur vertegenwoordigd zullen zijn.

Het Comité hoopt dat deze nieuwe financiële instelling in de eerste plaats aandacht zal besteden aan productieve investeringen, met name in het kader van het midden- en kleinbedrijf (MKB), joint ventures of andere gemeenschappelijke initiatieven; daarnaast moet echter ook het nodige geld worden uitgetrokken voor het financieren van de infrastructuurmaatregelen die het meest noodzakelijk zijn of bij voorrang moeten worden genomen om de economische ontwikkeling te kunnen stimuleren.

Daar de middelen van de EBWO helaas beperkt zullen zijn, moet deze instelling trachten een zo groot mogelijk multiplier-effect teweeg te brengen door niet alleen rechtstreeks leningen toe te kennen, maar o.m. ook formules voor investeringsgaranties uit te werken.

Het Comité zal op deze problematiek uitvoerig terugkomen wanneer alle details van de EBWO-regeling bekend zullen zijn.

2.17. Het Comité is het er met de Commissie en de Raad volledig over eens dat verbetering van de opleiding voor de landen in Centraal- en Oost-Europa zeer belangrijk is. Volgens het Comité zal het zelfs grotendeels hiervan afhangen of de geplande economische hervormingen kunnen worden doorgevoerd en of de tot stand te brengen markteconomie zal kunnen functioneren. Het Comité heeft dan ook veel waardering voor het plan om een Europese stichting voor de beroepsopleiding in het leven te roepen ten einde de beroepsopleidingsystemen voor jongeren en volwassenen in de Oosteuropese landen — te beginnen met Polen en Hongarije — verder uit te bouwen. Het beschouwt deze stichting als een noodzakelijk instrument om nieuwe samenwerkingsvormen op dit specifieke terrein tot stand te kunnen brengen.

Het Comité stelt met voldoening vast dat de gemeenschap ook op dit gebied zal zorgen voor het coördineren van de financiële middelen die de diverse landen binnen en buiten de EG hiervoor ter beschikking zullen stellen.

De voor het Europees Centrum voor de ontwikkeling van de beroepsopleiding (CEDEFOP) gekozen tripartiete opzet zou ook voor deze stichting moeten gelden. Werkgevers- en werknemersorganisaties moeten de mogelijkheid krijgen om via deze stichting ook eigen programma's uit te voeren.

Het Comité vestigt er de aandacht op dat ook de particuliere sector (via de gespecialiseerde instellingen, instituten en ondernemingen in de diverse landen) bij deze stichting en bij de diverse activiteiten hiervan moeten worden betrokken. Op die manier kunnen de activiteiten van de stichting worden gedecentraliseerd, kan gebruik worden gemaakt van de technische know-how en de structuren van de diverse landen en bedrijfstakken (landbouw, industrie, bankwezen, financiële sector) en kunnen de opleidingsactiviteiten worden gekoppeld aan het verlenen van technische bijstand en aan activiteiten ter bevordering van de doeltreffendheid van bepaalde bedrijfsinitiatieven.

Het Comité rekent erop dat de Commissie het Comité over de diverse programma's en activiteiten van de stichting informeert, zodat het later in het kader van de concrete opleidingsmaatregelen t.b.v. de werknemers, technici en managers in de betrokken landen zijn steentje kan bijdragen.

2.18. Wat het TEMPUS-programma⁽¹⁾ betreft, verwijst het Comité naar het advies dat zijn Afdeling voor sociale aangelegenheden, gezinsvraagstukken, onderwijs en cultuur hierover aan het opstellen is.

3. Vooruitzichten voor nieuwe samenwerkingsvormen

3.1. Het Comité is van oordeel dat de Gemeenschap haar politieke en financiële steun aan de Oosteuropese landen dient op te voeren zonder evenwel haar steun

aan haar „traditionele” partners terug te schroeven. (Er is het Comité met name veel aan gelegen dat de EG-initiatieven t.a.v. Centraal- en Oost-Europa niet ten koste gaan van de EG-programma's en -projecten ten behoeve van de Staten in Afrika, het Caraïbische gebied en de Stille Oceaan (ACS), de landen in het Middellands-Zeegebied en de Latijnsamerikaanse landen en ook niet als nadelig hiervoor worden ervaren). De Gemeenschap moet méér middelen uittrekken om de Oosteuropese landen te hulp te komen en — vooral — de produktieve investeringen in die landen te stimuleren. De EG-steun mag echter in geen geval in de plaats komen van de bilaterale steunmaatregelen van de diverse westerse landen, die overigens door de Commissie steeds beter moeten worden gecoördineerd.

3.2. De door de heer Delors in het vooruitzicht gestelde „associatieverdragen” met de diverse Oosteuropese landen zijn ongetwijfeld een essentieel instrument om een steeds betere integratie van West-Europa enerzijds en Centraal- en Oost-Europa anderzijds tot stand te brengen. Over de inhoud van deze verdragen, die varieert naar gelang van de specifieke situatie in de betrokken landen, moet grondig worden nagedacht. Deze verdragen moeten namelijk een steeds nauwere samenwerking en een steeds betere integratie op alle mogelijke terreinen mogelijk maken, waarbij met de belangen van alle communautaire sectoren (landbouw, industrie, enz.) in gelijke mate rekening moet worden gehouden. Het Comité dringt er met klem op aan dat het te gelegener tijd over die associatieverdragen wordt geraadpleegd, zodat ook de in het Comité vertegenwoordigde belangengroeperingen zich hierover kunnen uitspreken en voorstellen naar voren kunnen brengen.

3.3. Men mag niet vergeten dat de samenwerking met de Oosteuropese landen alle betrokken partijen in gelijke mate ten goede moet komen; het is dan ook zaak dat zij alle mogelijke terreinen bestrijkt: economie, handel, financiën, technologie, wetenschappen, sociale aangelegenheden, cultuur en milieu.

Op middellange en lange termijn zal deze samenwerking — hopelijk — zowel voor de Gemeenschap als voor Oost-Europa aanzienlijke voordelen met zich meebrengen. De Oosteuropese landen zullen bij deze samenwerking gebaat zijn omdat deze de overdracht van de meest uiteenlopende — uitstekende — westerse technologieën en know-how zal stimuleren, het opzetten van een op westerse leest geschoeid systeem voor beroepsopleiding en opleiding van managers mogelijk zal maken en een heilsame mentaliteitsverandering teweeg zal brengen (ondernemingszin, bereidheid tot het nemen van risico's, zin voor initiatief).

Anderzijds zullen de Oosteuropese landen voor West-Europa steeds betere — en gelijkwaardige — partners worden en hun immense markt geleidelijk aan meer openstellen voor investerings- en consumptiegoederen, diensten en cultuurproducten uit de industrielanden.

Gelet op de sociale doelstellingen van de Gemeenschap mag dit integratieproces niet worden gezien als een middel om zaken te doen of steun te verkrijgen, maar moet dit worden beschouwd als een factor die het

⁽¹⁾ Transeuropees Mobiliteitsprogramma voor Universiteitsstudies.

bedrijfsleven én de beroepsbevolking in Oost-Europa én in West-Europa ten goede komt (vanuit het oogpunt van de werkgelegenheid, de levensstandaard en de sociale rechten). Anders zou de teleurstelling weleens zo groot kunnen zijn dat het hervormingsproces in Oost-Europa, dat uiteindelijk naar democratie en vrijheid moet leiden, aanzienlijk wordt belemmerd en zelfs ernstig in het gedrang komt.

3.4. Het Comité betreurt het dat, tot op dit moment, de Commissie in haar reacties op het hervormingsproces in de landen van Centraal- en Oost-Europa geen oog lijkt te hebben voor de ernstige sociale problemen die door de economische herstructurering veroorzaakt zullen worden. Zij lijkt samenwerking en hulpverlening uitsluitend te definiëren in humanitaire dan wel in zuiver economische, financiële en technische termen.

Het Comité meent dat dit een te beperkte — en op korte termijn mogelijk gevaarlijke — benadering is.

De verwachtingen van de bevolking van deze landen lijken zeer hoog gespannen. Het valt aan te nemen dat de hervormingen echter niet op korte termijn de verbeteringen zullen opleveren die men zich ervan heeft voorgesteld, en dat aanzienlijke offers zullen moeten worden gebracht. Als die offers de bevolking worden opgelegd zonder dat deze door middel van vrije, onafhankelijke en representatieve belangenorganisaties een rol heeft kunnen spelen in de besluitvorming daarover, kan een gevaarlijke situatie ontstaan. Samenwerkings- en steunafspraken tussen de Gemeenschap en deze landen moeten daarom o.m. ook betrekking hebben op de opbouw van deze organisaties, van een systeem van arbeidsverhoudingen en van een stelsel van sociaal-economische besluitvorming op macro-economische niveau dat is afgestemd op een gemengde markt-economie.

De Gemeenschap dient er bij het verstrekken van economische hulp, technische bijstand, kredieten en leningen, bij het toekennen van handelspreferenties en garanties, bij het stimuleren van investeringen, enz. steeds op toe te zien dat de werknemers in de betrokken landen daadwerkelijk het recht krijgen zich aaneen te sluiten en collectieve onderhandelingen te voeren en dat de nagestreefde economische groei en materiële welvaart ook de werknemers ten goede komt.

3.5. Het Comité is zich er terdege van bewust dat de samenwerking met Oost-Europa op alle niveaus moeilijkheden zal opleveren. Het is dan ook van oordeel dat de Oostereuropese landen passende wetten en regels zouden moeten vaststellen om een vlottere samenwerking mogelijk te maken. Zo is b.v. de problematiek rond gemengde ondernemingen momenteel een zeer netelige kwestie. Wanneer men het over joint ventures heeft, mag men niet vergeten dat de Sovjetunie en de overige Oostereuropese landen dergelijke samenwerkingsverbanden in hun wetgeving weliswaar aanmoedigen, maar dat de realiteit er heel anders uitziet, zoals westerse ondernemers die joint ventures pro-

beren op te zetten reeds hebben ondervonden. De hervormingen in sommige Oostereuropese landen hebben wel een einde gemaakt aan het oude systeem waarin de centrale overheid verantwoordelijk was voor de onderhandelingen met economische subjecten uit derde landen, maar hebben geen overdracht van bevoegdheden aan de ondernemingen zelf teweeg gebracht. Behalve aan joint ventures kan ook nog aan andere samenwerkingsvormen worden gedacht, zoals licentie-, compensatie-, „buy back”- en leasing-overeenkomsten. Welk instrument ook wordt gekozen, het zal in ieder geval mogelijk moeten zijn de verkregen winsten te repatriëren, de investeerders te beschermen tegen bepaalde risico's, de intellectuele eigendom te beschermen en een nieuw wisselkoersstelsel uit te werken (zoals het Comité overigens reeds heeft bepleit).

3.6. Verder vestigt het Comité er ook de aandacht op dat diverse Europese en andere internationale organisaties er in belangrijke mate toe kunnen bijdragen de contacten tussen de sociaal-economische kringen in West- en Oost-Europa te intensiveren en efficiënter te maken. Er zijn reeds initiatieven in die zin genomen, b.v. door de Internationale Arbeidsorganisatie, de Internationale Federatie van Landbouwproducenten, het Internationaal Verbond van Coöperatieve Verenigingen, het Europees Verbond van Vakverenigingen, de Unie van Industriefederaties der Europese Gemeenschap, het Verbond van de Europese Landbouw, enz. Al deze organisaties hebben een standpunt ingenomen en voorstellen naar voren gebracht om de overgang naar een markteconomie in de Oostereuropese landen te versnellen en tevens hun eigen belangen veilig te stellen.

3.7. Ook voor de westerse ondernemingen — van welke aard en omvang ook — is hier uiteraard een fundamentele rol weggelegd: zonder hun medewerking zouden alle omschakelings- en ontwikkelingsprogramma's en alle financiële steunmaatregelen ten behoeve van de productiesector tot mislukking gedoemd zijn. Het is absoluut noodzakelijk dat niet alleen de nodige wettelijke voorschriften worden vastgesteld, maar ook dat men bij de ondernemingen in de Gemeenschap het nodige vertrouwen weet te wekken, zodat deze zich meer voor de Oostereuropese landen gaan interesseren en er op grotere schaal gaan investeren.

De Gemeenschap zou de investeringen van bedrijven uit industrielanden in de Oostereuropese landen in goede banen moeten leiden door deze te coördineren en er — uitgaande van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de diverse van toepassing zijnde instrumenten van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) en het EG-Handvest van de sociale grondrechten — voor te zorgen dat de in Oost-Europa opererende ondernemingen de internationale normen inzake arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden strikt naleven.

3.8. Ook de problematiek rond de buitenlandse schuld van sommige landen moet de nodige aandacht krijgen; daarbij moeten de diverse mogelijke oplossingen zorgvuldig onder de loep worden genomen. De in de „Groep van 24” en het IMF vertegenwoordigde

industrielanden mogen in dit verband echter niet met kant en klare economische theorieën of stringente besparingsvoorschriften komen.

3.9. Het Comité dringt erop aan dat alle door de Gemeenschap te coördineren samenwerkingsprogramma's pas worden vastgesteld na voorafgaand overleg tussen de Commissie en de sociaaleconomische kringen in de Gemeenschap en de betrokken landen over de kwaliteit van de voorgenomen investeringen en de over te dragen technologieën, vooral vanuit het oogpunt van de gevolgen voor het milieu, de arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden en de werkgelegenheid (ook binnen de Gemeenschap).

3.10. Het Comité beschouwt niet alleen de officiële EG-maatregelen, maar ook de onderlingen contacten tussen de maatschappelijke en beroepsorganisaties in de lid-staten van de Gemeenschap en die — voorzover zij bestaan — in de Oosteuropese landen als een belangrijk middel voor het verstrekken van allerlei soorten informatie en steun. De organisaties van de diverse sectoren van het sociaal-economische leven — industrie, landbouw, ambacht, bankwezen, vakbonden, handel, coöperaties, enz. — kunnen de Oosteuropese landen helpen door hen mee te laten profiteren van hun eigen ervaring, hun de nodige bijstand te verlenen op het vlak van de beroepsopleiding en met hen samen te werken bij allerlei gemeenschappelijke economische initiatieven. In verscheidene Oosteuropese landen is de situatie van dergelijke organisaties weliswaar weinig stabiel en aan voortdurende veranderingen onderhevig, maar op lange termijn hebben de sociaal-economische kringen in die landen een niet te onderschatten rol te spelen, waarvoor zij over de nodige instrumenten moeten kunnen beschikken.

Het Comité hecht groot belang aan de oprichting van vrije, onafhankelijke, democratische en representatieve organisaties van de werkgevers, de werknemers en de overige categorieën. De Gemeenschap moet haar steunverlening ook op deze doelstelling richten en met

het oog daarop ook internationale organisaties als de IAO bij de zaak betrekken.

3.11. Het zou ook nuttig zijn als er rechtstreekse contacten tussen het Comité en de meest representatieve organisaties van de sociaal-economische kringen in de Oosteuropese landen tot stand zouden kunnen komen; het zou wenselijk zijn als in de loop van de uitwerking van het informatief rapport dergelijke contacten — althans met sommige Oosteuropese landen — zouden kunnen worden gelegd.

Het Comité zou gaarne zien dat in de Oosteuropese landen zo spoedig mogelijk sociaal-economische raden in het leven worden geroepen om de nieuwe — uit het hervormings- en herstructureringsproces te voorschijn komende — stuwende krachten in staat te stellen hun stem te laten horen en zich behoorlijk van hun taak te kwijten.

3.12. Als de tijd en de beschikbare middelen het toelaten, zouden er ook hoorzittingen moeten worden gehouden met deskundigen, waarnemers en personen die rechtstreeks en actief bij de economische, commerciële en sociale betrekkingen met de Oosteuropese landen betrokken zijn.

3.13. Tot besluit zij erop gewezen dat het uitgangspunt van dit advies — de ernstige sociaal-economische situatie in de Oosteuropese landen — niet uit het oog mag worden verloren. De omvorming van de Oosteuropese economieën tot markteconomieën zal niet van een leien dakje lopen, zal veel tijd vergen en zal niet zonder de nodige offers verwezenlijkt kunnen worden. Binnen de grenzen van haar bevoegdheden zal de Gemeenschap al het mogelijke moeten doen om de nodige middelen ter beschikking te stellen en een steun-, wederopbouw-, ontwikkelings- en integratieprogramma uit te werken, waarvan in het bovenstaande de voornaamste doelstellingen en — voor zover dit momenteel mogelijk is — een aantal mogelijke instrumenten en maatregelen zijn aangegeven.

Gedaan te Brussel, 29 maart 1990.

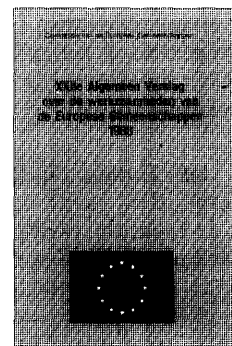
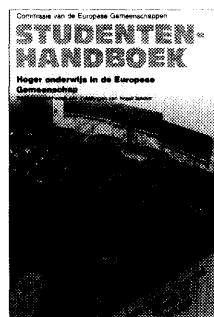
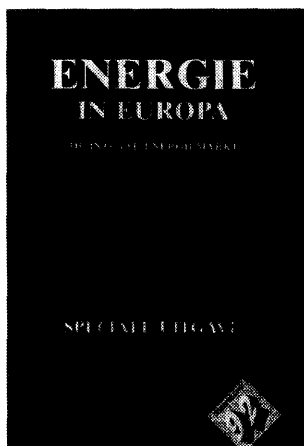
De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

**BUREAU VOOR OFFICIËLE PUBLIKATIES
DER EUROPESE GEMEENSCHAPPEN
Luxemburg**

- ☐ **DE INTERNE ENERGIEMARKT**
Energie in Europa - Speciale uitgave
Aan deze mededeling ligt een zo volledig en doorzichtig mogelijk overzicht van de diverse werkelijke of potentiële hindernissen voor een geïntegreerde energiemarkt ten grondslag.
65 blz. - 21 x 29,7 cm - ISBN 92-825-8510-7 - Cat.: CB-PP-88-010-NL-C
Prijs in Luxemburg (exclusief BTW): 12,70 ecu
ES, DA, DE, GR, EN, FR, IT, NL, PT
- ☐ **STUDENTENHANDBOEK**
Hoger onderwijs in de Europese Gemeenschap
Gedurende de laatste elf jaar heeft het Studentenhandboek bekendheid gekregen als een gezaghebbende, betrouwbare bron van informatie over het hoger onderwijs in de Europese Gemeenschap.
469 blz. - 14,8 x 21,0 cm - ISBN 92-825-7636-1 - Cat.: CB-49-87-713-NL-C
Prijs in Luxemburg (exclusief BTW): 17,30 ecu
ES, DA, DE, GR, EN, FR, IT, NL, PT
- ☐ **XXIIe ALGEMEEN VERSLAG OVER DE WERKZAAMHEDEN VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN 1988**
Dit verslag dat wordt uitgebracht aan het Europese Parlement, geeft een algemeen overzicht van de werkzaamheden van de Gemeenschappen in het afgelopen jaar.
500 blz. - 16,2 x 22,9 cm - ISBN 92-825-9351-7 - Cat.: CB-52-89-027-NL-C
Prijs in Luxemburg (exclusief BTW): 12,50 ecu
ES, DA, DE, GR, EN, FR, IT, NL, PT

BESTELBON TE VERSTUREN AAN:
Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen
2, rue Mercier, L-2985 LUXEMBURG

Gelieve mij de hierboven met ☒ aangegeven publikaties te sturen.

Naam:

Adres:

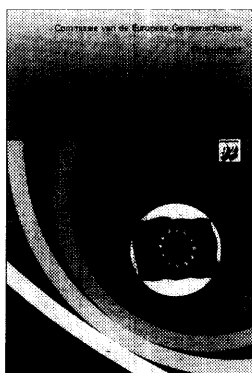
.....

Tel.:

Datum: Handtekening:

**BUREAU VOOR OFFICIËLE PUBLIKATIES
DER EUROPESE GEMEENSCHAPPEN
Luxemburg**

- ☐ **GEMEENSCHAPPELIJKE NORMEN VOOR DE BEDRIJVEN**
Florence Nicolas met medewerking van Jacques Repussard
Dit document beoogt op de eerste plaats een uiteenzetting te geven van de werking van het Europese normalisatiestelsel, de middelen waarover het beschikking heeft, zijn integratie in de Instellingen van de Gemeenschap, zijn raakpunten met de nationale en internationale mechanismen. Het is bovendien de bedoeling om aan de hand van concrete voorbeelden een gebruiksaanwijzing van de Europese normalisatie te bieden.
81 blz. - 17,6 x 25 cm - ISBN 92-825-8557-3 - Cat.: CB-PP-88-A01-NL-C
Prijs in Luxemburg (exclusief BTW): 9 ecu
ES, DA, DE, GR, EN, FR, IT, NL, PT
- ☐ **EEN EUROPESE FINANCIËLE RUIMTE**
Dominique Servais
De Lid-Staten van de Europese Gemeenschap hebben zich ten doel gesteld in 1992 een grote markt zonder belemmeringen aan de binnengrenzen tot stand te brengen. Die grote markt is niet denkbaar zonder een geïntegreerde financiële markt; kapitaal en financiële diensten moeten vrij kunnen circuleren.
57 blz. - 17,6 x 25 cm - ISBN 92-825-8575-1 - Cat.: CB-PP-88-C03-NL-C
Prijs in Luxemburg (exclusief BTW): 6 ecu
ES, DA, DE, GR, EN, FR, IT, NL, PT
- ☐ **WEGWIJZER VOOR DE BEROEPSUITOEFENING IN HET VOORUITZICHT VAN DE GROTE GEMEENSCHAPPELIJKE MARKT**
Jean-Claude Séché
Deze brochure biedt, in een ook voor niet-juristen toegankelijk taalgebruik, een beeld van de huidige situatie, waardoor het bovendien mogelijk wordt zich met de essentiële kenmerken van het vrije verkeer van personen vertrouwd te maken.
251 blz. - 21 x 29,7 cm - ISBN 92-825-8070-9 - Cat.: CB-PP-88-004-NL-C
Prijs in Luxemburg (exclusief BTW): 18,50 ecu
ES, DA, DE, GR, EN, FR, IT, NL, PT

BESTELBON TE VERSTUREN AAN:
Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen
2, rue Mercier, L-2985 LUXEMBURG

Gelieve mij de hierboven met ☒ aangegeven publikaties te sturen.

Naam:

Adres:

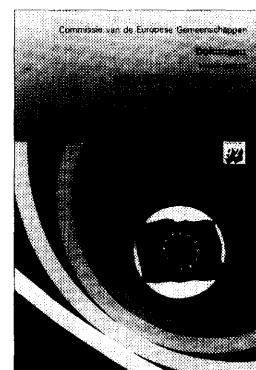
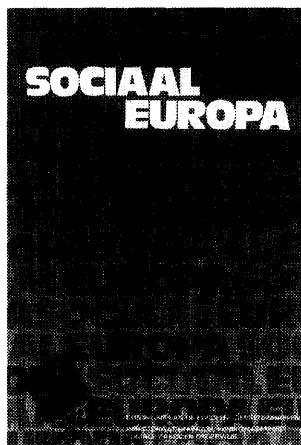
.....

Tel.:

Datum: Handtekening:

**BUREAU VOOR OFFICIËLE PUBLIKATIES
DER EUROPESE GEMEENSCHAPPEN
Luxemburg**

☐ **VRIJ VERKEER VAN PERSONEN IN DE GEMEENSCHAP - VERPLAATSING EN VERBLIJF**

Jean-Claude Séché

Dit document is één van de bijdragen tot de actie voor een volledige voorlichting van de burgers over de totstandbrenging van een Europese ruimte zonder grenzen per eind 1992.

69 blz. - 21 x 29,7 cm - ISBN 92-825-8663-4 - Cat.: CB-PP-88-B04-NL-C

Prijs in Luxemburg (exclusief BTW): 7,50 ecu

ES, DA, DE, GR, EN, FR, IT, NL, PT

☐ **DE SOCIALE DIMENSIE VAN DE INTERNE MARKT**

Sociaal Europa - Speciaal nummer

Dit document wil een belangrijk element zijn in het debat over de sociale aspecten van de interne markt. De Commissie wenst dit debat te voeren met al diegenen die op sociaal en politiek vlak een rol spelen, aangezien de sociale dimensie van de interne markt iedereen aangaat.

115 blz. - 21 x 29,7 cm - ISBN 92-825-8391-0 - Cat.: CB-PP-88-005-NL-C

Prijs in Luxemburg (exclusief BTW): 4,20 ecu

ES, DA, DE, GR, EN, FR, IT, NL, PT

☐ **KEUZEVRIJHEID EN ECONOMISCHE IMPULS - DE TAAK VAN HET EUROPESE CONSUMENTEN-BELEID**

Eamonn Lawlor

Het doel van deze brochure bestaat er niet in een economische rechtvaardiging te brengen voor de rechten van de individuen - dit zou trouwens overbodig zijn - maar te onderstrepen dat deze rechten economische consequenties hebben.

64 blz. - 17,6 x 25 cm - ISBN 92-825-8566-2 - Cat.: CB-PP-88-007-NL-C

Prijs in Luxemburg (exclusief BTW): 6 ecu

ES, DA, DE, GR, EN, FR, IT, NL, PT

BESTELBON TE VERSTUREN AAN:
Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen
2, rue Mercier, L-2985 LUXEMBURG

Gelieve mij de hierboven met ☒ aangegeven publikaties te sturen.

Naam:

Adres:

.....

..... Tel.:

Datum: Handtekening:

